Cena 6 din

DE

1. marca 1980

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Dušan Gačnik, odgovorna urednica: Majda Žlender

DELAVSKA ENOTNOST

št. 8 — leto XXXIX

Akcija zaključni račun '79 in vsi naslednji

Razprave v senci izgub

Zakaj se zdravstveni delavci sami izključujejo iz razprav? V Meblu odlično gradivo, toda mlačna razprava, v Salonitu Anhovo vse razprave v senci 210-milijonske izgube. Več o tem berite na tretji strani.

Iskanje stricev

Podatek, da smo kljub zaostrenim gospodarskim pogojem v zadnjem letu tekočega srednjeročnega obdobja, v januarju uspeli obdržati rast proizvodnje na 6 odstotkih, je vsekakor razveseljiv. Manj spodbudne pa so ob tem ugotovitve, da se zahtevki za povečanje cen že poskočili izven dogovorjenih okvirjev, da so med zahtevami po uvozu tudi takšni predmeti in izdelki, ki jih je doma v izobilju ali pa jih vsaj ne primanjkuje in ne nazadnje, da so tekoče ali načrtovane naložbe premalo pretehtane in še vedno izven okvirov naših možnosti.

Ob tem pa že dalj časa ugotavljamo, kako naša investicijska poraba narašča, vendar mimo zahtev, da naj bi z njo predvsem zagotavljali spreminjanje gospodarske strukture. Očitno je, da se še nismo uspeli otresti razvade slabega gospodarjenja z akumulacijo, čeprav je to eden temeljnih vzrokov nestabilnosti. Zato najbrž tudi ni nič čudnega, da so investicijske namere organizacij združenega dela za nov srednjeročni plan marsikje na las podobne tistim iz prejšnjega leta. Po podatkih, s katerimi je bil seznanjen centralni komite ZKS na zadnji seji, je vsega 13 odstotkov teh investicijskih ambicij usmerjenih pretežno v izvoz, 75 odstotkov pa je namenjenih predvsem plasmaju na domačem trgu. Okoli 50 odstotkov teh predvidenih investicijskih vlaganj že sedaj računa s pomanjkanjem delovne sile, tako da bi uresničevanje takšnih načrtov pripeljalo slovensko gospodarstvo v položaj, ko bi le 47 odstotkov uvoza pokrivali z izvozom, hkrati pa bi se znašlo pred skoraj nerešljivim problemom zaposlovanja.

Dejstva, ki dovolj zgovorno opozarjajo, da moramo v naša stabilizacijska prizadevanja — zanje smo se odločili in smo tudi odgovorni prav vsi, predvsem pa komunisti — vtkati tudi ne ravno prijetno, toda nujno zahtevo po usklajevanju vseh vrst porabe, torej tudi investicijske, z našimi realnimi možnostmi. Enostavno in tudi ne prvič povedano, že takoj na začetku letošnjega leta bi morali ponovno prečesati tekoče in načrtovane investicije, brez omahovanja pretehtati predvidene učinke teh investicijskih vlaganj in se včasih tudi hočeš nočeš odločiti za začasno ustavitev gradnje. Tiste gradnje, ki jutri zagotovo še ne bi bistveno prispevale h gospodarskemu prestrukturiranju, vse tiste, za katere dobro vemo, da zanje nikakor ne bo moč zbrati potrebnih lastnih sredstev. Ob tem moramo nenehno imeti pred očmi, da za vse, kar želimo, ni in ne bo dovolj sredstev niti iz dohodka, niti iz bank, niti iz zadolževanja v tujini.

Pa vendar, kljub temu spoznanju doslej na področju investicijskega planiranja, razen sprejete splošne usmeritve, še nismo prav ničesar konkretnega storili. Čeprav se izteka že drugi mesec letošnjega leta, še nismo slišali za primer, da so se kjerkoli v naši ožji ali širši domovini odločili, da že zastavljeno gradnjo odložijo. Nasprotno. Že konec minulega leta, ko je bila znana jasnejša usmeritev o zaostritvi zagotavljanja sredstev za gradnje, je bilo moč slišati o iskanju možnosti, da denimo gradimo nujno potrebno upravno zgradbo, ali skladiščni prostor za našo delovno organizacijo...

S temi pojavi se srečujemo tudi letos, njihova značilnost pa je predvsem ta, da bi s takšnim ali drugačnim izogibanjem zaostrenim določilom, le uresničili svoje zamisli. Ob tem pa niti malo nočemo pokukati izven svojega ozkega tovarniškega plota. Če ne gre drugače, potem je ena izmed možnih rešitev tudi pravočasno iskanje »močnih stricev«, ki bodo pomagali pri uresničevanju naših razdrobljenih želja.

Iskanje stricev, ki so sicer zadnja, toda po nekaterih slabih izkušnjah iz naše pretekle prakse marsikje potrjeno učinkovita rešitev, pa se je že začelo. Tako so vsaj opozorili na eni izmed zadnjih sej komiteja mestne konference ZKS v Ljubljani. V mestu torej, za katero pravzaprav zlahka trdimo — seveda z nekaterimi redkimi izjemami — da je zadnja leta združeno delo vlagalo v glavnem le v gradnjo skladiščnih in upravnih prostorov. V gradnjo objektov, ki so sicer marsikje potrebni, ne pa vsepovsod tudi nujni. Bodo takšni strici tudi letos tisti, ki bodo gradili nove objekte, ali pa bomo delavci vendarle vzeli stvar v roke in odločno povedali, kaj je tisto, kar potrebujemo že danes, da bomo jutri lahko ustvarjali dohodek in zadovoljevali naše potrebe na manj majavih tleh.

MAJDA ŽLENDER

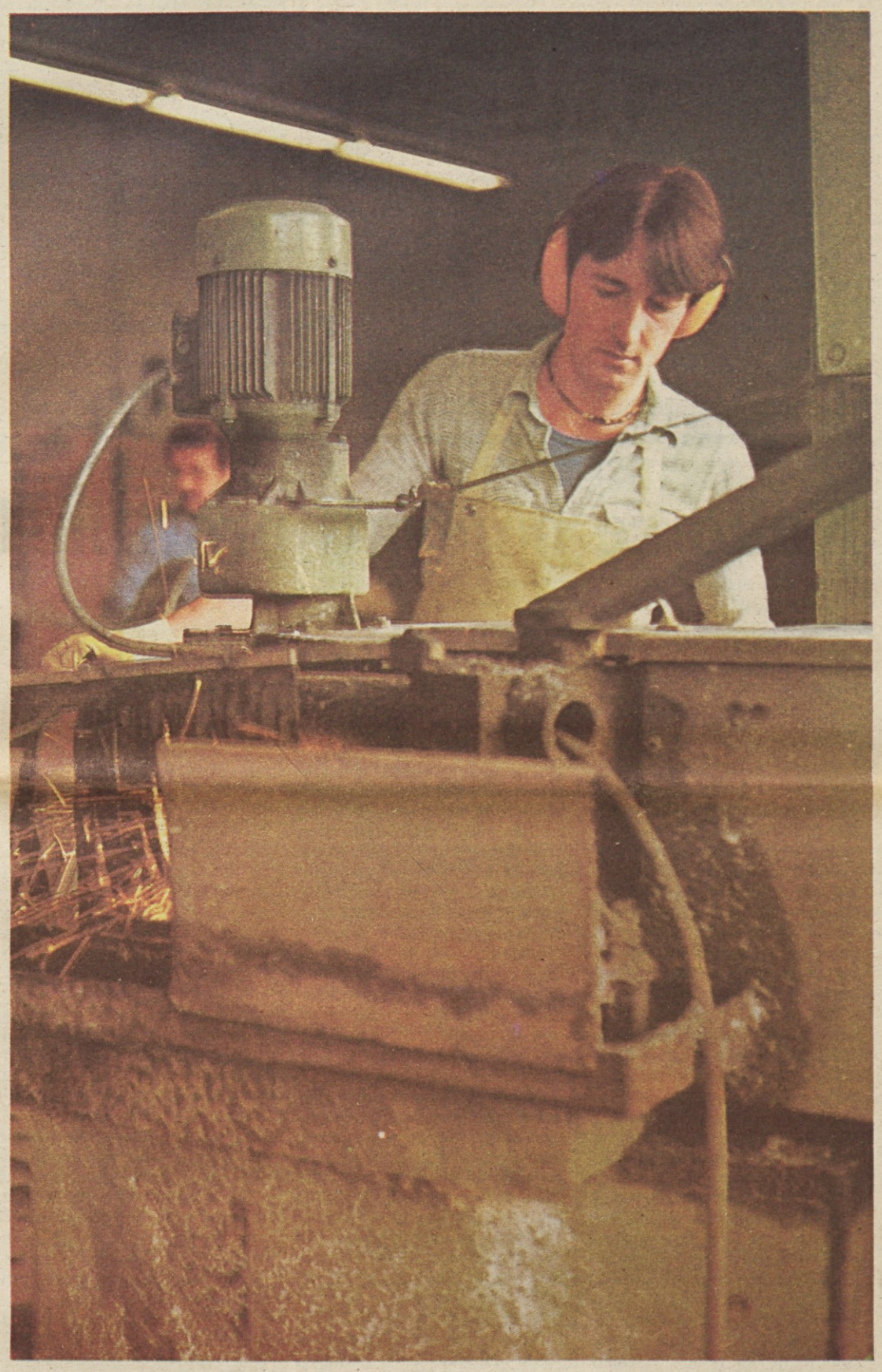

Elan s polno paro tudi na Brnci

Po letu dni obratovanja nove Elanove tovarne na Brnci v Avstriji ni več nikakršnega dvoma, da je bila naložba dobro premišljena. Maloštevilni kolektiv, v proizvodnji dela le 90 ljudi, se je namreč uspešno specializiral na proizvodnjo injekcijskih polnoplastičnih smuči, po katerih je v svetu izredno veliko povpraševanje. Velika večina smuči, točneje 98 odstotkov, gre v izvoz, v glavnem v Združene države Amerike, Kanado, Japonsko in številne zapadnoevropske dežele. Že lani, ko so se v novi tovarni prvič zavrteli stroji, je poslal kolektiv na trg več kot 150.000 parov smuči, letos pa jih bo še precej več. Po planu naj bi izdelali letos na Brnci 200.000 parov dilc, že danes pa je očitno, da bodo Elanovci na avstrijskem Koroškem spet presegli plan.

Tekst in fotografija: Andrej Ulaga

K razpravi pred kulturnim plenumom slovenskih sindikatov

Nevarnost zapiranja

Sindikati so na področju kulture že od leta 1971 bolj dejavni in bolje organizirani. Toda obstaja nevarnost, da bi se kulturna akcija sindikatov še naprej zapirala predvsem v OZD, namesto da bi posegla v globalno kulturno politiko. O tem in drugem piše na 12. strani novinar in kulturni delavec France Forstnerič.

V tej številki priloga:
SINDIKALNI POROČEVALEC ŠT. 1

Smernice in naloge Zveze sindikatov Slovenije za nadaljnje delo v delegatskem sistemu in razvijanju delegatskih odnosov

Pod tem naslovom objavljamo dokument, ki so ga sprejeli na minuli seji republiškega sveta ZS. V njem so konkretni napotki za delo sindikalnih organizacij in organov zveze sindikatov pri razvijanju delegatskih odnosov in sistema. Bistveno je, da postane nadaljnji razvoj delegatskih odnosov naloga sindikata, ki jo je treba vsakodnevno uresničevati.

KOMUNIST ZA DE

Zakaj tako divji ples cen?

Val podražitev, ki je Jugoslavijo zajel v letošnjem letu, v Sloveniji ni bil tako močan kot v drugih delih države. Vzrok je zelo preprost: v naši republiki je bilo precej podražitev že v decembru. To pa je seveda bolj slaba tolažba.

Prav zato se je treba že zdaj vprašati, kam to vodi, ali inflacijskemu zmaju sekamo glave ali pa jih ima čedalje več. Pomisleki, da je še prezgodaj za analize, za ukrepanje so voda na mlin nepravilnosti. Kajti če bika ne bomo takoj zagrabili za roge, bo prepozno. Že tako so nam vajeti preveč ušle iz rok, kaj se lahko še pripeti, če jih ne začnemo zategovati, pa je povsem na dlani: nepravilnosti, zmešnjav, ribarjanja v kalnem bo toliko, da bomo porabili precej moči (in časa) samo zato, da bi prišli do današnje podobe.

Še zdaleč ni vse črno, niti najmanj se ni treba bati, da bi poštenjaki zašli v manjšino. Toda če ne bomo hitro in odločno ukrepali proti tistim, ki načenjajo našo enotnost in odločenost, da bomo gospodarili boljše, bo cilj prekrila takšna megla, da ga bodo marsikateri tisti, ki ga danes vidijo, izgubili z obzorja.

Ne gre samo za tiste, ki pritiskajo na vse vzvode, da bi si zagotovili čim višje cene za »svoje«, zares le njihove proizvode. Te bi v pravem trenutku kaj hitro lahko izbezali iz mišjih luknjic. Bolj nevarni so tisti, ki jim dajejo podporo, ki ne zavračajo takšnih zahtevkov, ki merijo visoko nad upravičenostjo. Ni dvoma, da so med njimi tudi koristoljubneži, toda tudi delež teh je v primerjavi s celotno družbeno škodo na tem področju ničev. Seštevek pod tisto črto, pod katero so zbrane »nove cene«, ki so zrasle zaradi preslabega poznavanja posameznih proizvodov oziroma problematike, je ničkolikokrat večji od tistega, pri katerem so botrovali prijatelji. Samo z malenkost bolj okrepljenim nadzorom in družbeno samozaščito bomo opravili s pokvarjenci takšne vrste.

Dosti teže pa bo s takšnimi, ki skušajo politiko cen prikazati kot področje, za katero je izključno pristojna (kajpak, če si hočemo dobro) država. Zato imajo tudi »dokaze«: lani so veliko bolj poskočile tiste cene, ki so bile pod republiškim nadzorom, kot pa one, ki jih je imela država v svojih rokah. Od tod pa do mišljenja, da stabilizacijo lahko enačimo z zamrznjenjem cen, je samo en korak. Zelo majhen je, vendar pa vodi v prepad. Krušil bi domala vse družbenoekonomske temelje, na katerih smo gradili, nastala bi popolna zmešnjava.

Drugi sovražnik stabilizacijskih prizadevanj meri povsem drugače. Kako tudi ne, saj je na drugi strani reke. Na našem trgu skuša uveljavljati najbolj umazane kapitalistične prijeme. Eden izmed njih je vezana trgovina: če hočeš to in to, potem boš vzel še tisto in tisto. Kaj storiti, se sprašujejo v organizacijah združenega dela in delajo velike napake, če se v bojazni, da bi bilo potlej še slabše kot je danes, odločajo za »mešane« ponudbe.

Ne smemo pa se slepiti s tem, da ni razmeroma še veliko manevrskega prostora, v katerem poganjajo »originalne« misli. Te brstijo predvsem zato, ker smo pri prelaganju odgovornosti z državnih na družbena pleča preveč nespretni, ker to delamo prepočasi, ker so te zamude že tradicionalne visoke.

Danes smo še tam, kjer ne bi smeli biti še pred pol leta. Pristojnost med federacijo in republikami še ni razmejena. Resda je zbor republik in pokrajin sprejel zakon o temeljih sistema cen in družbeni kontroli cen (začel je veljati 12. januarja), s tem, da bi zakon v celoti zaživel in bi ga začeli izvajati 12. julija letos, toda samo na zvezni ravni bi bilo pred tem treba sprejeti nič manj kot deset različnih dogovorov, sporazumov, odlokov in navodil. Najpomembnejši med njimi, družbeni dogovor o ustanovitvi zvezne skupnosti za cene pa na primer še ni prišel dlje od delovnega gradiva.

V republikah so tako bolj ali manj zvezanih rok. Brez zveznega zakona, ki popolnoma ureja sistemska vprašanja, delo ostaja na mrtvi točki. Teoretično je sicer vse popolnoma jasno: dopolniti in urediti je treba vse tisto, kar zvezni zakon prepušča republiškim in občinskim predpisom, toda takšnih jasnovidcev, ki pa bi že danes povedali, kaj je to, nimamo....

Boris Kutin

Močni v bratstvu in enotnosti

Medtem ko tovariš Tito bije eno najtežjih bitk v svojem življenju, tisk po vsem svetu piše o njem in njegovem delu in naši domovini docela enotno. Posebno pozornost posvečajo sredstva množičnega obveščanja po svetu poslanicam, ki jih je predsednik Tito namenil šefom držav ali vlad z željo, da bi jih seznanil s svojimi pogledi na žgoče probleme v svetu. Osnovna ocena v prispevkih tujega tiska je, da je jugoslovanski predsednik pozval velesile in vso mednarodno skupnost, naj si prizadevajo, da bi premostile sedanje poslabšanje mednarodnega položaja, ohranile mir in pospešile proces popuščanja.

Jugoslovansko bratstvo in enotnost je eden tistih elementov, ki ga pri izrekanju priznanja veličine predsednika Tita in moči njegove Jugoslavije najpogosteje omenjajo in poudarjajo. Na tisoče informacij in člankov o Titu in Jugoslaviji imajo en sam skupni imenovalec, da je Jugoslavija trdna, enotna in neomajna mnogorodna skupnost enakopravnih narodov in narodnosti ter da so njene zgodovinske pridobitve, dosežene pod vodstvom predsednika Tita: neodvisnost, samoupravni socializem in neuvrščenost trajne vrednote.

Kako se bojevati proti inflaciji

Ko nanese beseda na inflacijo, se pogosto zgodi, da nekateri močno precenjujejo vpliv zunanjih vzrokov na našo domačo inflacijo. Takšno precenjevanje pa je lahko zelo nevarno, prav tako kot podcenjevanje velikih sprememb v svetovnih gospodarskih tokovih, kar je spet lahko vir in hkrati opravičilo za zastiranje našega pogleda na domače vire inflacije.

Bitka proti inflaciji bo nedvomno dolgotrajna in trda. Čeprav ni najbolj prijetno, pa vendarle drži — to potrjujejo vse ocene — da bomo morali sicer z inflacijo še precej časa živeti, vendar se z njo nikakor ne bomo smeli nikoli spoprijazniti ali se celo nemočno predajati njenemu toku.

Če skrbno analiziramo, zakaj smo začeli zapuščati načela reforme po letu 1967, potem lahko med vzroki odkrijemo tudi takšne, ki imajo izrazito subjektivni, če ne celo politični značaj. Tako smo začeli brez pravega boja živeti z inflacijo, se v miselnosti, psihologiji in praksi navajati nanjo in jo s tem avtomatsko tudi nenehno spodbujati. Navadili smo se na skokovito »popravljanje« cen, upravičeno in neupravičeno, tako da smo s cenami poravnavali vse stroške proizvodnje, pa tudi neracionalno, neekonomično in nerentabilno gospodarsko dejavnost, različne nestvarne potrošniške ambicije in podobno. Čeprav nismo nikoli priznali, da soglašamo z inflacijo, da jo podpiramo, nasprotno, prepričevali smo se nenehoma o tem, da je treba ravnati stabilizacijsko, pa se je kljub temu čedalje bolj poglabljala razlika med deklaracijami in prakso, tako gospodarskih subjektov kot nosilcev ekonomske politike. Lahko bi celo trdili, da predstavlja naraščajoča inflacija v zadnjih letih tudi v dobršni meri izraz naše politične nemoči, da bi se odločneje spopadli z njenimi izvori in nosilci. Vse preveč smo se zadovoljevali z različnimi kazalci poprečnega stanja v celoti in na raznih področjih, ne da bi razčlenjevali posamezne negativne in pozitivne pojave in prodirali globlje do bistva vzrokov inflacije.

V času, ko ugotavljamo naglo naraščanje vseh oblik porabe, nenehno tiskanje denarja zunaj ustvarjenega dohodka, različne pritiske na cene kot oblike boja proti še vedno znatnemu odtujevanju dohodka, je vse očitnejša tudi resnica, da imajo — kljub vsesplošnemu načelnemu zavzemanju za stabilizacijo — mnogi gospodarski in družbeni subjekti interes za visoko inflacijo. V tem se pravzaprav izraža ena izmed neskladnosti med sedanjimi in dolgoročnimi interesi celic združenega dela in družbe kot celote. Ravnamo se namreč vse preveč po načelih, ki veljajo za tipične potrošniške družbe, razumljivo, ob precej nižjem nacionalnem dohodku na prebivalca. Zato bomo morali predvsem zaostriti odnos do smotrnega gospodarjenja in varčevanja z vsemi družbenimi sredstvi na vseh ravneh in na vseh področjih proizvodnje in porabe. Tudi v naši družbi se ne moremo izogniti dejstvu, da morda — gledano kratkoročno — inflacija pomeni za koga korist, vendar ima v končni posledici izgubo tako sam kot tudi celotno narodno gospodarstvo. To je pogosto tudi razlog, da sprejete samoupravne sporazume in družbene dogovore ne uresničujejo dosledno.

Če se želimo postopno izviti iz sedanjih težavnih gospodarskih razmer in v naslednjih letih uspešneje obvladovati vzroke inflacije, moramo povsem opustiti dosedanji koncept gospodarjenja — v miselnosti, v metodah in predvsem v vsakdanji praksi. Nov srednjeročni plan, ki ga pripravljamo, bo nujno moral postati program stabilizacije, plan razvoja na vseh gospodarskih in družbenih področjih. Že letos bomo morali nadomestiti zamudo pri iskanju samoupravnih rešitev in sistemskih spodbud za trajnejše povezovanje proizvajalcev surovin, predelovalcev in razdeljevalcev proizvodov doma in v tujini, pa tudi pri prevzemanju skupne odgovornosti za dohodek in skupni riziko pri poslovanju teh proizvodov in storitev. Vse to naj bi odločilno prispevalo k učinkovitejšemu gospodarjenju, s tem pa tudi k večji učinkovitosti v boju z inflacijo.

Vinko Blatnik

Gradimo na mladih

S himanami Grčije, Združenih držav Amerike in Jugoslavije so v Lake Placidu slovesno zaključili letošnje XIII. zimske olimpijske igre. Z jugoslovansko himno so povabili organizatorji letošnjega zimskega olimpijskega srečanja športno mladino z vsega sveta na smučarske terene Jahorine, Bjelašnice, Igmana in Trebeviča, kjer se organizatorji že pripravljajo na prihodnje zimske olimpijske igre.

Za tekmovanja v Lake Placidu ni bil značilen pretiran blišč. Olimpi ada je bila, kot so že vnaprej napovedali organizatorji, skromna, toda po mnenju mnogih udeležencev, tudi prisrčna. Res, marsikje se je zatikalo, marsikaj ni šlo tako zelo gladko in z evropsko natančnostjo, vendar zakaj in s kakšno pravico bi to zamerili organizatorjem, ki so že vnaprej povedali, česa so zmožni in česa ne. Še bolj bistveno pa je, da na račun »skromnosti« v ničemer ni bil okrnjen boj najboljših športnikov vsega sveta, saj so konec koncev tekmovanja dosegla svoj namen. Pokazala so, kdo koliko zmore, kdo je komu enakovreden, kdo zaostaja in ne navsezadnje — kdo predstavlja razred zase.

Šport je pač šport, zato tudi to pot ni šlo brez presenečenj. Nekateri športniki so dosegli več kot so pričakovali, mnogi pa so, vsaj glede na napovedi, »zatajili«. Vendar prav v tem je čar takih in podobnih tekmovanj, na katerih se zberejo najboljši med najboljšimi! Ne gre drugače. Če bi že vnaprej zagotovo vedeli, kdo bo odnesel odličja in komu bo spodletelo, potem tudi tekmovanja na najvišji ravni ne bi bila tako zelo zanimiva, kot so.

Ne glede na pričakovane ali povsem nepričakovane izide pa rezultati, taki ali drugačni, silijo k razmišljanju. Udeležence iger silijo k analizi opravljenega dela, k razmišljanju o tem, kaj je bilo pri delu dobrega, kaj se je obrestovalo, in kaj je bilo slabega, takšnega, kakršnega ne bi smelo več biti.

Razumljivo smo mi vsi, ki so nam pri srcu zimski športi in športna tekmovanja na najvišji ravni sploh, držali pesti in spremljali dosežke predvsem naših predstavnikov v Lake Placidu. Od njih smo pričakovali več kot kdajkoli doslej, saj so nekateri izmed njih že pred tem opozorili, da sodijo v svetovni vrh in da so enakovredni najboljšim.

Smo danes, ko je olimpi ada za nami in lahko umirjeno razmišljamo o uvrstitvah nastopajočih, zadovoljni z izkupičkom naše reprezentance? Smo, moramo biti, če razmišljamo količkaj trezno in predvsem — realno. Ni bistveno to, da smo bili v alpskem smučanju za las ob medaljo in da nas je še tudi ponekod drugod spremljala športna smola. Važnejše je, da so se predstavniki naše domovine odrezali to pot veliko bolje kot kdajkoli doslej, da smo imeli v veleslalomu najboljšo reprezentanco sploh in ne navsezadnje, da si lahko od fantov in deklet, ki so zastopali Jugoslavijo v Lake Placidu, še veliko obetamo. Imenitne rezultate so dosegli mladi ljudje, najmlajši pa so priredili pravcato presenečenje. To z drugimi besedami pomeni, da smo zastavili dobro, da gradimo svojo prihodnost, svoje upe na mladih.

Nedvomno je olimpijsko srečanje v Lake Placidu potrdilo tudi pravilnost naše politike, ki se kaže v večji skrbi za smučarski šport. Obenem je seveda opozorilo, da kljub našim večjim prizadevanjem tudi v smučanju še marsikaj ni v redu, da škriplje to in ono. Zelo škriplje denimo finansiranje vrhunske tekmovalne dejavnosti, saj se še vedno poslužujemo rešitev od danes do jutri, ki pa razumljivo ne zagotavljajo kvalitetnega dela na najvišji ravni.

Andrej Ulaga

Med vrsticami

V zadnjih dneh smo v vseh naših časnikih brali in slišali po televiziji in po radiu, kako malo potroši tuji turist v poprečju pri nas. Vest se je razširila z Bleda, kjer je bila prvič v Jugoslaviji generalna skupščina IAPCO. Ta kratica pomeni organizacijo za profesionalno organiziranje kongresov, in kot rečeno, na blejski skupščini so ugotovili, kako donosen posel je organiziranje kongresov, saj vsak tak kongresman potroši poprečno 139 dolarjev na dan, medtem ko tuji turisti v poprečju — ti skopuhi grdi! — potrošijo pri nas le 35 dolarjev dnevno. Potem smo, na televiziji na primer, slišali pravo tirado o tem, kako vsepovsod drugod turisti potrošijo veliko več kot pri nas. Isti komentator je pozabil na svoje in druge prejšnje komentarje, da Jugoslavija ni več poceni turistična dežela. Če zaokrožimo, je 35 dolarjev 700 novih dinarjev (70.000 starih dinarjev)! Torej za deset dni porabi poprečno štiričlanska družina štirikrat po 7.000 din ali skupaj 28.000 dinarjev (dva milijona osemstotisoč starih din). Kar čedna vsota ali ne? Navsezadnje pa te cene veljajo tudi za domačega gosta. Ali je potem čudno, da smo Jugoslovani na prvem mestu med tujimi turisti v Grčiji, (lani okoli milijon Jugoslovanov v Grčiji) in tudi v Španiji nas ni zanemarljivo število. Ali ne odhajajo tja cele družine, ki prav gotovo ne porabljajo poprečno po 35 dolarjev na dan na osebo?

Akcija zaključni račun '79 in vsi naslednji

Podatki, dani v zadnjem trenutku, niso dobri podatki

Zakaj se zdravstveni delavci sami izključujejo iz razprav

V Meblu odlično gradivo, toda mlačna razprava

V Salonitu Anhovo vse razprave v senci 210-milijonske izgube

Ne tarnati, ampak ustvarjalno delati

Očitno je, da med zdravstvene delavce še ni v zadostni meri prodrlo spoznanje, da je sprotno spremljanje gospodarjenja in posebej temeljito ob periodičnih in zaključnih računih nuja za ravnanje organizacij združenega dela v procesih svobodne menjave dela ter tudi uresničevanja vseh funkcij, ki jih imajo zdravstvene organizacije združenega dela v naši družbi. Sodeč po razgovoru, ki smo ga opravili z Ljubico Jugovič, sekretarko republi-

Ljubica Jugovič

škega odbora zdravstvenih delavcev Slovenije, se v zdravstvenih temeljnih organizacijah združenega dela še vedno ubadajo s porodnimi krči v akciji zaključni računi, s prešibkim znanjem in poznavanjem vseh spletov vprašanj, ki vplivajo na takšno ali drugačno raven dohodka v zdravstvu.

»Najhuje je,« pravi Ljubica Jugovič, »da si tudi poslovodni kadri še vedno predstavljajo »akcijo ZR « po starem, kot nujno zlo in ne kot potrebo vsake temeljne organizacije, da ve, s kakšnimi sredstvi gospodari, kaj lahko stori letos, kaj prihodnje leto... V Radovljici se mi je pripetilo, da so dali prisotnim na sestanku, kjer je tekla beseda o zaključnem računu, gradivo na mizo. Vsi pa vemo, da je to slaba rešitev, saj je informacija, ki pride na sestanek tik pred zdajci slaba podlaga za razpravo. Pa še dogovorili smo se drugače...! In če kar nadaljujem s tem primerom, potlej moram dodati, da se v zdravstvu le stežka lotimo globljih vzrokov za izgube in navadno kar s prstom pokažemo, da je krivda za to v občinskih in drugih zdravstvenih skupnostih in še kje, ne pa tudi med zdravstvenimi delavci samimi, saj često ne znajo po poteh samoupravnega sporazumevanja in dogovarjanja urejati stvari. Da, še to sem mislila povedati: med razlogi za slab »odziv« v razpravah o gospodarjenju in tudi o oblikovanju stabilizacijskih ukrepov velja omeniti tudi resnico — skoraj v vseh organizacijah združenega dela je prisotna — da so gradiva zelo učeno pripravljena, saj jih pripravljajo ekonomisti in pravniki, ki se očitno ne znajo prilagoditi ravni družbenoekonomskega znanja, s katerim razpolaga povprečen zdravstveni delavec.«

Med »vzorčnimi« temeljnimi organizacijami, kjer zasleduje razpravo o zaključnem računu in stabilizacijskih ukrepih RO sindikata zdravstvenih delavcev, sta Zdravstveni dom Radovljica in organizacija združenega dela »Zdravstveni center« Novo mesto. V RO niso zadovoljni s potekom razprave v Novem mestu, čeprav vse kaže, da so Dolenjci »bližje« dogovorjenim stališčem o izvedbi akcije zaključni računi kot drugje.

»Ta čas,« pravi Ljubica Jugovič, »moramo med zdravstvenimi delavci ustvariti takšno vzdušje, da bomo kos zahtevnim nalogam, ki so pred slovenskim zdravstvom. Bolje se moramo organizirati, hitreje bo treba uveljavljati nove družbenoekonomske odnose v delovnih organizacijah in v samoupravnih zdravstvenih skupnostih, še posebej pa storiti vse kar je možno, da racionaliziramo naše poslovanje in tako prispevamo svoj delež k stabilizacijskim naporom v naši družbi. Stabilizacija mora biti naša vsakodnevna akcija, vendar pa bolj zavzeta, bolj kakovostna kot v prejšnjih letih. Ugotoviti bo treba, kje preslabo izkoriščamo delovni čas, kje in zakaj je ponekod nizka storilnost in povrh vsega prerešetati dosedanjo organiziranost delovnih skupnosti skupnih služb, ki so premalo učinkovite. Pravzaprav je bil čas za vse te analize in razprave prav ob zaključnih računih, vendar sodim, da smo to priložnost v zdravstvu premalo izkoristili. Vse še ni zamujeno, saj bomo v sindikatu zdravstvenih delavcev Slovenije vztrajali na tem, da sproti obravnavajo v sindikalnih skupinah in v osnovnih organizacijah sindikata poslovanje, sprotno odpravljajo vrzeli in še posebej ustvarjajo nove odnose v zdravstvenih skupnostih. Odločili smo se tudi, da bomo takoj po sedanji akciji »ZR« opravili analizo samoupravne organiziranosti v zdravstvu, ki bo potlej podlaga za temeljitejše razprave o (ne) učinkovitosti našega organiziranja. Bržkone bo opozorila tudi na stranpoti v samoupravljanju in na slabe odnose, bolje rečeno neustvarjalne odnose v zdravstvenih skupnostih, kjer se srečujejo uporabniki in izvajalci zdravstvenih storitev. O tem spletu vprašanj je bilo v razpravah o zaključnih računih mnogo govora, vendar pa moram k temu dodati— da je bilo izhodišče napačno. Zdravstveni delavci se prepogosto sami »izključujejo« iz procesa samoupravnega sporazumevanja in dogovarjanja v občinskih zdravstvenih skupnostih s tarnanjem, da je vse odvisno od drugih, ne pa tudi od njih samih. Takšno napačno sodbo, ki je žal posledica tudi premalo tvornega dela subjektivnih sil v zdravstvu, bo treba izkoreniniti. To pa ni niti lahka niti enostavna naloga, ki je pred sindikatom na vseh ravneh organiziranosti.

Marjan Horvat

Delavke v šivalnici tozd Oblazinjeno pohištvo v Meblu: pridne pri delu, tihe pri odločanju?

Dobra analiza, mlačna razprava

V Meblu smo »analizirali« priprave na razpravo o rezultatih gospodarjenja v lanskem letu in razpravo o zaključnem računu za lani v temeljni organizaciji združenega dela Oblazinjeno pohištvo. Razlog: ta TOZD je ena izmed najbolj uspešnih Meblovih 18 temeljnih organizacij, tudi ena največjih tako po številu zaposlenih kot obsegu proizvodnje, ima poslovno-tehnološke stike s številnimi TOZD v Meblu kot drugih delovnih organizacij, prodaja tudi v tujino, precej uvaža, predvsem pa zavoljo tega, ker so nam poznavalci razmer zatrdili, da bodo delavci v tej TOZD najbolj vroče razpravljali o ZR.

Odhajali smo malo razočarani — čeprav smo poslušali eno najbolj konkretnih razprav o rezultatih gospodarjenja in o razporeditvi ostanka čistega dohodka ter dobili v roke najbolje pripravljeno gradivo za razpravo v primerjavi z razpravami in gradivi, ki smo jim prisostvovali in dobili v roke dotlej.

Razočarani smo bili predvsem zavoljo tega, ker je sindikalna organizacija, njenemu sestanku smo bili priče, »izpadla« bolj kot organizator razprave, manj pa kot njen tvorec, usmerjevalec in tista »sila«, ki bi ji dajala ton in barvo. Govorilo je predvsem vodstvo TOZD in delovne organizacije, mnogo manj pa sindikalni funkcionarji in njeni člani, delavci. Le-ti so se bolj molče kot glasno strinjali tako z analizo poslovnega uspeha kot s predlagano delitvijo ostanka dohodka po ZR in z ukrepi za boljše gospodarjenje v letošnjem letu, ki sta jih predlagala vodstvo TOZD in vodstvo delovne organizacije. Tako je osnovna organizacija sicer zavzela svoje stališče do rezultatov gospodarjenja, do predlagane delitve in do predvidenih stabilizacijskih ukrepov in smernic stabilizacijskega delovanja, vendar brez obljubljene vroče razprave.

Pa bi delavci lahko razpravljali o marsičem, na primer o odnosih med TOZD in skupnimi službami, ki se jih niso dotaknili več kakor z besedo, dvema, odnosih med posameznimi TOZD v Meblu (o čemer so govorili predvsem vodstveni delavci TOZD in delovne organizacije), o tem, kako bodo uresničevali letošnji gospodarski načrt, o politiki zaposlovanja, ukrepih zoper slabo likvidnost delovne organizacije, o politiki investicije v letošnjem in naslednjih letih itd. Osnova za takšno razpravo je bilo zelo temeljito pripravljeno poročilo o poslovnem uspehu, v katerem ni manjkalo analiz in primerjav med TOZD v Meblu in iz katerega je bilo moč zelo jasno razbrati, da rezultati gospodarjenja, čeprav v posameznih postavkah niso slabi, v celoti vendarle lahko zaskrbljujejo, saj je akumulacija za tako veliko delovno organizacijo praktično ničeva.

Največ pozornosti so člani osnovne sindikalne organizacije namenili osebnim dohodkom in znani zelo razviti solidarnosti med TOZD v Meblu. Prav stabilizacijski ukrepi na področju delitve osebnih dohodkov namreč postavljajo v dokaj neenak položaj posamezne TOZD v Meblu, ker so nekatere (relativno) dobro gospodarile, druge pa slabo. Toda predpisi o omejevanju rasti sredstev za osebne dohodke dajejo več možnosti za višjo stopnjo rasti OD slabim gospodarjem, ki da bodo z drugimi ukrepi laže dosegli višjo stopnjo rasti dohodka kot tiste TOZD, ki so že doslej dobro gospodarile in že izkoristile svoje notranje rezerve. V Meblu so se zavoljo tega odločili, da bodo gibanje osebnih dohodkov usklajevali na ravni delovne organizacije in da se bodo stabilizacijskih določil držali kot celota.

Najostreje so delavci spregovorili o pokrivanju izgube v TOZD Iverka, ki jo bodo tokrat pokrivali že peto leto zapored in zavoljo tega sodijo, da bi bilo treba ukreniti kaj bolj odločnega za izboljšanje gospodarjenja v tej temeljni organizaciji. Resda jih veže s samoupravnim sporazumom dogovorjena solidarnost... Toda izguba v Iverki, za katero so TOZD Mebla doslej potrošili že 100 milijonov dinarjev, jih krepko ovira v prizadevanjih za hitrejši razvoj in stabilnejše gospodarjenje. TOZD oblazinjeno pohištvo na primer že nekaj let odlaga gradnjo novih proizvodnih prostorov, pa še ne kaže, da se bodo kmalu lahko selili iz sedanjih, povsem neprimernih. Dodatna nerodnost pri pokrivanju izgube Iverke je v tem, da jo pokrivajo pretežno tiste temeljne organizacije Mebla, ki iverke zelo malo potrebujejo, saj druge nimajo dovolj dohodka.... Tako bodo delavci TOZD Oblazinjeno pohištvo prispevali za pokrivanje izgube TOZD Iverka skoraj 3 milijone dinarjev.

Tako je razprava v osnovni organizaciji sindikata TOZD Oblazinjeno pohištvo izzvenela zlasti v besedah vodilnih delavcev. Nemara je bilo temu krivo dejstvo, da sicer odlično gradivo ni bilo pripravljeno prej, kot na sam dan sestanka in ga prisotni niso dobili »v roke«, pač pa so ga lahko le poslušali. Nam pa je bilo predvsem žal, da zavoljo časovne stiske, ki jo je povzročil zaključek redakcije časnika, nismo mogli poslušati tudi razprave na zboru delavcev, ko so sprejemali zaključni račun za lansko leto. Nemara pa so se delavci tam bolj »razživeli«.

Boris Rugelj

Zaključni račun s priokusom pelina

Razprave o zaključnem računu v delovni organizaciji Salonit Anhovo vzbujajo žalost, če ne celo apatijo. Zakaj tako, je najbrž znano. Delavci so siti vsega skupaj, še najbolj pa pogostih govorcev, ki jim v pisarniških haljah poskušajo vliti novih moči, da bi vendarle obdržali na površju potapljajočo se barko.

Nič novega torej, bi lahko rekli dobri poznavalci anhovske problematike. Pač, nove so le številke, ki pričajo o novi, še večji izgubi. Kot smo slišali na nedavnem občnem zboru konference osnovnih organizacij sindikata, znaša ta za minulo poslovno leto celih 215 milijonov dinarjev, kar anhovski kolektiv uvršča krepko na prvo mesto lestvice slovenskih izgubarjev.

Kljub vsemu pa delavci le ne držijo križem rok. Mimo tega, da so lani proizvedli 850.000 ton cementa, kar je 80 odstotkov »prenapetega« lanskega plana, kot so rekli, zna kakšna od teh žuljavih rok udariti po mizi tudi, ko steče razprava o zaključnem računu. Kako bi sicer lahko tudi bilo drugače, če je na dlani, da je izguba plod neekonomskih cen cementa in ne njihovega (ne)dela.

Hopla, bi rekel kdo. Ali ni morda vzrok za tolikšno izgubo iskati tudi v tistih 20 odstotkih neizpolnjenega plana? Ni, vedo povedati v Anhovem, kajti dejstvo je, da so proizvedli kakih 100.000 ton cementa manj samo zavoljo tega, ker so lani dobršen del proizvodnje namenili cementu znamke 550. To pa zato, da so dosegli višje cene, sicer bi bila izguba še večja.

Kot je bilo slišati na občnem zboru, ki so se ga udeležili tudi Željko Humer in Štefan Praznik, predsednik in sekretar republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev ter Viljem Pahor, predsednik občinskega sveta Zveze sindikatov Nova Gorica, se delavci zavedajo, da s tem povzročajo veliko družbeno škodo. To je res, pravijo, vendar ne moremo drugače. V to nas silijo sistemske rešitve in je potemtakem v njih iskati krivdo, ne pa pri nas. Da bo stvar bolj jasna, povejmo, da bomo v isti sapi, ko v Anhovem namesto cementa znamke 450 proizvajajo znamko 550 in zavoljo tehnoloških postopkov s tem krčijo proizvodnjo, v Sloveniji uvozili po nekaterih izračunih blizu 300.000 ton cementa. Za nameček dodajmo, da s cementom 550 niso zadovoljni niti gradbeniki, saj jim uporaba tega cementa povzroča kopico tehnoloških težav. Ko smo že pri zaključnem računu, je treba poudariti, da se anhovski cementarji sprašujejo, koga ob takšnih očitnih gospodarskih nesmislih pravzaprav ščitijo neekonomske cene cementa. Bržda je ta pomislek utemeljen tembolj, ker cement v strukturi domala vsake gradnje predstavlja le dva odstotka vseh stroškov. In še nekaj je, kar delavce v Anhovem hudo moti. S strani jim namreč nenehno svetujejo, naj se dohodkovno bolj povezujejo znotraj njihove gradbene reprodukcijske celote. Takšni nasveti imajo trdno podlago, še zlasti zato, ker si finalisti v tej »reprodukciji« delijo nekaj, kar so ustvarili tudi anhovski cementarji in bi potemtakem dohodkovno povezovanje pomenilo med drugim tudi bolj pravično razrezan hlebec. Kdo ima torej tu interes za dohodkovno povezovanje in kdo ne, je na dlani. Nerodno je samo to, ker očitki za nepovezovanje letijo v glavnem na Anhovo, kar je tudi razumljivo, saj je izguba le pri njih.

V zvezi z dohodkovnim povezovanjem pa cementarji opozarjajo tudi na povsem drugačen primer, ki bi ga lahko označili kot klofuto dohodkovnemu povezovanju. Gre za sovlagatelje v novo anhovsko cementarno, ki so vložili svoja sredstva v novo investicijo z namenom, da si zagotove cement in da hkrati oplemenitijo vložen dinar. Njihove želje se niso uresničile večkrat niti v prvem primeru, da o drugem sploh ne govorimo, saj morajo iz leta v leto pokrivati vse večjo izgubo. Sovlagatelji so sicer poskušali narediti konec takšnim sovlagateljskim in dohodkovnim odnosom in so lani sprejeli sklep, da niso pripravljeni več pokrivati izgube, ki ima svoj izvor zunaj anhovske cementarne, vendar zdaj ugotavljajo, da za takšno ravnanje niso imeli pravne podlage.

Ko so na občnem zboru sindikalne organizacije, ki seveda ni bil namenjen zgolj poslovanju, govorili o svoji jutrišnji usodi, so si bili delavci edini, da kljub vsemu ne kaže obupati. Ponovno so poudarili, da bodo poskušali iztisniti vse iz še preostalih notranjih rezerv, hkrati pa tudi, da bo morala svoje storiti čimprej tudi zvezna administracija, kajti vprašanje je, koliko časa bo kolektiv zdržal v takšnih razmerah. Pri tem so mislili na njihov družbeni standard, ki je že dalj časa na psu, na fluktuacijo in vse, kar prinaša s seboj gospodarjenje, pri katerem že vnaprej veš, da boš letos »prigospodaril« najmanj 250 milijonov izgube. In še to samo v primeru, če se bodo obdržale sedanje cene energetskih virov (mazut in električna energija). Sicer bo izguba še večja in potem še večja, ker bo treba plačati obresti od pokritja sedanje izgube...

Ivo Kuljaj

S seje predsedstva sveta Zveze sindikatov Jugoslavije

Razvijanje delegatskih odnosov je trajna naloga sindikata

Lanskega oktobra je predsednik CK ZKS France Popit na 5. seji CK med drugim dejal: »Samoupravni interesni pluralizem nikakor ne pomeni ustvarjanja nekakšnega anarhičnega prepletanja interesov brez vloge zavestnih sil in znanja. Če bi namreč dopustili to, potem bi ustvarili prostor za samovoljo, v katerem bi bilo mogoče manipulirati z ljudmi, kakor je to mogoče tudi še v našem delegatskem sistemu povsod tam, kjer ne delujejo subjektivne sile, kjer je zanemarjeno strokovno znanje itd. Reagiranje delovnih ljudi, pogojeno ali izzvano z njihovim dejanskim družbenoekonomskim položajem in interesom, lahko spreminja odnose, vendar le takrat, kadar se zavestne socialistične sile uveljavljajo kot dejavnik, ki kaže na protislovja med tekočimi in razvojnimi, posamičnimi, skupnimi in splošnimi interesi. Le tako je mogoče delovne ljudi seznanjati z dejanskimi vzroki in ne le posledicami in le na tej podlagi z jasnimi argumenti in stališči usmerjati delovne ljudi ter občane k ustreznejšim odločitvam na vseh področjih družbenega dela in življenja.«

To misel predsednika slovenskih komunistov smo nalašč izbrali zategadelj, ker nazorno poudarja zelo pomembno vlogo subjektivnih sil v razvijanju delegatskih odnosov in delegatskega sistema, kar je med drugim bilo tudi v žarišču pozornosti na minuli seji republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije. Morebiti je bilo v razpravi na seji republiškega sveta preveč ponavljanja že znanih ugotovitev, a po svoje premalo o tem, kaj je sindikat dolžan storiti (tako sodimo po razpravi) pri učvrščevanju delegatskih odnosov in sistema in kako premostiti vsebinski jez med »notranjim« delegatskim sistemom v organizacijah združenega dela — ta uživa vso podporo in dobiva vso strokovno in drugo pomoč družbenopolitičnih in strokovnih dejavnikov ter »zunanjimi« delegati, ki še često tavajo brez stališč, informacij in vsega, kar bi jim bilo potrebno za odločanje v delegatskih skupščinah in v samoupravnih interesnih skupnostih. Pravzaprav je bila vseskozi med razpravo prisotna resnica, da čim bolj se odmikamo od neposredne proizvodnje, tem manj — mirno lahko zapišemo — delavec zares odloča o presežku svojega dela. Takšna ocena, ki jo je sprejel RS ZSS pa kajpak zahteva, da se sindikat temeljiteje spopade s pomanjkljivostmi, ki smo jih doslej srečevali pri delu delegacij in delegatov. Franci Polak je v tej zvezi dejal, da je bistvenega pomena za uspešen razvoj delegatskih odnosov to, da morajo družbenopolitične organizacije in skupnosti usklajevati programe dela in to znotraj SZDL, kajti šele skladnost programov dela lahko omogoči ustrezno, hkratno razpravo v delegatski bazi, kar z drugimi besedami pomeni, da lahko dobijo delegacije ustrezna politična napotila za odločanje v skupščinah. Pri tem pa moramo tudi opozoriti na zahtevo razpravljalcev na seji RS ZSS, da morajo skupščine in skupnosti upoštevati, da so za vsako razpravo v delegatski bazi potrebni ustrezni časovni roki in takšno organiziranje razprave, da se bodo delavci opredelili do temeljnih dilem in vprašanj, ki jih ponujajo novi zakoni, potlej pa naj konkretno o posameznih členih spregovorijo delegati.

Uvodničar na seji RS ZSS Franci Polak je tudi dejal: »Dosedanje razprave in tudi nekatere analize in raziskave narekujejo, da moramo v okviru Socialistične zveze delovnih ljudi, kot tudi Zveze sindikatov posebej odgovorno sodelovati in vplivati na to, da bodo delegacije in delegati imeli ustrezne pogoje za svoje delo, kar bo prav gotovo prispevalo h krepitvi delegatskega sistema in delegatskih odnosov in nenazadnje omogočilo prek razvitejšega delegatskega sistema hitrejše razreševanje določenih protislovij in razvijanje takšnih družbenoekonomskih odnosov, ki bodo skladni z zakonom o združenem delu. Na tem področju pa imajo sindikati še posebne odgovornosti, saj morajo poleg nalog, ki so povezane z usklajevanjem programov dela, zagotavljati tudi strokovne podlage za oblikovanje stališč, informirati delavce v celotnem procesu odločanja ter v dobršni meri skrbeti tudi za usposabljanje delegatov.« Na neki način pa je nerazumljivo, da v nekaterih občinah primanjkuje sredstev za usposabljanje delegatov (Maribor), kar bržkone kaže na to, da smo na tem področju preveč togi, saj v zadostni meri ne izkoriščamo tudi klubov samoupravljalcev in drugih oblik izobraževanja in izmenjave izkušenj, kjer prav gotovo niso potrebna velika finančna sredstva.

Vsa ta vprašanja ne smejo mimo sindikalnih organizacij, saj je Zveza sindikatov kot del političnega sistema socialističnega samoupravljanja odgovorna za funkcioniranje delegatskega sistema. O tem smo sprejeli tudi stališča na I. konferenci ZSS, s stališči in smernicami o nadaljnjem delu Zveze sindikatov Slovenije v delegatskem sistemu in razvijanju delegatskih odnosov (Sindikalni poročevalec v današnji DE) pa le konkretizira obveznosti organizacij in organov na tem področju. Ob tem naj opozorimo, da vloga in naloge zveze sindikatov v delegatskem sistemu zahtevajo, da se organizacije opredeljujejo in zavzemajo stališča do vseh ključnih vprašanj in problemov, ki se nanašajo na uveljavljanje in nadaljnji razvoj družbenoekonomskega položaja delavcev. To pomeni, »da moramo svoje delo organizirati tako, da bomo v vsakem samoupravnem okolju, v celotnem procesu odločanja v temeljni in drugih organizacijah združenega dela, v družbenopolitičnih in drugih samoupravnih skupnostih opredelili svoja stališča do obravnavanih vprašanj, hkrati pa omogočili tudi, da bodo delegacije in delegati imeli urejene vse ostale pogoje za svoje delovanje.«

V zvezi s tem pa imajo posebne naloge — nekaj jih je tudi konkretno zapisanih v »Smernicah in nalogah« — osnovne organizacije sindikatov, konference osnovnih organizacij, občinski in republiški svet in njihovi organi. Pravzaprav je minula seja RS ZSS v nekem smislu obogatitev za vse dejavnike, ki sodelujejo v delegatskem odločanju, saj je med njenimi osrednjimi sporočili zahteva, da mora nadaljnji razvoj delegatskega sistema in odnosov biti vpet v vsakodnevna prizadevanja zveze sindikatov, s tem da bo delavec, gospodar, v resnici odločal o vseh zadevah, ki so povezane z njegovim družbenoekonomskim položajem. Da bo spoznal, da je tudi odločanje v organih družbenopolitičnih skupnosti in v samoupravnih interesnih skupnostih prek delegacij njegova pravica in dolžnost, ki jo mora krepiti sindikat s svojim političnim delom.

Marjan Horvat

Delavska kontrola — to smo mi vsi

Na 9. kongresu slovenskih sindikatov je bil eden poglavitnih sklepov, da si bodo sindikati prizadevali za utrjevanje in razvijanje vloge samoupravnega delavskega nadzora. Tudi na lanski konferenci so bili križi in težave delavske kontrole kar dobro osvetljeni. Že nekaj časa je na dlani, da je samo sklicevanje na ustavo in zakon o združenem delu premalo, kadar hočemo v resnici spraviti v življenje tisto plat osnovnih pravic delavca, ki mu pravimo »nadzor«. Ali — »delavska kontrola«.

Namenoma smo oba izraza zapisali pod narekovajem, kajti še vedno se zdi, da imamo opraviti z nerazčiščenimi pojmi. Prav na to je na posreden način hotel opozoriti tudi republiški svet, ko je sprejemal stališča in naloge sindikatov pri uveljavljanju samoupravne delavske kontrole.

Po vsem videzu se delavsko kontrolo v praksi največkrat pojmuje kot poseben organ, ne pa kot eno od osnovnih sestavin delavčevega izražanja v samoupravnem življenju. Delavec je sam »kontrolor« neposredno (na primer na sejah zbora delavcev) ali posredno preko svojih delegatov v organih samouprave. Torej, delavska kontrola (kot poseben organ) je samo ena od specializiranih »oblik izražanja«.

Res, malce čudno je, da se moramo še vedno opletati z razčiščevanjem osnovnih pojmov, vendar je soočanje z realnostjo vsekakor boljše, kot pa metanje peska v oči. Namreč, samemu sebi. In prav tako soočanje z realnostjo je lahko dobro napotilo sindikalnim delavcem in vodstvom osnovnih organizacij, da se nenehno zavedajo, kako morajo posvetiti polno skrb samoupravni delavski kontroli, da bo le-ta tudi v resnici zaživela.

Dobro je, da si je svet za razvoj samoupravljanja pri republiškem svetu ZSS zadal za delovno nalogo, da obravnava »odprta« vprašanja uveljavljanja samoupravne delavske kontrole. V gradivu, ki ga je pripravil za sejo republiškega sveta, je med drugim zapisal:

»Uveljavljanje in razvoj samoupravnega delavskega nadzora pri nas je tudi del razrednega boja v sistemu samoupravnih družbeno ekonomskih in političnih odnosov. Samoupravna delavska kontrola je opredeljena v osnovi in ciljih političnega sistema, na podlagi ustave, zakona o združenem delu in drugih zakonskih predpisov.

Delovanju samoupravne delavske kontrole moramo stalno posvečati dovolj pozornosti. Še vedno velja ugotovitev o nerazvitosti te funkcije v združenem delu. V boju delavskega razreda predstavlja uveljavljanje delavske kontrole tudi krepitev in utrjevanje družbeno ekonomskega in političnega položaja delavcev, hkrati pa onemogoča pridobivanje privilegiranih položajev ter vloge, moči in vpliva tehnobirokratov in drugih protisamoupravnih sil. Omogoča pa tudi odpravljanje samovolje, egoistične interese in druge pojave in oblike nesamoupravnega ter nesocialističnega vedenja, ki je v nasprotju z načeli socialistične samoupravne družbe. Zato te sile samoupravne delavske kontrole ne sprejemajo in jo ovirajo, kjer se le da, potiskajo jo na stranski tir z namenom, da bi ohranili stanje, kakršno je, ter da bi obdržali svojo vlogo in položaj. Zato je tudi boj za uveljavljanje delavske kontrole razredni boj, katerega zmage se dobivajo v samoupravljanju, v odločanju delavcev, v dobrem gospodarjenju z družbeno lastnino, v razvitih delegatskih odnosih in v graditvi samoupravne socialistične družbe.«

Videti je, da bi morala sindikat in delavska kontrola ta čas najbolj »priti skupaj« pri zagotavljanju pravice delavcev, da odločajo o razvoju svoje temeljne organizacije in hkrati tudi o družbeni reprodukciji kot celoti. Poudarjeno je bilo stališče, da bodo sindikati z družbeno politično aktivnostjo pri pripravljanju smernic in elementov ter pri njihovem usklajevanju prispevali k temu, da bodo lahko delavci, ki bodo sprejemali temelje plana, odločali o celotnem spletu odnosov pri pridobivanju in ustvarjanju ter razporejanju dohodka. Sindikati bodo podpirali stališče delavcev, da na referendumu ne odločajo o temeljih plana, dokler niso usklajene vse njihove bistvene pravice in obveznosti pri pridobivanju, ustvarjanju in razporejanju dohodka.

I. T.

Občinski sindikalni svet Koper o gospodarski ustalitvi

Enakomerna porazdelitev

Nadaljnje učinkovito uveljavljanje družbenoekonomskih odnosov v vseh samoupravnih sredinah, sprotno spremljanje rezultatov gospodarjenja in uresničevanje politike ekonomske stabilizacije so tiste trajne družbene naloge, kjer mora sindikat neposredno krepiti svojo družbenopolitično funkcijo in uveljaviti vlogo pobudnika, organizatorja in usmerjevalca aktivnosti v sleherni temeljni organizaciji združenega dela in drugi samoupravni organizaciji.

Občinski svet ZSS Koper je že zelo hitro pristopil k pripravi akcijskega programa svojega dela, kjer so še zlasti v ospredju naloge na področju samoupravnega planiranja, gospodarjenje v organizacijah združenega dela, razporejanje dohodka, delitev po delu in rezultatih dela ter uresničevanje vseh tistih vprašanj, ki so vsebinsko tesno povezana s prizadevanji izvajanja ukrepov gospodarske stabilizacije na vseh ravneh in v vseh sredinah.

Občinski svet ZSS se je odločno zavzel za takojšnjo in pravočasno pripravo ustreznih programov stabilizacije in varčevanja brez izjeme v sleherni samoupravni skupnosti. Posebna pozornost je zato namenjena boljši organizaciji in smotrni izrabi delovnega časa, tako v organizacijah združenega dela na področju materialne proizvodnje kot tudi v negospodarstvu, kjer je potrebno ta vprašanja še mnogo bolj zaostriti. Poglavitno skrb velja usmeriti v učinkovitejše razreševanje visokega bolniškega staleža v občini in velikemu številu neopravičenih izostankov z dela. V obratnih ambulantah je potrebno smotrneje razporediti delovni čas na takšen način, da bi potekali zdravniški pregledi izven delovnega časa, med delovnim časom naj bo organizirana le najnujnejša dežurna služba. Učinkoviteje naj deluje tudi takoimenovana laična kontrola, ki jo je treba organizirati v okviru občinske zdravstvene skupnosti in zagotoviti večjo objektivnost njenega dela.

Zaposlovanje administrativnih in drugih upravno-režijskih delavcev je potrebno omejiti in preprečiti pojave zaposlovanja takšnih delavcev, ki ni v skladu z izvajanjem resolucije o družbenoekonomski politiki v letošnjem letu in dogovorjenimi načeli na tem področju.

Hkrati s temi nalogami bo potrebno intenzivno nadaljevati z vsebinskim preverjanjem samoupravnih splošnih aktov v organizacijah združenega dela, kjer je še zlasti v statutih in pravilnikih o delovnih razmerjih veliko neracionalnosti in zahtevnih oziroma dolgih samoupravnih postopkov, ki jih je potrebno poenostaviti in zagotoviti učinkovitejše samoupravno odločanje. Mnogo je primerov v neposredni praksi, ko tudi o večkrat drobnih in nepomembnih vprašanjih odločajo delavci na zborih, ko bi lahko o tem odločal delavski svet.

Občinski svet ZSS ocenjuje, da so v velikem številu osnovnih organizacij Zveze sindikatov organizirano in brez odlašanja pristopili k uresničevanju sprejetih nalog in obveznosti, še zlasti v tistih delovnih organizacijah, kjer že dalj časa poslujejo z negativnim finančnim rezultatom oziroma na meji rentabilnosti.

V vseh razpravah o gospodarjenju in zaključnih računih, o čemer so delavci celovito in kritično govorili na zborih, so vsebinska vprašanja stabilizacije, varčevanja in boljšega gospodarjenja neposredno prisotna. V razpravah je bilo večkrat poudarjeno, da je potrebno vsa bremena gospodarske stabilizacije enakomerno razdeliti na vse delavce, ne pa tako, kot se je večkrat v preteklosti dogajalo, da so pretežni del teh bremen nosili le delavci v materialni proizvodnji, kar je povzročalo številna nezadovoljstva in slabe medsebojne odnose.

Vodstva osnovnih organizacij zveze sindikatov imajo na tem področju pomembno vlogo, saj bo potrebno še nadalje krepiti in uveljavljati njihovo akcijsko in mobilizacijsko funkcijo, ki ni le v tem, da se bo sindikat ukvarjal s takoimenovanimi manj pomembnimi vprašanji, temveč s tisto problematiko, za katero so delavci življenjsko, ne pa samo navidezno zainteresirani.

Miloš Svanjak

Na Tolminskem

Obveščanje

Iz podatkov ankete, ki jo je pripravila komisija za informiranje pri občinskem sindikalnem svetu Tolmin, lahko razberemo, da je sistem informiranja doslej vpeljalo 32 delovnih organizacij in 16 tozd. Zvečine izdajajo mesečna glasila — 17 tozd — le redke pa so tiste, ki izdajajo informacije štirinajstdnevno ali tedensko. Zato pa ima kar 24 tozd organizirano obveščanje z informacijami prek oglasne deske.

Seveda pa s takšnim obveščanjem v združenem delu ne moremo biti zadovoljni, saj kljub napredku ne ustreza potrebam.

Večina delovnih organizacij, ki so sodelovale v anketi, meni, da so vzroki počasnemu napredovanju na tem področju predvsem organizacijsko kadrovske narave. To potrjujejo tudi podatki, saj ima le 25 tozd uredniške odbore za informiranje.

S. J.

S seje predsedstva sveta Zveze sindikatov Jugoslavije

Največji problem našega časa

Že nekaj mesecev je v središču mednarodne aktivnosti sveta Zveze sindikatov Jugoslavije priprava svetovne sindikalne konference o razvoju, ki bo od 22. do 26. aprila letos v Beogradu. Pričakujejo, da se bodo konference udeležili predstavniki več sto sindikalnih organizacij iz vsega sveta, do torka pa je že šestinšestdeset organizacij potrdilo svoje sodelovanje.

Veliko zanimanje

Za konferenco o razvoju je veliko zanimanja v svetovnem sindikalnem gibanju. Nihče (niti tisti sindikati iz razvitih dežel, ki so zaradi idejnih ali političnih razlik rezervirani do konference) ne zanika potrebe, da sindikati čimbolj široko in vsestransko oblikujejo stališča in interese delavcev o tistih vprašanjih, za katera so oni in vsi narodi življenjsko zainteresirani. »Obstaja enotno mnenje, da je problem dežel v razvoju tudi največji problem našega časa, povzroča pa ga nepravična mednarodna ekonomska ureditev in jo je zato treba spremeniti,« je v uvodni besedi poudaril član predsedstva Josip Franić. Sindikalne organizacije, ki bodo prisostvovale konferenci, bodo med drugim spregovorile tudi o soodvisnosti interesov delavcev dežel v razvoju in razvitih dežel, o vlogi, ki jo mora imeti sindikat na nacionalnem planu, da bo zagotovil takšen razvoj, ki bo spodbujal družbeni napredek in interese delavcev, o pogojih prenosa tehnologije in njenega vpliva na delovno in ekološko sredino.

Po mnenju predstavnikov številnih sindikalnih organizacij sedanje poslabšanje mednarodnih odnosov ni spodbudno za konferenco, vendar pa obenem pomeni tudi dodaten vzrok, da se ta konferenca pripravi.

»V današnjem trenutku nasprotovanj,« je poudaril Josip Franić, »je konferenca edina multilateralna akcija pomembnih družbenih sil, ki s svojimi cilji, načinom priprave in dela ter pričakovanimi rezultati nasprotuje težnjam hladne vojne, zagovarja sporazumevanje, miroljubno koeksistenco in sodelovanje narodov za doseganje velikih in skupnih ciljev nadaljnjega razvoja in napredka.«

Svetovna sindikalna konferenca o razvoju vsekakor pomeni hrbtenico mednarodne aktivnosti jugoslovanskih sindikatov v minulem, pa tudi v tem letu. Istočasno pa je to tudi nadaljevanje dosedanjega razvejanega sodelovanja s številnimi sindikalnimi organizacijami.

Plodno sodelovanje

Čeprav je bil obseg sodelovanja v minulem letu nekoliko manjši, kot je bilo načrtovano, predvsem zaradi prizadevanj za večjo racionalnost in varčevanje, pa celotna mednarodna aktivnost zaradi tega ni trpela. Posebna pozornost je bila namenjena krepitvi vezi s sindikati dežel v razvoju, pa tudi moralni in materialni solidarnosti s sindikati osvobodilnih gibanj na jugu Afrike in na Bližnjem vzhodu. Kot je razvidno iz poročila sklada mednarodne solidarnosti je bilo kot pomoč sindikatom osvobodilnih gibanj, novoosvobojenih dežel in dežel, v katerih sta delavski razred in sindikati pod pritiskom fašističnih in diktatorskih režimov, iz sklada razdeljenih prek 9,7 milijona dinarjev.

Nadaljujemo tudi z izmenjavo izkušenj s sindikati iz vseh delov sveta, v glavnem prek seminarjev. Tako smo lani imeli v Jugoslaviji zelo uspešne seminarje za predstavnike sindikatov Latinske Amerike, Afrike, Malija, Indije, Poljske. V središču pozornosti teh seminarjev je bil sistem delavskega samoupravljanja.

Pomemben del mednarodne aktivnosti ZSJ pa je namenjen tudi varstvu interesov in izboljševanju položaja naših državljanov, ki so zaposleni v tujini. Po oceni članov predsedstva si dežele z emigracijo vsebolj prizadevajo prav s krepitvijo sodelovanja s sindikati dežel, iz katerih prihaja emigracija, prispevati k hitrejši asimilaciji tujih delavcev.

Program mednarodnega sodelovanja za letos je tako po ciljih kot po opredelitvah nadaljevanje dosedanje dejavnosti. Čeprav je obseg planiranih akcij nekoliko skromnejši kot lanskoletni pa je, če upoštevamo še konferenco, v skupnem obsegu zelo velik.

Svetlana Svetić

Priporočilo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije

Izplačevanje osebnih prejemkov iz materialnih dohodkov

Predsedstvo RS ZSS je na svoji seji, dne 21. 2. 1980 ugotovilo, da se v zvezi z uresničevanjem zveznega zakona o začasni prepovedi razpolaganja z delom družbenih sredstev za izplačevanje dnevnic za službena potovanja, nadomestil za službena potovanja in druge omejitve (Uradni list št. 5-1980), v organizacijah združenega dela pojavljajo vprašanja o uresničevanju tega zakona glede na določila njihovih samoupravnih splošnih aktov. V mnogih organizacijah združenega dela so namreč v samoupravnih splošnih aktih povzeta določila iz samoupravnih sporazumov dejavnosti oziroma iz usmeritev bivše sindikalne liste, zato so v samoupravnih splošnih aktih določene konkretne višine posameznih osebnih prejemkov. Iz organizacij združenega dela vprašujejo, ali lahko glede na omejitve iz zakona uveljavijo nove višine osebnih prejemkov na podlagi planskih aktov ali pa morajo z referendumom spreminjati samoupravne splošne akte.

V zvezi s tem predsedstvo RS ZSS meni in priporoča delavcem v organizacijah združenega dela naslednje:

1. Delavci v organizacijah združenega dela morajo skladno z določili zveznega zakona o začasni prepovedi razpolaganja z delom družbenih sredstev za izplačevanje dnevnic za službena potovanja, nadomestil za službena potovanja in druge omejitve v svojih planskih aktih planirati višino sredstev v letu 1980 za osebne prejemke iz materialnih stroškov.

2. Delavci v organizacijah združenega dela naj, v skladu s planirano višino sredstev za osebne prejemke iz materialnih stroškov v letu 1980, na svojih delavskih svetih s posebnimi sklepi in v okviru ukrepov za izvajanje letnega plana ali programa varčevanja določijo konkretno višino posameznih osebnih prejemkov iz materialnih stroškov. Tako sprejeti sklepi lahko začasno v letu 1980 nadomestijo uporabo posameznih določil samoupravnih splošnih aktov o višini osebnih prejemkov iz materialnih stroškov.

3. Pri določanju višine posameznih osebnih prejemkov iz materialnih stroškov morajo delavski sveti upoštevati planirani obseg službenih potovanj ter ukrepe varčevanja s stroški za te namene ter zagotoviti, da se ne prekoračujejo z zakonom in planskimi akti določenih sredstev v te namene. Obvezno pa morajo upoštevati že uveljavljena načela, da gredo ti osebni prejemki delavcem pod enakimi pogoji v enakem znesku.

4. Stabilizacijska prizadevanja, ki jih terjajo resolucijske usmeritve ter omejitve omenjenega zakona, morajo delavci v organizacijah združenega dela pri sklepanju na delavskem svetu upoštevati tudi pri določanju višine ostalih osebnih prejemkov iz materialnih stroškov, ki jih ne navaja ta zakon. Tako na primer, nadomestila za ločeno življenje, terenski dodatek in prevoz na delo in z dela. Delavski sveti določijo višino posameznih osebnih prejemkov v te namene prav tako na podlagi predvidenih sredstev v planskih aktih za leto 1980.

5. Delavcem v temeljnih organizacijah združenega dela priporočamo, da dogovorjeno višino zneskov za dnevnice, nočitve, kilometrino in druge prevozne stroške na službenem potovanju ter druge osebne prejemke iz materialnih stroškov predhodno usklajujejo na ravni delovne oziroma sestavljene organizacije združenega dela.

Predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije

Priporočila o praznovanju 8. marca

Priporočila predsedstva republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije o praznovanju letošnjega 8. marca so usklajena z usmeritvami, ki jih je sprejel svet za družbenoekonomski in politični položaj žensk pri republiški konferenci SZDL na seji 14. februarja letos. Pri tem poudarjamo predvsem delovni značaj tega praznovanja, ki ga priporočamo vsem našim organizacijam.

Temeljna vprašanja uresničevanja ustavnega družbenoekonomskega položaja žensk v naši družbi so neločljiv sestavni del ustavne preobrazbe družbe na načelih samoupravnega socializma. Položaj delavke v združenem delu je treba presojati v okviru splošnega položaja, ki ga imajo delavci v samoupravni družbi, pri čemer je najpomembnejše vprašanje, v kolikšni meri že uresničuje svoj z ustavo, zakonom o združenem delu in z drugimi dokumenti opredeljen družbenoekonomski položaj.

Z enakopravno udeležbo v gospodarskem in družbenem življenju odloča delavka o pogojih in rezultatih dela z družbenimi sredstvi in o delitvi ustvarjenega dohodka.

Kljub velikemu napredku v ekonomskem in družbenem uveljavljanju delavke ugotavljamo, da praznovanje mednarodnega dneva žensk marsikje še vedno ni skladno s temi pridobitvami in zgodovinskim pomenom praznika. Ponekod še vedno mislijo, da sodijo v praznovanje draga turistična potovanja, darilni boni, prirejanje razkošnih zabav in pogostitev.

Priporočamo, naj bo praznovanje 8. marca v organizacijah združenega dela povezano z oceno uresničevanja stališč problemske konference »Delavka v združenem delu« in s sprejetim programom republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije za njihovo uresničevanje. To pomeni, da bi izvršni odbori osnovnih organizacij Zveze sindikatov, vse sindikalne konference in vsa občinska in republiška vodstva Zveze sindikatov Slovenije vsako leto ob tem času ocenila svojo dejavnost, predvsem na naslednjih področjih: izobraževanje in zaposlovanje žensk, položaj žensk v ustvarjanju in delitvi dohodka in sredstev za osebne dohodke, problematika otroškega varstva in vzgoje, varstvo zdravstvene in delovne sposobnosti, pokojninsko in invalidsko zavarovanje itn.

Ta ocena naj bi bila podlaga za dogovor o možnostih za nadaljnje hitrejše in učinkovitejše reševanje vseh odprtih vprašanj, ki so pomembna za posameznika in družbo.

Praznovanje naj bi bila tudi priložnost, da izrazimo priznanje delavkam, še zlasti tistim, ki so se s storilnostjo in kakovostjo svojega dela, z ustvarjalnostjo ter družbenopolitično aktivnostjo posebej izkazale.

V organizacijah združenega dela naj bi torej proslavili ta dan tako, kot si želimo in prizadevamo, da bi potekala vsa naša praznovanja -- delovno in tovariško.

Oddelek emajlirnice tozd Štedilniki Gorenje

Sprotno preverjanje zastavljenih ciljev

Delavke in delavci oddelka emajlirnice tozd Štedilniki v Gorenju so minuli teden na zboru obravnavali poročilo o poslovanju v minulem letu in hkrati potrdili zaključni račun ter sprejeli planske usmeritve za letos. Zboru je prisostvoval tudi predsednik RO sindikata kovinsko predelovalne industrije Srečko Mlinarič, ki je med drugim ocenil kot spodbudno, da so v vsebinske obravnave zaključnega računa že vnesli tudi usmeritve republiške in zvezne resolucije, predvsem pa tudi dogovora o uresničevanju družbene usmeritve razporejanja dohodka v letu 1980.

Proizvodni plan za letos predvideva izdelavo 315.000 štedilnikov, od tega pa kar 60.000 štedilnikov na ventilator. Glede na zmanjševanje materialnih stroškov je ta plan zelo določen in ambiciozen. Že po prvem kvartalu pa bodo delavci analizirali poslovanje in hkrati tudi preverili odločitev, da bodo z manjšim številom zaposlenih dosegli toliko večji obseg proizvodnje. Zato predvidevajo tudi, da bi osebni dohodki v poprečju lahko narastli za 22 odstotkov. Prav nenehno preverjanje uresničevanja zastavljenih ciljev in dosežkov gospodarjenja, kjer ima izredno pomembno vlogo tudi sindikalna organizacija, pa bo tudi omogočalo sprotno odstranjevanje morebitnih zastojev ali težav.

H. J.

SZDL danes

Fronta dogovarjanja, usklajevanja in akcije

Osrednji vsebinski, delovni in akcijski poudarek je namenjen konkretnemu uveljavljanju ustavne vloge SZDL v političnem in delegatskem sistemu, vprašanjem gospodarske ustalitve ter nekaterim drugim aktualnim vprašanjem (usmerjeno izobraževanje, uveljavljanje SLO in DS, stanovanjsko gospodarstvo itd.) sedanjega obdobja. Skozi tako zastavljeno aktivnost in uresničevanje konkretnih nalog pa bo SZDL stalno krepila in razvijala svojo demokratično in frontno naravo ter mobilizacijsko, koordinativno in akcijsko vlogo.

Socialistična zveza kot najširša demokratična organizacija in kot fronta organiziranih socialističnih sil ima v sistemu socialističnega samoupravljanja izredno pomembno družbeno vlogo. Socialistična zveza je prostor, kjer delovni ljudje in občani ter njihove družbenopolitične in druge organizacije uresničujejo politično in akcijsko enotnost pri načrtovanju in uresničevanju skupaj dogovorjenih razvojnih usmeritev in drugih nalog.

S takšno svojo vlogo in usmeritvijo — je bilo enotno poudarjeno na Republiški volilno-konstitutivni konferenci — je Socialistična zveza nenadomestljiva podlaga in opora delovnim ljudem v procesu uresničevanja njihovih samoupravnih pravic in dolžnosti. V praksi se vsak dan znova potrjuje, da si brez njene široko razvejane dejavnosti, brez njene usklajevalne in akcijske vloge ni mogoče predstavljati učinkovitega urejanja tako širših kot ožjih družbenih vprašanj in problemov.

Takšna načelna ugotovitev pa v sebi skriva in razkriva tudi nekatere različnosti, težave in zagate. Pri praktičnem vsakodnevnem delu se tudi SZDL srečuje s slabostmi, ki na posameznih področjih zmanjšujejo vrednost doseženih rezultatov. Nedoslednost pri uresničevanju sprejetih stališč in dogovorov, forumsko in formalno delovanje organizacij in vodstev, preslaba povezanost s članstvom in premajhna vpetost v delegatski sistem so še vedno šibke točke sedanjega delovanja SZDL.

Pred SZDL današnjega in jutrišnjega dne so torej pomembne obveznosti in naloge. Po eni strani mora vse bolj stati sredi življenja in biti odzivna na interese in potrebe delovnih ljudi, po drugi pa stalno krepiti in poglabljati tudi svoje lastno demokratično bistvo. Zlasti bo treba storiti nove napore (predvsem v krajevnih organizacijah in demokratičnih oblikah njihovega delovanja), da bo SZDL resnično postala možnost in oblika najširšega izražanja, soočanja in usklajevanja mnoštva samoupravnih interesov in potreb delovnih ljudi. Samo tako bo uspešno opravljala svojo odgovorno družbeno vlogo ter gradila mostove in vezi zaupanja in sodelovanja.

V tem kontestu je izredno pomembna demokratičnost znotraj same SZDL in njenih frontnih delov. V samo naravo Socialistične zveze je vsajena širina, odprtost, množičnost in demokratičnost. V nadaljnjem razvoju, poglabljanju in domišljanju pomena in akcijske usposobljenosti krajevnih organizacij bo zato treba vso pozornost nameniti večji vlogi članstva ter potrebam delegatske prakse. Preseči bo treba predvsem zaprtost nekaterih vodstev ter često zgolj formalno obravnavanje posameznih ožjih in širših vprašanj in problemov. Socialistična zveza mora, zlasti še v krajevni skupnosti, vse bolj postajati mesto političnega in samoupravnega dogovarjanja in sporazumevanja. Tako konference kot predsedstva se bodo morala bolj odpreti do članstva in drugih DPO, družbenih organizacij, društev ter drugih dejavnikov v krajevni skupnosti.

Takšna vsebinska in akcijska usmeritev pa bo seveda marsikje zahtevala tudi drugačen način razmišljanja, organiziranja, dela in vodenja. Statutarni sklep (sprejet na volilno-konstitutivni konferenci decembra 1979) omogoča organizacijam in vodstvom, da se hitreje prilagodijo novim potrebam demokratičnega delovanja. Socialistična zveza jutrišnjega dne mora biti v celoti obrnjena k človeku. Zato je nujno, da svoje oblike dela (sekcije, komisije, svete, problemske konference itd.) čim bolj odpre ljudem, da v pripravljanju stališč in odločitev spoznava avtentične samoupravne interese, potrebe in želje ljudi, da vodi ustvarjalni dialog in da je delovno nestrpna in odgovorna do uresničevanja vsega tistega, o čemer smo se demokratično in frontno dogovorili.

Posebno pozornost in skrb bo morala SZDL nameniti uveljavljanju svoje z ustavo opredeljene družbeno-kontrolne funkcije. Gre zlasti za nalogo, da organizacije in vodstva stalno spremljajo uresničevanje tako svojih lastnih stališč in sklepov kot za učinkovito delovanje samoupravnih delegatskih mehanizmov. Prav tako je treba doseči, da bodo v politični in samoupravni praksi bolj kot doslej prišli do izraza in veljave resnični in upravičeni interesi in potrebe delovnih ljudi in občanov. Doslej se je namreč vse prepogosto dogajalo, da sprejetih obvez in nalog nismo dovolj dosledno in odgovorno uresničevali.

Socialistična zveza mora zato stalno opozarjati tako na objektivne kot subjektivne težave in slabosti, ki ovirajo dosledno uresničevanje sprejetih dogovorov, stališč in sklepov.

Tako bodo ustvarjeni pogoji, da bo SZDL v prihodnje resnično vse bolj postajala politični izraz delegatskega sistema in njegova notranja gibalna sila. Odgovornost, da bo temu res tako, nosijo vse družbenopolitične organizacije. Tu nas čaka še mnogo zavzetega, konkretnega in vsakodnevnega dela. Nikakršna lagodnost ne bo mogoča. Le trdno, vztrajno in odgovorno delo. Korak za korakom moramo graditi novo ter se istočasno boriti z usedlinami starega. To pa ni več stvar priseganja in zaklinjanja, temveč stvar akcije in spreminjanja obstoječih odnosov v korist delovnih ljudi.

IZ PRAKSE SODIŠČ ZDRUŽENEGA DELA

Piše: Ivan Žužek

Delavec, ki ne spoštuje odpovednega roka, je disciplinsko odgovoren

Delavec lahko kadarkoli poda pismeno izjavo, da ne želi delati v temeljni organizaciji in da prekinja delovno razmerje, vendar mora še določen čas ostati na delu. Zakon ne določa natančneje tega časa — odpovednega roka, pač pa navaja le, da je najkrajši rok 30 dni in najdaljši šest mesecev (1. odst. 169. člena zakona o delovnih razmerjih). Spoštovanje odpovednega roka ni le pravica, ampak tudi dolžnost tako delavca, kot tudi temeljne organizacije. Kršitev te obveznosti pa pomeni po mnenju sodišča združenega dela kršitev delovne obveznosti, torej disciplinsko odgovornost.

Nekateri so mnenja, da je delavec odgovoren le za škodo, ki bi nastala temeljni organizaciji, ker je pred potekom odpovednega roka nehal delati. Ni dvoma, da je delavec odgovoren za nastalo škodo po splošnih načelih odškodninskega prava oziroma v skladu z 2. odst. 160. člena zakona o delovnih razmerjih.

V konkretnem spornem primeru je delavec podal odpoved delovnega razmerja, nato pa z delom prenehal, čeprav bi moral ostati na delu še dva meseca. Ker odpovednega roka ni spoštoval, ker je delo samovoljno zapustil, je temeljna organizacija uvedla disciplinski postopek zaradi hujše kršitve delovne obveznosti in mu izrekla disciplinski ukrep prenehanja delovnega razmerja. Delavec je pred sodiščem združenega dela izpodbijal disciplinsko odločitev in zatrjeval, da mu je delovno razmerje prenehalo z zadnjim dnem, ko je bil na delu. Po njegovem mnenju se odpovedni rok ne more šteti v delovno razmerje oziroma je odvisno od delavca, ali bo ostal med odpovednim rokom na delu ali ne.

Sodišče je zahtevek delavca zavrnilo, saj ni dvoma, da bi moral spoštovati odpovedni rok in ostati na delu še polna dva meseca. Če delavec po podani pismeni odpovedi delovnega razmerja enostavno preneha z delom, to pomeni, da je neopravičeno izostal z dela v smislu določila 2. odst. 197. člena zakona o združenem delu, torej je storil tako kršitev, zaradi katere mu lahko izreče disciplinska komisija prenehanje delovnega razmerja.

Neodvisno od disciplinske odgovornosti pa je seveda podana tudi odškodninska odgovornost, vendar pa le tedaj, če se delavcu dokaže, da je zaradi njegovega ravnanja nastala materialna škoda temeljni organizaciji. Z materialno odgovornostjo pa disciplinska odgovornost ni izključena in se obe odgovornosti lahko uveljavljata istočasno.

Kako ugotavljamo delovno sposobnost

Pri vsaki oceni delazmožnosti tako začasni kot stalni, moramo poznati točen opis del in nalog. Če delavec ostane doma zaradi majhne rane na mezincu, potem prav gotovo potrebuje pri svojem delu ta mezinec. Strojepiska s poškodbami prstov svojega dela res ne more opravljati. Delavec, ki rabi grob prijem roke, pa prav lahko opravlja svoje delo in naloge kljub rani na mezincu ali prstancu.

Danes preštevamo kar naprej in popolnoma upravičeno milijone dni bolniške. Za vsako ocenno bolniške pa mora zdravnik poznati delovno mesto.

Mnogo resnejše in odgovornejše pa so te zadeve takrat, kadar zdravniki na invalidskih komisijah ocenjujejo preostalo delazmožnost. Kadar ocenjujejo invalidnost, morajo nadvse natančno poznati delovne naloge. Od delovnih nalog in bolezni pa je odvisna tudi ocena in odločitev, ali je nekdo invalid ali ni, ali bo invalidsko upokojen ali ne.

Skoraj vsi zakoni o varstvu pri delu, ki so izšli po vojni, predpisujejo, da moramo točno izmeriti ekološke dejavnike delovnega mesta, kot denimo ropot, svetlobo, prah, pline, vibracije idr. To piše v zakonih in to že več ali manj opravljamo.

Velikokrat pa je usoda delavca, njegovo zdravstveno stanje, njegova bolezen in invalidnost odvisna od telesnih obremenitev na delovnem mestu. Tudi telesne obremenitve na delovnem mestu lahko merimo, toda v koliko organizacijah združenega dela so bile te meritve opravljene? V gozdarstvu, recimo, zaradi beneficirane delovne dobe. Marsikje drugje pa bi tudi potrebovali takšne, saj gre to v dobro pravilne zaposlitve delavca in humanizacije dela.

Ne samo zakoni o varstvu pri delu, ampak tudi ostali predpisi, ki govorijo o zdravstvenem varstvu delavcev, predpisujejo analize in zdravstvene ocene delovnih mest. Ker pa je to zelo odgovorno in zahtevno delo, sodi Inštitut za medicino dela, prometa in športa v Ljubljani, da je potrebno kaj več povedati o ocenah in analizah delovnih nalog, zato bo organiziral mednarodni simpozij od 24. 9. do 26. 9. 1980 v Portorožu. Na tem simpoziju bodo sodelovali vodilni svetovni in jugoslovanski strokovnjaki s področja zdravstvenega varstva pri delu, humanizacije dela in ergonomije, Zveza sindikatov Slovenije pa bo sopokrovitelj, medtem ko bo skupina strokovnjakov sindikata prispevala svoj strokovni delež k temu pomembnemu vprašanju. Ravno tako pa bodo delavci, ki se ukvarjajo tako s tehničnim, zdravstvenim, socialnim in pravnim varstvom delavcev sodelovali v tem pomembnem mednarodnem simpoziju.

Mag. sc. Anton Prijatelj dr. med.

ZAVOD SR SLOVENIJE ZA DRUŽBENO PLANIRANJE je v sodelovanju z založnikom Delavsko enotnostjo objavil v informativnem biltenu št. 11-12/1979 metodologijo za planiranje v družbenih dejavnostih:

Marko Selan **Planiranje v svobodni menjavi dela**

Priročnik za poslovodne in strokovne delavce

Naročila sprejema ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4.

Deklaratornih meril ni mogoče uporabljati pri določanju osebnega dohodka delavca

Temeljna organizacija je sprejela pravilnik o osnovah in merilih za delitev sredstev za osebne dohodke in med merili določila več kazalcev, ki naj bi se uporabljali pri ugotavljanju, merjenju in vrednotenju delavčevega prispevka k delu. Navidez je tak samoupravni splošni akt v skladu z določbo 105. člena zakona o delovnih razmerjih, ki glede meril določa, da se z merili določijo količinski podatki in kazalci, s katerim se ugotavlja, meri, vrednoti in izkazuje izpolnjevanje posameznih osnov oziroma obseg in vrsta prispevkov delavca k delu. Predvideni so bili kazalci kot na primer gospodarjenje z zaupanimi sredstvi, izraba delovnega časa, prihranek na materialu itd. Ker ti kazalci niso bili natančneje opredeljeni, so delavci v prehodnih določbah pooblastili delavski svet, da odloči o tem, od kdaj se bodo merila sploh uporabljala. Zavedali so se, da bodo morali zbirati podatke in objektivne kazalce, da bi lahko ugotavljali večji ali manjši prispevek delavca k ustvarjenemu dohodku temeljne organizacije. Delavski svet je prav zaradi tega sprejel sklep, da se dejanska realizacija sprejetih meril odloži za eno leto, dokler ne bodo izdelani tehnični postopki za zbiranje in kontroliranje podatkov.

Skupina delavcev delovne enote se s takim stališčem ni strinjala in je menila, da je potrebno merila takoj realizirati in da delavski svet ne bi smel imeti pooblastila, da odloča o tem, kdaj se bodo merila začela uporabljati.

Sodišče združenega dela je njihovo zahtevo zavrnilo. S pravilnikom so dana le izhodišča za uporabo meril, dejansko pa se merila ne bodo mogla uporabljati toliko časa, dokler ne bodo izdelani postopki o spremljanju dela vsakega delavca v temeljni organizaciji. Če objektivnih podatkov in kazalcev ni, potem bi kvečjemu lahko uporabili subjektivno oceno, ki pa ne daje dejanske slike o prispevkih posameznih delavcev k delu. Takih deklaratornih meril ne more uporabljati niti temeljna organizacija niti sodišče, zato je pravilna odločitev samoupravnega splošnega akta, da je potrebno najprej izdelati postopek za zbiranje podatkov in šele nato objektivizirati dejanski delavčev prispevek k ustvarjanju oz. povečanju dohodka temeljne organizacije. Postopek bo lahko izdelal delavski svet, s tem, da bo določil tehniko zbiranja, evidentiranja, analize in kontroliranja zbranih podatkov. Delavci torej s svojim zahtevkom niso mogli uspeti, saj so se dejansko odločili o uporabi meril že s sprejetjem samoupravnega splošnega akta.

O zaposlovanju in o nekaterih usmeritvah za letos

Trden temelj je lahko le kadrovski plan

Igor Ponikvar:
»Doseči moramo večje spoštovanje delovne discipline...«

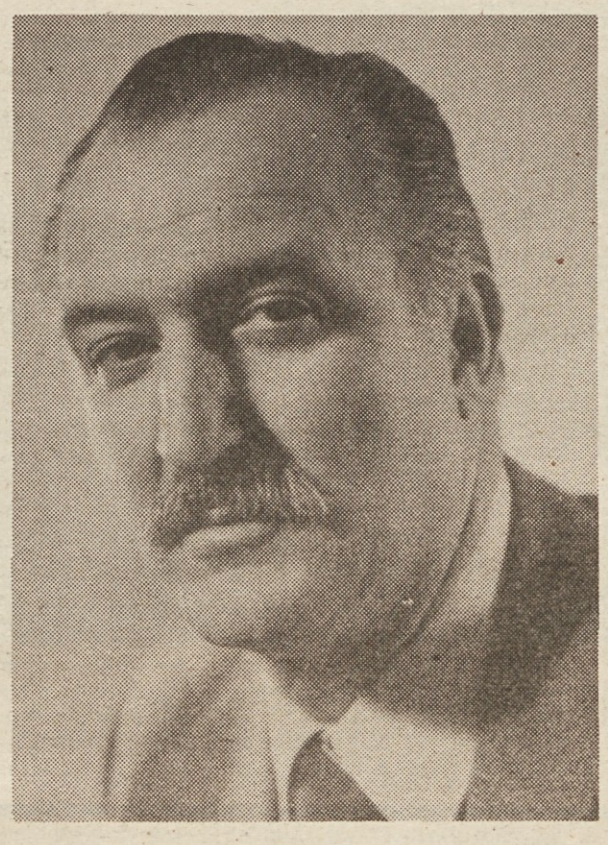

Na šesti seji skupščine Zveze skupnosti za zaposlovanje SR Slovenije — ta bo konec marca — bodo delegati med drugim sprejeli tudi predlog bilance zaposlovanja v naši republiki za letošnje leto ter ocenili, do kod smo v Sloveniji prišli z uresničevanjem določil samoupravnih sporazumov o minimalnih standardih za življenjske in kulturne razmere pri zaposlovanju delavcev. Že pred sejo se je predsednik skupščine Igor Ponikvar rade volje odzval povabilu redakcije DE in za naše bralce odgovoril na nekaj najzanimivejših vprašanj.

— Čeprav se je dinamika zaposlovanja v lanskem letu nekoliko umirila, je še vedno precej odstopala od resolucijskih usmeritev. Nam lahko postrežete s konkretnimi številkami in podatki, kako je do tega sploh lahko prišlo?

»Zaposlenost v združenem delu se je lani v primerjavi z letom poprej povečala za 3,2 %, tako da je konec decembra na Slovenskem delalo okoli 772.000 delavcev. V gospodarstvu, ki zaposluje 84,8 % delavcev, se je število zaposlenih povečalo za 3,3 %, v negospodarstvu pa za 2,8. V industriji in rudarstvu, ki predstavljata 53,6 % gospodarstva oziroma 45,4 % vseh zaposlenih v združenem delu, se je povečala za 2,0 %. Prav tako velja omeniti podatek, da se je tudi delež delavk v združenem delu rahlo povečal in sedaj znaša 44 odstotkov.

Vzrokov za odstopanje od lanske resolucije o teh vprašanjih je več, pa tudi po regijah so dokaj različni. Večina razvitejših občin na primer, ki bolehajo za kroničnim pomanjkanjem delavcev, še naprej investira v pretežno delovno intenzivno proizvodnjo, ki pa zahteva nove delavce. Tudi politika hitrejšega razvoja manj razvitih območij je v teh regijah terjala intenzivnejše zaposlovanje. Tako se je, denimo, samo v pomurskih občinah število delavcev povečalo za 6,2 odstotka. Pa tudi število brezposelnih je lani stalno upadalo. Po naših podatkih je bilo konec lanskega leta v Sloveniji brez dela 10.360 ljudi, kar znaša okoli 1,3 % v skupnem številu zaposlenih...«

— Velike zahteve združenega dela po novih delavcih presegajo razpoložljive kadrovske vire z območja Slovenije. Priliv delavcev iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin se je samo v zadnjih dveh letih povečal za četrtino in ti delavci so konec 1979. leta »pokrili« že več kot tretjino vseh slovenskih potreb. Vemo pa, kako in v kakšnih razmerah živijo. Jim bomo kmalu lahko ponudili ustrezne življenjske razmere?

»Znatno povečanje zaposlovanja delavcev in njihovo priseljevanje v mestna območja povzroča velike težave na področju družbenih dejavnosti in stanovanjskega gospodarstva. Kljub precejšnjim naporom družbenopolitičnih organizacij nismo učinkoviti z uveljavljanjem družbeno dogovorjenih pogojev za življenjske in kulturne razmere delavcev, ki bi jih morale izpolnjevati vse organizacije združenega dela pri zaposlovanju novih in že zaposlenih delavcev.

Z analizo, v kateri je sodelovala tudi Zveza sindikatov Slovenije, smo ugotovili, da kljub uveljavitvi družbenega dogovora v začetku 1976. leta proces sprejemanja samoupravnih sporazumov o minimalnih standardih za življenjske in kulturne razmere pri zaposlovanju delavcev v SR Sloveniji še vedno ni dokončen. Kar v 14 občinah jih še niso sprejeli! Zato sklepamo, da najmanj 40.000 do 45.000 delavcem niso zagotovljeni niti najmanjši bivalni standardi (5 kv. metrov površine, štirje stanovalci v eni sobi, ustrezne sanitarije itd., op. a.)! Vrh vsega pa lahko še trdimo, da ni bistvenih razlik med tistimi OZD, ki so k sporazumu pristopile, in tistimi, ki niso.

Zato bomo zahtevali, da k sporazumu pristopijo povsod tam, kjer še niso. Aktivirati bo treba tudi odbore podpisnikov za spremljanje in uresničevanje določil tega akta. V vseh občinah pa bodo morali izdelati tudi akcijske programe, v katerih naj odbori podpisnikov opredelijo način in roke za uresničitev določil samoupravnega sporazuma v organizacijah združenega dela ter naloge posameznih nosilcev v zvezi s tem.«

— Kakšne težave so se še kazale v lanskem letu pri uresničevanju resolucijskih usmeritev na področju zaposlovanja v SR Sloveniji?

»Zaposlovanje je pogojeno in soodvisno od usmeritve gospodarstva in družbenih dejavnosti ter investicijske politike, od dosežene ravni tehnologije in organiziranosti dela, zato ga ni moč ustrezno usmerjati in obvladati samo z ločenimi ukrepi na področju zaposlovanja. Temeljni vzrok, da na tem področju ne uresničujemo kakovostnih dejavnikov in dolgoročnih kadrovskih ciljev, je pa v nerazvitosti kadrovske funkcije in v njeni nevgrajenosti v celovito razvojno funkcijo združenega dela. Prav zaradi tega in tudi zaradi začetne slabosti v delegatskem sistemu občinske skupnosti za zaposlovanje, ki so šele lani začele z delovanjem, tudi niso mogle uveljaviti svoje družbene vloge.«

— Letošnje leto je zadnje v tem srednjeročnem načrtu, hkrati pa je tudi leto priprav na naslednje »petletko«. Zato je še toliko bolj zanimivo, v kakšno družbeno akcijo boste naravnali problematiko zaposlovanja?

»Delavci v OZD in delovnih skupnostih bi naj pri planiranju in uresničevanju zaposlovanja izhajali iz zaposlitvenih bilanc (kadrovski plan). Uresničevali bi naj politiko produktivnega zaposlovanja novih in že zaposlenih delavcev, poskrbeli bi naj za aktiviranje notranjih kadrovskih rezerv z boljšim izkoriščanjem proizvodnih sredstev, delovnega časa in znanja zaposlenih, s prekvalifikacijo in prerazporeditvijo delavcev iz manj produktivnih na produktivnejša dela, ukinjali neproduktivna in slaba dela itd. Zagotavljali bodo tudi, da se ne bo povečalo število režijskih in administrativnih delavcev. Le v izjemnih primerih bodo pristajali na podaljšanje delovnega razmerja delavcem, ki pridobijo pravico do upokojitve ter omejevali vse oblike dela po pogodbi...

Za izvajanje teh usmeritev je potrebno posebej zaostriti odgovornost samoupravnih organov v OZD in DS, pa tudi v občinskih samoupravnih interesnih skupnostih za zaposlovanje, predvsem pa doseči večje spoštovanje delovne discipline. Pri tem bo nujno, da bodo, denimo ob zaključnih računih ali drugačnih obravnavah ekonomskih, tehnoloških in finančnih vidikov sočasno analizirali tudi izvajanje svojih planov zaposlovanja. Že razpolagamo s podatki, ki to potrjujejo. V večini OZD in v vseh občinah tečejo usklajevalni postopki.«

Damjan Križnik

Prispevek k povečevanju družbene produktivnosti dela

O pomenu in rezultatih dogovora Raziskovalne skupnosti Slovenije in Ljubljanske banke o skupnem financiranju vključevanja domačih dosežkov raziskovalnih del v družbeno prakso

Ljubljanska banka — združena banka in Raziskovalna skupnost Slovenije sta že leta 1974 sklenili »dogovor o skupnem kreditiranju vključevanja domačih inovacij — raziskovalnih dosežkov v proizvodnjo in delovne procese, ki prispevajo k povečanju družbene produktivnosti dela«, ki ima poleg materialnega tudi velik političen pomen, večjega, morda bi rekli od dinarskih sredstev, ki ga zagotavljajo ustrezna določila dogovora in po njih temeljne banke Ljubljanske banke in Raziskovalna skupnost odmerjata za zapisane namene relativno znatna sredstva. V letih 1974 do 1980 je Raziskovalna skupnost Slovenije odobrila za te namene 177 mio din. Ljubljanska banka s temeljnimi bankami 343 mio din, investitorji sami pa 244 mio din. Skupno je bilo v teh letih angažirano 764 mio din za realizacijo 185 domačih inovacij v okviru tega dogovora. Nujno kreditno udeležbo pa urejajo naslednja razmerja: v konkretnem primeru daje banka 50 %, raziskovalna skupnost pa 20 % kreditnega zneska ob najmanj 30-odstotni lastni udeležbi pogojenega zneska v celotnem stroškovnem znesku, potrebnem za prenos raziskovalnega dosežka v prakso.

Pomen dogovora

V začetku poudarjen velik načelen pomen dogovora je najmanj trojen:

V njem je treba videti aktivno sredstvo, ki naj domačo industrijo preusmeri bolj k izrabljanju domačih raziskovalnih dosežkov kot pa h kupovanju tujih licenc, ki so dostikrat dvomljive vrednosti. Treba je takoj povedati, da lahko najamejo kredit za navedeni namen le organizacije združenega dela, ki so upravljalci Ljubljanske banke.

Drugi vidik pomembnosti dogovora je v naslednjem: dokument vzpostavlja vezni člen inovacijske verige, po kateri naj bi se znanje načrtno, zavestno in nadzorovano spreminjalo v uporaben produkt od prvega raziskovalnega dosežka — ideje, vzpostavlja del inovacijske verige, za katere uveljavitev se že dolgo bije boj. Res je, da je ta naša inovacijska veriga ponekod še nekoliko rahlo povezana in še ne moremo govoriti o idealnem, trdnem in povezanem procesu, v katerem bi temeljni družbeni nosilci inovacijske verige, na primer raziskovalne organizacije, industrija, banka, še prej pa izobraževalna sfera, trgovina in druge družbene dejavnosti, skupno s samoupravno bazo in njenimi instituti, samoupravnimi interesnimi skupnostmi, spreminjali idejo, oziroma raziskovalni dosežek v uporaben produkt, oziroma v realno družbeno vrednost.

Izgrajevanje inovacijskega sistema

Vendar pa je dogovor realen začetek izgrajevanja našega inovacijskega sistema, ki vzpostavlja zelo pomemben člen inovacijske verige, člen, ki pravzaprav daje velikemu delu naše znanosti svoj materialni smisel.

To je člen, v katerem se dogaja končna faza spremembe raziskovalnega rezultata v uporaben produkt, kjer gre dejansko zgolj za neposredno spreminjanje; od tu dalje ni več nobenih faz, so lahko samo še trg, prodaja, serijska izdelava, uporaba itd.

Delovanje tega člena, zadnjega v inovacijski verigi, ki ga izvedenci označujejo s poizkusno ali pilotno proizvodnjo, ki pa še vedno šteje za raziskovalno delo, je tudi najdražja faza v celotnem inovacijskem procesu. Ker ima v sebi tudi ustrezno visok, dostikrat nepredvideno visok faktor tveganja, ali preprosto povedano, možnost mnogih neuspelih poizkusov, kar vse še povečuje stroške, oziroma denarne naložbe, se mu naša podjetja zelo rada izognejo. Zato rajši kupujejo tujo licenco oziroma inovacijo, ki je poizkusno proizvodnjo že prestala v državi, ki licenco prodaja (kar pa prav tako lahko pomeni tveganje), sorazmerno neprilagodljivosti ali slabši prilagodljivosti licenčne tehnologije našim razmeram, s čimer pa smo se imeli priložnost že večkrat boleče srečati.

Po drugi strani pa se naše gospodarske organizacije preprosto izgovarjajo, da nimajo denarja za prenos raziskovalnega rezultata, ki je nastal v katerem od domačih raziskovalnih institutov ali v razvojnem oddelku, laboratoriju, v proizvodni proces, čeprav bi načelno bile sicer pripravljene izpeljati postopek prenosa.

Nič več poskus

Teh vprašanj, ki so v bistvu predvsem denarne narave, sta se Ljubljanska banka in Raziskovalna skupnost slovenije lotili leta 1974 in zato ne gre več za poizkus, ampak za že uveden sistem, ki ga v drugih republikah jemljejo za vzor sistemske rešitve.

Po dogovoru Ljubljanska banka in Raziskovalna skupnost Slovenije kreditirata tako imenovano pilotno proizvodnjo, ki šteje, kot rečeno, še zmeraj za raziskovalno delo. Tako dajeta med drugim posojila za izpeljavo proizvodno tehnoloških postopkov, potrebnih za kakovostno serijsko proizvodnjo novitete, oziroma raziskovalnega dosežka, pri čemer je všteta tudi konkretna poizkusna proizvodnja.

Z omenjenimi sredstvi pomagata reševati različne razvojnotehnične probleme, ki se pojavijo šele v poizkusni proizvodnji tako imenovanih povratnih problemov. Kreditirata tudi postavitev manjših objektov in nakup opreme, potrebnih za poizkusno industrijsko-tehnološko, za tržno in rentabilnostno potrditev sposobnosti domačega raziskovalnega dosežka — inovacije. Raznovrstno potrjevanje raziskovalnega dosežka tako pomeni z drugimi besedami preverjanje izdelka na trgu, oziroma kako se trg odziva na ceno in kakovost novitete, kakšna je reakcija potencialnih konkurentov in podobno. V to zadnjo fazo inovacijskega postopka sodi tudi analiza vseh parametrov, kot osnove za načrtovanje redne proizvodnje novega artikla ali tehnologije v novem obratu ali novi tovarni.

Pomen našega dogovora je tudi v tem, da praktično uresničuje, čeprav nepopolno, oziroma samo delno v drobcu znano načelo, da je treba raziskovalni projekt šteti za investicijo, načelo, ki mu teoretično tolikokrat pritrjujemo, v naši praksi pa včasih ne. Ko bo načrtno usmerjanje znanstvenih zmogljivosti postalo normalna oblika družbenega delovanja tudi pri nas, bomo dejansko (lahko) ravnali z raziskovalnim projektom že od vsega začetka od osnovnih, prek usmerjenih, do uresničitve raziskovalnega dosežka v produkt družbene prakse.

Zunaj tega posebnega vprašanja velja nemara poudariti še politično dimenzijo, ki jo ima v sebi vzpostavitev sklenjenega inovacijskega sistema ali verige. Njeno bistvo je n.pr. v tem, da usmerjamo in organiziramo uresničitev znanja kot čiste intelektualne kategorije v realno otipljivo vrednost družbenega razvoja (produkt, postopek), hkrati tudi docela konkretno in izrazito spreminja znanost v proizvajalno silo ter jo usmerja, kot je znano, iz marskistične klasike v graditev materialno tehnične baze socializma in komunizma.

Dušan Marinšek

Predstavljamo vam Ido Rebolj, urednico glasila Ljubljanske banke

Med dvema ognjema

Z Ido Rebolj je stekel pogovor kot z urednico glasila delovnih skupnosti Ljubljanske banke in hkrati predsednico aktiva novinarjev in organizatorjev obveščanja v združenem delu za ljubljansko območje. Torej z novinarko, ki tako in drugače pozna razmere v tovarniškem tisku.

Ko smo odpirali to rubriko, nam niti na misel ni prišlo, da bi kakor koli postala mesto, kjer bi pisali o najrazličnejših obletnicah in podobnih rečeh. Tokrat bomo storili majhno izjemo, kajti 10 let urednikovanja Ide Rebolj praktično pomeni kmalu tudi 10-letnico glasila Ljubljanske banke. Zakaj tako? Preprosto zato, ker je to glasilo v desetih letih svojega izhajanja pridobilo čez 400 dopisnikov, kar nam zgovorno govori, da je bilo podružbljeno, še preden smo začeli tako obravnavati vsa naša občila in ne zgolj glasila združenega dela.

Če se malce pobliže seznanimo s »programsko usmerjenostjo« glasila Ljubljanske banke, potlej nikakor ne moremo mimo dejstva, da izhaja v 10.000 izvodih in da ga berejo v bankah od Gorice do Prištine, pa tudi po vseh kontinentih, kjer ima Ljubljanska banka svoja predstavništva.

»To pa pomeni, da glasilo ne more in ne sme biti zanimivo le za ožji krog ljudi v neki temeljni banki, ampak slej ko prej za vse bančne delavce«, pripoveduje Ida Rebolj. »Takšno usmerjenost poskušamo uresničevati tako, da so v glasilu vsak mesec teme, ki v živo zadevajo slehernega delavca v banki. Seveda ne gre za nikakršno abstraktno obravnavanje problemov, temveč za izkušnje posameznih temeljnih bank pri spopadanju z najrazličnejšimi gospodarskimi, samoupravnimi in drugimi težavami. Za križanke in poceni humor v našem glasilu ni prostora in ga tudi ne bo, dokler ga bom jaz urejala. S takšnimi težnjami smo v našem glasilu že zdavnaj opravili, kajti vedeti je treba, da je obveščanje le predrago, da bi se šli reševanje križank. Poleg tega smo danes v tisti fazi družbenega razvoja sploh, da ne govorim posebej o samoupravnem izgrajevanju banke, da naše glasilo ne more pomeniti lahkotnega branja.

Kako smo to dosegli? Z vztrajnostjo in vzgojo. Bralca-samoupravljalca je namreč potrebno tudi vzgajati. In nekaj si naredil šele takrat, ko ta samoupravljalec dejansko začne to tudi tako sprejemati, ko jemlje obveščanje kot del svojih samoupravnih potreb. Ko enkrat to dosežeš, potlej ni več težav pri pridobivanju dopisnikov...«

Pri prelistavanju glasila Ljubljanske banke človek dejansko dobi vtis, da Ida Rebolj ne govori na pamet. Seveda je to za resno oceno zdaleč premalo. Bržda bi o tem najbolj kvalificirano spregovorili tisti, ki jim je glasilo namenjeno. Mi smo poskušali drugače.

»Kako ugotavljam, ali je časopis dober ali ne? Za to je na voljo dovolj priložnosti. Še najbolj vesela sem, ko se denimo kdo na zboru delavcev ali kakšnem drugem sestanku sklicuje na glasilo. Torej mu informacija (seveda temeljito in dobro pripravljena) v glasilu pomeni samoupravljalski vir obveščanja. Večkrat se dogaja, da jo razpravljalci izpostavljajo celo kot argument pri zagovoru določenega stališča, češ: »Tako sem prebral v našem časopisu!« Kadar doživim kaj podobnega, vem, da je moje delo opravilo svoje poslanstvo in to mi pomeni več kakor kakršen koli denar. To mi pomeni, da sem svoje delo dobro opravila. Seveda takšna sklicevanja še kljub vsemu le niso tako pogosta, da bi lahko že spali na lovorikah. Nasprotno, so le spodbuda za še bolj zagrizeno delo.«

Ko govorimo o obveščanju v združenem delu, nehote pomislimo na položaj novinarja, ki je dostikrat med dvema ognjema. »Ta pa je takšen, kakršnega si novinar izbori,« razmišlja Ida. Morda je nam ženskam pri tem lažje, ker znamo biti pač simpatično tečne, kot se temu reče. Jasno je, da vsega ne moreš doseči čez noč, pomembno pa je, da imaš jasno zastavljene cilje in pot, ki naj te pripelje do njih. Pri vsem tem pa je treba še kako paziti, da je ta pot v skladu z novinarskim kodeksom, z našo poklicno etiko. Če si uspel, si odgovor kaj hitro lahko poiščeš v časniku. Zase lahko rečem, da sem zadovoljna z njim. Da ne bi kaj preveč rekla, o tem lahko poprašate naše poslovodne ljudi, prav tako pa tudi delavko za »šalterjem«, lahko pa tudi kuharja. Nič me ne skrbijo njihovi odgovori.«

Tako torej, dokler govorimo z Ido Rebolj — urednico glasila Ljubljanske banke. Kaj pa če bi Ida o položaju novinarja v združenem delu spregovorila kot predsednica že omenjenega aktiva?

»Nič ni lažjega kot to, da nenehno tarnaš in se izgovarjaš češ, da se tako in tako ne da nič narediti. To ni res! Če človek obvlada svoje delo, seveda s pogojem, da si priboriš potrebno zaupanje, potlej se da marsikaj narediti. Pri tem pa je seveda najpomembnejše to, da si kot človek pošten. Tudi sicer za tarnanje v našem družbenem okolju ni več kaj dosti prostora. Mislim seveda na vse večjo moč samoupravljanja v združenem delu. Če pa stvari le preidejo normalne okvire, potem se jih da tudi drugače urediti. Moram poudariti, da nam je pri tem v veliko pomoč (posebej zadnje čase) društvo novinarjev, ki tako tudi samo vse bolj opravičuje svojo vlogo.«

Ivo Kuljaj

Vasilije Četković-Vasko, akademski kipar:

Sem Črnogorec z napako

Sem človek akcije. Delu in ustvarjanju vse podrejam...

Tudi najmlajši član družine zahteva čas zase

Visokorasel in plečat, tršatega obraza, razmrščenih las in nenehno opletajoč z dolgimi rokami, se s trdim hribovskim korakom na ulici postavi predte in ti trešči v obraz:

»Kaj imaš ti zoper mene?«

Osupel izgrgraš, da nič. Le zakaj?

»Zakaj potem nič ne pišeš o meni? Zakaj ne prideš pogledat v atelje, kaj sem ves ta čas delal, ko so drugi vlačili par svojih vedno istih plastik ali slik z razstavišča na razstavišče. Ha? Zakaj te ni, da bi videl, kako ustvarjam. Torej te čakam v torek. Ženska bo vrgla v ponev kos mastnega, jaz bom odprl steklenico in kakšno rekel. Zmenjeno!...«, in že se kot mornar na suhem odvali naprej z daleč iztegnjeno roko v pozdrav.

VASO ČETKOVIĆ. Eden izmed trinajstih otrok gradbenega inženirja v Bijelom polju. Točneje, v romantičnem zaselku ob bistri rečici nedaleč od Bijelega polja. Kajti oče niti z bogato in razkošno hišo ni mogel spraviti matere z otroki iz vasi v mesto. Lepega dne je zavrgel očetovo ljubezen in kot kratkohlačnik s kosom kruha v torbi odrinil v širni svet. Po svoje. Ustavil se je tu, ustavil tam, se šolal v Osijeku, potem v Splitu, se z lastnim delom preživljal, pridno učil in zavzeto ukvarjal s športom. Začel je z boksom, kar je bilo potrebno za vsakdanjo mladeniško rabo, nadaljeval pri kraljici športov, da bi uspel v — čolnu. Tako je »priveslal« do Ljubljane, kjer se je vpisal na Akademijo za upodabljajočo umetnost in z odliko končal študij. V Ljubljani je spoznal sopotnico Anico, ki je študirala psihologijo in jo postavil pred matičarja, da bi se pozneje vkoreninila v Celju. Če me spomin ne vara, je takoj po prihodu v Celje začel najprej kopati na Čreti. Sezidal je en prostor (pozneje mu je služil za garažo) in rekel: »Tako, dom že imamo...« Potem je dozidal še drugega, nekaj nadzidal, prizidal in ustvaril hišo. Za atelje mu je služilo dvorišče. Garal je noč in dan, v veliko veselje sosedov, ko je cele dneve samo varil in varil, oni pa bi radi v miru gledali televizijo. Potem je začel hoditi od kolektiva do kolektiva, od ustanove do ustanove in vsem jasno in glasno povedal, da je on VASILIJE ČETKOVIĆ-VASKO, kipar...

Zdaj sediva ob velikem kaminu v še ogromnejšem prostoru za dnevno bivanje v njegovi novi hiši. Otroka sta v šoli, ženska nekje v hiši. Hišo je lani dogradil. Zgradba je osupljivih dimenzij in še vnemirljivejše oblike. Skozi šipe zrem v prostoren atelje, ki bi naj služil tudi za razstavni prostor. V njem je na desetine plastik. Njegov prispevek za HORTIKULTURO 80.

»Vse to je delo zadnjih mesecev. Garal sem, toda polno živel. Razumeš? Sem človek akcije. Delu in ustvarjanju vse podrejam. Zato me nekateri nimajo radi. Ni važno. Umetnik mora vznemirjati s svojim delom. Mora biti vtkan v čas in prostor. Jaz sem vtkan...«

»Nekateri trdijo, da si preveč vtkan...«

»Točno. To pravijo. Da sem z železom onesnažil Savinjsko, Šaleško in še kakšno dolino z Zrečami vred. Jaz nisem umetnik, ki bi svoja dela zaklepal v hišo in jih kazal izbrancem. Nisem človek, ki bi se zadovoljil s tem, da bi celo življenje praskal na dveh, treh plastikah ali portretiral meščanske otroke. Doslej sem naredil okrog dva tisoč plastik in jih vsaj petsto razdelil. Podaril. Pokaži mi enega samega človeka, ki bi mi lahko v obraz rekel: Vasku sem dal za plastiko en sam dinar! Jok. Ga ni. In veš, koliko zvarov ima ena sama plastika, na primer tista v Žalcu? Od nečesa tudi moram živeti. Drži, žena je pridna, toda naj me mar ona živi! In veš kaj so mi potem naredili? Rekli so, da gradim — cerkev. Poslali so UJV, me klicali na politične forume. Tovariši, sem rekel, tovariši, Vasko ničesar ne skriva. Tam je žiro račun, drugega računa ni. Celo življenje sem nosil v sebi podobo mojega doma in zdaj sem ga zgradil. V obliki šotora...«

»Roko na srce, velik šotor...«

»Prihajali so sem, si ogledovali ali škilili po strani. Jaz pa sem kar garal, garal. Potem so utihnili. Dom mi je svetinja. Dom mora biti velik, kot je velika družina. Tu sem ostal Črnogorec. Ni kaj. Potem so utihnili. Jaz pa garal. Potem sem šel v Celje in rekel: Tovariši, Vasko je pripravil svoj delež za HORTIKULTURO 80. Kje bi lahko razstavljal? Ni termina, ne prostora. Hudiča, kako da ni. Spet sem vzel pot pod noge in od vrat do vrat. Tako je s tem. Poglej: pridem na sestanek aktiva, okostenel dnevni red, pod razno pa predlogi za nagrade in priznanja. Vsi se nestropno presedajo, na glas nihče ne zine nobene. In vstanem. Jaz imam predlog. Tišina kot v grobnici. Daj, Vasko, povej. In rečem: Predlagam, da predlagate mene... Vstanem in odidem. Jasno, da me nekateri nimajo radi. Nikogar, ki izstopa, nimajo radi. Tudi tebe nimajo. Nikogar, ki dela veter. Vsi bi imeli radi mir in samo mir. Poglej: ko sem kovačem v Zrečah razlagal, da samo tovarna in polni želodci ni vse, so me takoj razumeli in rekli, da naj pridem. Takoj smo se razumeli. V Zreče sem privlekel kiparje, ki za ta kraj še slišali nikoli niso. Danes na tisoče turistov, ki drvi na Roglo smučat, strmi, se čudi, kako so lahko v Zrečah ustvarili takšno galerijo na prostem. Zakaj o tem ne pišeš v DE? Vse se da narediti, če si vztrajen in veš kaj hočeš. Se spominjaš, ko si me srečal na Ljubljanski cesti v Celju? Kaj sem takrat delal?«

»Stal si na travi ob pločniku, držal kramp in — preklinjal...«

»Tako je. Kako pri milem bogu je tisti kramp našel prav mene. Začel sem kopati jamo za sidro moje plastike. Vidiš, jaz sem Črnogorec z napako. Plastiko sem sam postavil. Če je ne bi, bi še zdaj tam zeval prazen prostor. Tako je s tem. Tu sem zato, da živim. Umetnik mora ustvarjati. Samo to ostane za njim. Jaz stremim za tem, da bi za mano ostalo čimveč. Kaj potem, če me vsi nimajo radi...«

Janez Sever

Z Ladkom Koroščem tokrat »drugače«

Kadar je žalostno, jočem, če je veselo, se smejem...

Po navadi je tako, da je najteže pisati o človeku profesionalcu tako, da njegovo delo »zaživi«. Morda se ravno zato novinarji odločamo za drugačen pristop, ki mu potem rečemo »drugače«. Navsezadnje se pa le izkaže, da sploh ne gre za »drugače«, ampak za poskus sproščenega pogovora — sicer res o delu — ki naj bi naposled le navrgel tisto najpoglavitnejše, najbolj zanimivo: kakšen je človek »v resnici«, za zvočno in vidno kuliso... Saj teh kulis nihče ne postavlja, vendar smo se vsi (izvajalci in uporabniki, kakor pravimo v modernem izrazoslovju) sprijaznili z njimi. In potem se vse največkrat konča pri ugotovitvi: »Kaj me briga, kakšen je v resnici Ladko Korošec! Glavno je, da lepo in dobro poje...«

Najprej smo se — pri sebi — zataknili ob vprašanju, kako naj mu rečemo. Umetnik? Operni pevec? Potem se nam je zazdelo najbolje, če ga imenujemo kar »pevec«. Najbolj ljudsko je, najbliže ljudem, ki ga radi poslušajo. Sicer pa — zakaj sploh lov za nazivi? Ali ni najbolj preprosto in najbliže ljudem:

Ladko Korošec?

»V ljubljanski operi sem delal 35 let (saj ne bova o tem, zakaj nisem več tam, ali ne?), zdaj sem pa »Mariborčan« in »Beograjčan«. Gorenjski slavček in Seviljski brivec sta bila kar lepa uspeha in zdaj kaže, da bo to Majska noč Rimskega Korsakova.«

Naporno?

»V lanski sezoni sem imel 184 nastopov in v letošnji do januarja že 82. Računati je treba tudi s tem, da gre za vsako operno predstavo približno dva meseca po štiri ure na dan. Je naporno...«

Takle uvod v pogovor je bil bolj izgovor za nekaj drugega. Dejstvo je, da je Ladko Korošec tako raztrgan med najrazličnejše dolžnosti in opravila, da je skorajda nemogoče, kako vse zmore. Dan ima navsezadnje le samo 24 ur!

»Čustveno sem posebej vezan na našo skupino (Sonja Hočevar, Rajko Koritnik, Marcel Ostaševski, Drago Čuden in Zdenka Čuden...), ki že več let nastopa po Sloveniji. Lahko rečem, da gremo povsod tam, kjer opera z orkestrom ne more. Kje že vse nismo peli, celo v Podkumu in po vsemogočih hribih in dolinah! Težko bi preštel vse nastope po šolah in večerne koncerte za odrasle...

Posebej rad se spominjam nastopov na delovnih brigadah, na Kozjanskem, v Št. Vidu pri plani, v Dornavi pri Ptuju... Mimogrede, saj ne gre samo za petje, kje in za kaj se najde in mora najti čas... Sem član zveze komunistov in delujem v številnih družbenopolitičnih in kulturnih organizacijah. Če ne bi imel v koledarju natančno označenega delavnika...«

»Verjetno ste med slovenskimi pevci prvi med tistimi, ki ste nabrali največje število kilometrov iz svetovnih potovanj?«

»Morda res... Kje vse že nisem bil! Od celin samo še v Avstraliji ne, kar bom pa v najkrajšem času »popravil«. Nekaj bi pa le rad povedal: saj je lepo, če poješ kot predstavnik majhnega narodiča v velikih operah, toda — neponovljivi so nastopi za naše delavce v tujini. Letos sem pel v Švici... Nepozabno! Vedno bom hranil pisemce: »Za košček domovine, ki ste ga pričarali slovenskim zdomcem v Švici z vašim izrednim umetniškim dejanjem, osebno toplino in prisrčno neposrednostjo...«

Mislimo, tak utrinek iz življenja umetnika je lahko vrednejši od množičnega aplavza... In to kljub temu, da ima Ladko Korošec doma pravo množično zbirko pisem in čestitk z vsega sveta, od malih šolarjev iz slovenskega zakotja do znanih državnikov in umetnikov svetovnega glasu... Sicer se pa učinek čestitke ne meri po teži podpisa...

Vrnimo se spet na čas. Delovni čas? Saj tega pravzaprav sploh ni. Je samo spanje in vse drugo, ko pač — deluješ. Tovariša Korošca smo izredno težko »sneli«, ker je bil pač njegov delavnik v koledarju do skrajnosti neusmiljen. Nič čudnega, saj — na primer — ob dnevu gostovanja v Mariboru odpotuje iz Ljubljane ob šestih zjutraj in se vrne nekje globoko čez polnoč. Prav v času našega pogovarjanja je bilo v zaključni fazi snemanje televizijske »nadaljevanke« o opernih značajih. Z drugimi besedami je to pomenilo, da Korošca od jutra do večera ni bilo »nikjer«.

»Nekaj bi rad povedal... Režiser je Fran Žižek. Z njim izredno rad delam. Poznam ga, cenim... Prav nerazumljivo se mi zdi, kako je njegovo delo malo cenjeno v javnosti. Mislim na javna priznanja in kritike... čeprav se ljudje radi spominjajo televizijskih nadaljevank o pohorskem bataljonu in Ipavcih, opere Partizanka Ana...«

— Pravijo, da Ladko ne samo poje, temveč tudi igra zraven. Za opernega pevca to ravno ni v navadi, kajne?

»Zadnje čase je to izrednega pomena. Moram reči, da so po svetu postali izredno občutljivi za te stvari, tako da si pevec ne more več privoščiti, da bi enostavno stal na odru in krilil z rokami. Sicer pa z vprašanjem ste me zadeli v staro rano. Pred davnimi leti sem namreč začel študirati na igralski akademiji. Hotel sem postati igralec. Potem so me zvabili v opero. Ne vem, kaj je bilo bolje. Rad pojem, vendar bo igralstvo pri meni vedno ostalo — čisto na skrivaj, seveda — tiha ljubezen.«

»Nekaj ste že povedali o gostovanjih povsod po Sloveniji? Kako? Po vseh mogočih hribih in dolinah? Kaj je pravzaprav s tem, da nastopate tudi na tečajih za sindikalne aktiviste?

»Podatek je točen, vendar je ozadje, kako sem prišel do tega, nekaj posebnega. Zdravko Troha mi je nekoč predlagal, da naj se vključim v »njegovo« delo. Hvaležen sem mu bil za pobudo, tako da zdaj nastopam na tečajih s predavanjem »Umetnost v besedi in pesmi«, na koncu pa še kaj zapojem in pokažem nekaj filmov iz svojih potovanj po svetu. Veste, kaj me pri vsem tem najbolj veseli? Skoraj po pravilu ti mladi udeleženci tečajev postanejo kasneje v svojih delovnih kolektivih veliki prijatelji kulturnega dela in posebej petja, tako da sem se z njimi še velikokrat srečal ob kakšnem priložnostnem nastopu ali gostovanju, ki so ga oni pripravili.

Na tihem menda vsi vemo, da je Ladko Korošec ustvaril svojo življenjsko vlogo s Sanchom Pansom v operi Don Kihot. Kadar rečeš »Ladko«, se kar naslika pred nami prijazna in dobrodušna pojava filozofsko razpoloženega spremljevalca največjega zanesenjaka svetovne literature.

»Morda ne boste verjeli, vendar me prizor, ko Don Kihot umira, v resnici tako zagrabi, da jokam. Enkrat sem si prav zares dejal, da bom enostavno odpel tisto, kar pač moram, jokal pa ne bom... ni šlo! Veste, saj ne gre za jok ali kakšne druge podobne izraze občutkov, temveč za na videz enostavno hotenje, da pač človek mora pri svojem delu opraviti vse po svojih najboljših zmožnostih. Tudi pevec... kadar je žalostno, se joče in kadar je veselo, se smeji... aplavz na koncu je samo potrdilo, da ga je občinstvo sprejelo z odprtimi rokami...

Igo Tratnik

Celica pod drobnogledom

Zadovoljni, a še ne povsem

»Opustite tožbe in sodbe, te so nam nepotrebne«, so nam pisali sindikalni delavci škofjeloškega LTH. »Več pišite o izkušnjah dela sindikalnih podružnic. Odprite stran, kako in kje dela sindikat in kaj je ta storil za odpravo pomanjkljivosti...«

V uredništvu smo se dogovorili, da bomo »ugodno rešili« to prošnjo. Odslej bomo hodili tudi v sindikalne celice, za kraj prvega obiska pa smo si zbrali kar — LTH.

»Kdo je novi predsednik sindikata?« je po telefonu spraševal vratar škofjeloškega LTH in pri slehernem vrtljaju številčnice v svoje opravičilo hitro dodajal, da ga na zadnjem občnem zboru, ko so volili novega predsednika, zaradi narave dela ni bilo zraven. No, ko je slednjič le zvedel, da je to Krekov Joža, je pa brž dejal: »Ja, Krek je šel pa na sestanek občinskega sveta...« Novi predsednik je očitno s polno paro zaoral sindikalno »ledino«. Zato smo se o delu sindikata v škofjeloškem LTH pogovarjali s Francem Rajgljem, ki je bil doslej namestnik predsednika konference OO ZS in je zaradi predsednikove odsotnosti — bil je v politični šoli — vodil njeno delo.

Rajgelj je najprej povedal, kako so organizirani. Imajo šest osnovnih organizacij sindikata — v vsaki TOZD in DSSS po eno. Predsedniki njenih izvršnih odborov sestavljajo predsedstvo konference, ki se sestaja po potrebi, »deli« naloge predsednikom OO ZS in nasploh koordinira delo. »Potem pa v akcijo!« nadaljuje Rajgelj. »Taka je naša običajna metoda dela. Zelo dobro se obnese, če je predsednik IO sposoben in delaven, če zna za akcijo motivirati tudi najožje sredine. Opazil sem, da čim manjša je skupina, tem lažje je delati. V, denimo, 20-članski delavci pošteno in odkrito povedo, kaj jih teži. In potem je laže voditi kakšno akcijo, s katero odpravljamo slabosti...«

Sprejemanju samoupravnih aktov in njih uporabi v vsakdanji praksi so v LTH v zadnjem mandatu posvečali največ pozornosti. Še zlasti problemom nagrajevanja po delu. »V razpravah o zaključnem računu '78 nam je delitev ostanka dohodka predstavljala problem številka 1«, pripoveduje Rajgelj. »Vse tozd so poslovale pozitivno, trem pa je ostalo prek 30 odstotkov ostanka dohodka. Po naših pravilnikih so si delavci teh treh temeljnih organizacij lahko nekaj malega »potalali«. Pa je bil problem tu. Zelo težko je bilo pojasniti delavcem iz drugih dveh TOZD, da so si delavci prvih treh z dobrim delom to pač resnično zaslužili. »Saj smo vendar vsi LTH!« so spet nergali drugi. Miselnost, da so delavci najprej delavci svojih temeljnih organizacij in šele nato celotnega LTH, še ni prodrla v zavest vseh.

Starejši delavci tudi težko prebolijo, da dobi novinec enako plačo kot oni. Očitno je stimulacija iz minulega dela še premalo dodelana. Ob zaključnem računu so delavci tudi spraševali, koliko je vredno njihovo delo v primerjavi z delom režijca. To je res pomembno vprašanje. Mi smo na »work-faktorju« in je za nas praktično vse izračunano, »umskih« kriterijev za delavce skupnih služb pa ni. Na tem področju nas čaka še veliko dela, preden bomo slednjič vsi zadovoljni...«

Rajgelj pove, da je bil njihov sindikat premalo aktiven pri spodbujanju njihovih delegatov k delu v samoupravnih interesnih skupnostih. »Pred sejami SIS ne sklicujejo sestankov, da bi se seznanili s stališči vseh nas. Tudi na sestanke ne hodijo redno. Če pa, pa nas o tem ne obveščajo, tako da dostikrat ne vemo, za kaj gre. Ko pa se na plačilnih listih pojavijo najrazličnejši odtegljaji, je pa ogenj v strehi! »Kaj spet plačujemo?« se sprašujejo delavci. Odgovor je pa vedno enak: »Sami ste krivi, da ne veste!« Tudi z delom delavske kontrole v LTH niso zadovoljni. Vzorno pa sodelujejo z osnovno organizacijo zveze komunistov, z delavskim svetom in z OO ZSMS.

»Tudi informiranje smo v zadnjem letu spravili na zeleno vejo. Po triletnem mrtvilu je spet začel enkrat mesečno izhajati naš časopis »Delo in uspeh«. V njem pišemo o rezultatih gospodarjenja, o delavcih, ki so odšli in prišli v našo delovno organizacijo, o najrazličnejših aktivnostih, kot so šport, kultura, izleti in podobno. Mislim, da časopis pri delavcih dosega svoj namen. Seveda pa imamo tudi oglasne deske, na katerih z raznimi obvestili ali plakati ažurno obveščamo delavce o vseh mogočih rečeh, pomembnih za naš vsakdan...«

Ob vseh praznikih — od 8. marca do 29. novembra — sindikalna organizacija v škofjeloškem LTH prireja proslave z bogatim kulturnim programom, ki ga najčešče pripravijo kar sami. Odkar so predlani v svojo sredino sprejeli profesionalnega organizatorja rekreacije, jim ne manjka tudi športnih aktivnosti. Sodelujejo v občinskih sindikalnih ligah, prirejajo smučarske tečaje in tekmovanja, imajo redno telovadbo, ustanovili so tudi sekcijo planinskega društva, ki prireja pohode po okoliških hribih itd. Njihova komisija za oddih in rekreacijo skrbi za dopuste njihovih delavcev. Predlani so kupili 12 prikolic...

»Dela imamo res veliko. Zato smo razmišljali o profesionalnem sindikalnem delavcu, ki bi bil kos vsemu. Če se namreč sam preveč posvetiš sindikalni aktivnosti, potem trpi tvoje osnovno delo za strojem«, razmišlja Franc Rajgelj in zaključuje: »V zadnjih dveh letih smo res veliko dobrega naredili. Moram pa reči, da še vedno nismo tam, kjer bi morali biti. No, voljo imamo, zato upam, da bomo kmalu naredili nov korak naprej...«

D. K.

PRAVKAR IZŠLO!

Kaj nam prinaša dogovor o uresničevanju družbene usmeritve ter kako ga moramo razumeti in uresničevati — to je naslov komentarja Mirana Potrča, podpredsednika RS ZSS, ki je objavljen v brošuri

Dogovor o uresničevanju družbene usmeritve razporejanja dohodka v letu 1980

Založba Delavska enotnost. Zbirka Aktualna tema. Cena 15 din.

Brošuro naročite na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4 ali Knjigarna Delavske enotnosti, Tavčarjeva 5.

NAROČILNICA

Pri TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, nepreklicno naročamo ..... izvodov brošure DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA V LETU 1980 S KOMENTARJEM.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

.....

Ulica, poštna št., kraj: .....

Naročil, dne ..... Ime in priimek podpisnika: .....

....

Žig (podpis naročnika)

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu brošur.

KDO JE KDO

PIERRE TRUDEAU
novi kanadski premier

V kanadski in svetovni politiki sodeluje aktivno že od leta 1968 naprej, ko je prvič postal kanadski premier. Na notranjem političnem prizorišču njegove domovine pa ga je bilo srečati že leto pred tem, ko je kot član liberalne stranke dobil mesto v parlamentu. Vendar mu samo dejstvo, da je v politiko vstopil na glavna vrata, ne bi samo po sebi omogočilo, da v njej ostane polnih dvajset in več let. Temu botruje, kot pravijo tisti, ki ga dobro poznajo, predvsem njegova sposobnost, da se tako rekoč hipoma prilagaja spremembam, da čez noč spremeni svoj stil.

Njegova znana krilatica, ki jo Trudeau velikokrat ponavlja, ki pa jo je prvič povedal leta 1972 ob drugi izvolitvi za premiera, je: »Edini stalni dejavnik, ki je nenehno navzoč v mojem mišljenju, je opozicija sprejetim normam v naši družbi in politiki«. In tej krilatici je zares ostal zvest vsa minula leta tako v politiki kot v zasebnem življenju. Ko skušajo opazovalci zdaj, 23 let po njegovem vstopu v kanadsko politiko in ob njegovi nedavni zmagoslavni vrnitvi na premierski stolček, potegniti nekakšno rdečo nit v Trudeaujevi politični strategiji, se zdi, da je edina stvar, na katero lahko v tej zvezi opozorijo poleg kopice na moč nekonvencionalnih potez, njegova privrženost kanadski enotnosti in pomirjenju nacionalnih strasti med francosko in angleško govorečimi Kanadčani. Sam sicer izhaja iz bogate francoske družine iz Montreala, vendar pa je bila njegova mati angleškega rodu in s tem »mešanim« poreklom si je prav gotovo mogoče vsaj delno razložiti njegova prizadevanja, da zajezi quebeški nacionalizem v minulih letih in da ohrani kanadsko enotnost.

Kot je nekonvencionalen v politiki, je ta 60-letni pravnik, nekdanji študent na Harvardu in Sorboni, nepredvidljiv tudi v zasebnem življenju. Vendar pa ga mnenja drugih o njem niso nikoli zanimala in tudi ne motila pri uresničevanju tistega, kar si je zamislil. Ko so se ob njegovem porazu pred devetimi meseci s strani mladega in dinamičnega voditelja konservativcev Joeja Clarka začele pojavljati govorice o Trudeaujevem dokončnem odhodu s političnega prizorišča, jih le-ta ni demantiral, tako kot pred časom ni zanikal niti govoric o svojem zakonskem polomu niti kritik o svojem »neuglajenem« vedenju (hodi plesat v disco klube, na vladne seje pa prihaja v kavbojkah in športnih puloverjih). Z mnenji in govoricami drugih se preprosto sploh noče ukvarjati. Kljub govoricam o dokončnem odhodu pa se je na volitvah pred 14 dnevi nadvse zmagoslavno vrnil na premierski položaj in kljub govoricam ni pričakovati, da bo pri opravljanju te funkcije spremenil svoj dosedanji slog.

Letos vrsta pomembnih jubilejev

Bolj delovno proslavljanje

V Sloveniji proslavljamo letos vrsto pomembnih jubilejev, med najpomembnejša pa sodita 60-letnica Komunistične partije Slovenije in 60-letnica velike železničarske stavke na Zaloški cesti v Ljubljani, kjer je prišlo v tistih časih do najbolj krvavega spopada med delavci in predstavniki oblasti. To je bil hkrati največji razredni spopad v stari Jugoslaviji. Svojo revolucionarnost je 13 železničarjev plačalo z življenjem, več deset pa je bilo ranjenih. Obletnica velike stavke železničarjev na Zaloški cesti v Ljubljani je še toliko bolj pomembna, ker so bili prav slovenski železničarji predstavniki najnaprednejših vrst slovenskega proletariata.

Prihodnji mesec bo minilo tudi 60 let od zbora Delavske socialistične stranke na Slovenskem. Na zboru 11. aprila 1920 v Tivoliju v Ljubljani so sprejeli sklep o združitvi z jugoslovansko delavsko socialistično stranko. Dalje praznujemo letošnje leto še 40-letnico 3. konference KPS v Vinjah nad Dolskim pri Ljubljani, ki ji je prisostvoval tudi tovariš Tito. Proslava tega zgodovinskega dogodka, ki je predstavljal pripravo na V. državno konferenco KPJ v Zagrebu, bo junija v Vinjah. Poleg tega se bomo v letošnjem letu spomnili in primerno obeležili 80-letnico rojstva Mihe Marinka in 70-letnici rojstva revolucionarjev Toneta Tomšiča in Borisa Ziherla.

Osrednjih republiških prireditev, na katerih se bomo spominjali omenjenih in tudi drugih pomembnih dogodkov iz naše zgodovine revolucionarnega delavskega gibanja, letos ne bo, so poudarili na novinarski konferenci, ki sta jo pripravili komisiji predsedstva CK ZK Slovenije za proučevanje zgodovine ZKS ter za agitacijo in propagando. Letošnje proslave, ki bodo potekale v času naših največjih stabilizacijskih prizadevanj, bodo bolj delovne in mobilizacijske. Na vseh prireditvah bomo poudarili pomen in vsebino naših odločilnih zgodovinskih trenutkov, s čimer bomo prispevali k osveščanju mladih generacij in obenem opozorili na dolgoletne kontinuirane priprave na našo revolucijo in narodnoosvobodilni boj. S publikacijami, knjigami in razstavami bodo organizatorji proslav seznanjali delovne ljudi in občane s takratnimi prizadevanji delavstva za odpravo razrednih nasprotij in družbeno preobrazbo. Letošnjih velikih jubilejev se bomo torej spominjali zares bolj delovno kot kako drugače!

Andrej Ulaga

OD SOBOTE DO SOBOTE

Sobota, 23. februarja
Predsednik republiškega izvršnega sveta dr. Anton Vratuša se je med obiskom v žalski občini pogovarjal tudi o razvojnih poteh na področju kmetijstva.

V Novi Gorici so slovesno odprli obmejni prehod na Erjavčevi cesti.

Nedelja, 24. februarja
V Mariboru se je končal osmi festival jugoslovanskega amaterskega dokumentarnega filma.

Ponedeljek, 25. februarja
Predsedstvo CK ZKS je na svoji seji obravnavalo vprašanje nadaljnjega razvoja manj razvitih republik in avtonomne pokrajine Kosovo. Poudarjeno je bilo, da je treba to problematiko obravnavati v okviru priprav na novi srednjeročni načrt Jugoslavije, ki naj bi zagotovil skladen in dinamičen razvoj celotne družbe in vseh republik ter pokrajin.

V odboru za plan zbora republik in pokrajin skupščine SFRJ je bilo ob začetku razprave o poročilu ZIS o delu od maja pa do konca 1979 ugotovljeno, da je poročilo preveč splošno ter opisno in ne daje odgovora na nekatera bistvena vprašanja.

Po podatkih zveznega zavoda za statistiko so vse republike in pokrajini v letošnjem januarju v primerjavi z istim mesecem v letu 1979 izvozile precej več. Tako je Slovenija povečala izvoz za 39 odstotkov, Kosovo pa celo za 139 odstotkov.

Lani je Makedonijo obiskalo 850 tisoč turistov, kar pomeni, da je turistični promet narasel za 16 odstotkov v primerjavi z letom 1978.

V osrednji slovenski gledališki hiši — ljubljanski Drami — so sprejeli delovni načrt za sezono 1980—81. Na velikem odru bodo uprizorili dela šestih dramatikov, med njimi tudi Cankarjeve »Hlapce«.

Torek, 26. februarja
Delegati v zboru republik in pokrajin še niso uskladili besedila osnutka zakona o zagotavljanju pomoči Črni gori pri odpravljanju posledic potresa.

V Bohinju se je pričel seminar za širši politični aktiv ZSMS. Najprej je mladim spregovoril dr. Boris Majer in sicer o subjektivnih silah in vlogi ZK v sistemu socialističnega samoupravljanja.

Izvršni odbor Slovenske izseljeniške matice je ocenil akcije in prireditve v letu 1979.

Četrtek, 28. februarja
V Opatiji se je pričelo dvodnevno posvetovanje jugoslovanskih ekonomistov. Razpravljali bodo o smernicah družbenega in gospodarskega razvoja naše države v naslednjem srednjeročnem obdobju.

Vloga in vpliv sindikatov med ameriškimi delavci

Za sindikalno gibanje v ZDA velja, da je dobro organizirano, učinkovito in vplivno v političnem življenju države, pa tudi v gospodarskih tokovih prav tako, da je neodvisno in da je tudi njegov gmotni položaj na zavidljivi ravni. Slednje je pomembno zlasti zaradi dejstva, da imajo sindikati v trenutku, ko se srečujejo hkrati s problemi brezposelnosti, visokih življenjskih stroškov in neurejene socialne zakonodaje dobre možnosti za stavke, s katerimi naj bi dosegli svoje pravice in za enakopravna pogajanja z industrijskimi velikani, ki so še ne tako davno puščali povsem vnemar delavske pravice.

Vendar pa je glavna šibkost ameriških sindikatov v tem, da je trenutno v sindikalnih organizacijah včlanjenih komaj 25 % aktivnih delavcev. To pomeni, da sindikalne organizacije kljub svoji organizirani moči in velikanskim finančnim sredstvom — zaradi tega jih pri načrtovanju v enem izmed najmočnejših gospodarstev vsega sveta obravnavajo kot prvovrstno gospodarsko silo — ne zastopajo niti približno vsega delavstva, temveč komaj njegovo četrtino. Po zadnjih dosegljivih podatkih je bilo namreč v ZDA leta 1976 kakih 95 milijonov delavcev, vendar se je med temi odločilo za članstvo v različnih sindikalnih organizacijah komaj 21 milijonov. Zunaj sindikatov so pretežno ostali, in tako je tudi danes, zaposleni v storitvenih dejavnostih, nekvalificirani delavci in zaposleni v kmetijstvu.

Da je članstvo sindikatov relativno majhno, je, kot poudarjajo strokovnjaki, več razlogov; med njimi pa so najpomembnejši trije: prvič, eksplozija tehnologije je v zadnjih letih v ZDA pripeljala industrijo te države v tako imenovano »poindustrijsko fazo«, v kateri je velika večina delavcev angažirana v storitvenih dejavnostih in ne v proizvodnji materialnih dobrin. Drugič, izpopolnjevanje tehnologije in industrije povzroča upadanje števila industrijskih delavcev, s tem pa tudi članov industrijskih sindikatov in tretjič, delavci v storitvenih dejavnostih pristopajo k industrijskim sindikalnim organizacijam, ki so sicer med najmočnejšimi v državi, medtem ko so njihove organizacije komaj v povojih. Tako imamo danes v ZDA položaj, v katerem sta najmočnejši centrali: ameriška federacija dela — AFL in Kongres industrijskih organizacij — CIO, v njih članstvu pa je ta trenutek nekaj več kot 16 milijonov delavcev, medtem ko odpade ostalih 5 milijonov sindikalnih članov na neodvisne organizacije posameznih industrijskih vej.

Vendar pa je treba reči, da je poleg naštetih vzrokov za relativno omejeno članstvo v sindikalnih organizacijah še nekaj drugih, ki bi jih bilo, kot menijo nekateri sindikalni voditelji, mogoče veliko lažje odpraviti. Med slednjim je še zlasti žgoče vprašanje nasprotovanje protisindikalnih in konzervativnih elementov, predvsem v manjših kmetijskih skupnostih na jugu in jugozahodu ZDA in oster odpor delodajalcev, ki jim nepopolna in neurejena zakonodaja omogoča odlaganje pogovorov za sklenitev kolektivnih pogodb. Vsa ameriška »delavska« zakonodaja temelji pravzaprav na dveh zakonih: na tako imenovanem »Wagnerjevem zakonu« (zakon o delovnih odnosih, ki je bil sprejet leta 1935 in sicer na pobudo senatorja Roberta Wagnerja), ki priznava delavcem pravico do sindikalnega združevanja in državno zaščito in zakon o pravičnih delovnih pogojih, ki določa minimalne mezde, dolžino delovnega časa (40 ur na teden), prepoved otroškega dela in podobno.

Problemov, s katerimi se danes srečujejo ameriške sindikalne organizacije in delavstvo, sploh ni več mogoče istovetiti z nekdanjimi »klasičnimi« vzroki za stavke, saj pri sindikalnem gibanju v zadnjih letih ne gre več niti za prenizke mezde niti za uresničevanje drugih temeljnih sindikalnih pravic. Z zakonom je namreč zagotovljena minimalna mezda 2,90 dolarja na uro, povprečje pa se v resnici giblje nekje okrog 10 dolarjev. Poleg tega predvidevajo delovne pogodbe tudi avtomatično nadomestilo zaradi skoka življenjskih stroškov ter zavarovanje v primeru bolezni ali poškodbe pri delu, prav tako pa tudi obilno pokojnino, dodatne doklade nezaposlenim, socialno pomoč, dvodnevni počitek ob koncu tedna, 4 tedne letnega dopusta itn.

Kljub temu pa je nekaj, česar delavcem nista mogla zagotoviti niti država niti sindikat: stalnost zaposlitve, namreč. Ciklične krize v gospodarstvu ter vse večja tehnološka učinkovitost in avtomatizacija proizvodnih procesov stopnjuje število brezposelnih. Nič čudnega torej ne more biti, da bije ameriško sindikalno gibanje nenehno boj z vlado in delodajalci za odpiranje novih delovnih mest, boj, ki v zadnjih letih ni bil kdo ve kako učinkovit.

Mirjam Aćimov-Oblak

TA TEDEN V ŽARIŠČU

BEOGRAD — Predsednik Tito je pooblastil podpredsednika predsedstva SFRJ Lazarja Koliševskega, da je poslal šefom držav ali vlad neuvrščenih in drugih prijateljskih držav besedila poslanic, ki jih je predsednik Tito odobril v začetku februarja. Poslanico predsednika Tita predsednici indijske vlade Indiri Gandhi je izročil zvezni sekretar za zunanje zadeve Josip Vrhovec med obiskom v Indiji. Poslanice predsednika Tita za predsednika prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR Leonida Brežnjeva, predsednika ZDA Jimmyja Carterja, predsednika Ljudske revolucionarne republike Gvineje Seku Toureja in predsednika državnega sveta Republike Kube Fidela Castra pa je zvezni sekretar Josip Vrhovec izročil v Beogradu veleposlanikom teh držav. Sporočila predsednika Tita se nanašajo na zaskrbljujoče stanje v mednarodnih odnosih in na nujnost najširših prizadevanj mednarodne skupnosti in vseh držav za obnavljanje in razvoj popuščanja, kot univerzalnega procesa pri krepitvi miru in varnosti v svetu.

NEW DELHI — Jugoslavija in Indija zavračata vsakršno obliko tuje intervencije ali vmešavanja v mednarodnih odnosih. To stališče je bilo zavzeto med pogovori, ki jih je imel zvezni sekretar za zunanje zadeve Josip Vrhovec med dvodnevnim obiskom v Indiji, kjer se je pogovarjal s predsednikom Sandživo Redijem, predsednico vlade Indiro Gandhi in zunanjim ministrom Narasimom Raom. Indiri Gandhi je izročil poslanico predsednika Tita in se z njo pogovarjal o položaju v svetu, predvsem o vzrokih sedanjih svetovnih kriz, ki so zajele zlasti območja v Aziji. V zvezi z njimi obstaja več zamisli in pobud o akcijah neuvrščenega gibanja, med drugim tudi zamisel o sklicanju ministrske konference neuvrščenih.

BRUSELJ — Član ZIS Stojan Andov in podpredsednik izvršne komisije EGS Wilhelm Haferkamp sta parafirala besedilo novega sporazuma med Jugoslavijo in EGS o gospodarskem sodelovanju. Sporazum je okvir, ki naj omogoča postopno odpravljanje sedanje neuravnovešenosti v trgovinski menjavi, s tem pa tudi poglabljanje in razširjanje sodelovanja na tem področju.

TRST — Demokratične sile v Trstu sta vznemirili dve vandalski akciji. V slovenski vasi Boljunec so neznanci oskrunili s fašističnimi simboli in napisi spomenik borcem, padlim v narodnoosvobodilnem boju. Prav tako so neznanci poruvali številne lesene kline, ki so jih pri geodetskih meritvah postavili na ozemlju industrijske mešane cone na jugoslovansko-italijanski meji.

MIK

DE

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. Izdaja ČGP Delo, TOZD Delavska enotnost. List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. leta. List urejajo: Andrej Agnič, Ciril Brajer, Dušan Gačnik (glavni urednik in direktor), Sonja Gašperšič, Milan Govekar, Marjan Horvat, Damjan Križnik, Ivo Kuljaj, Rafael Lindič (tehnični urednik), Boris Rugelj, Majda Žlender (odgovorna urednica), Janez Sever, Igo Tratnik, Andrej Ulaga in Janez Voljč. Založniški svet Delavske enotnosti — predsednik: Miran Potrč; člani: Tilka Blaha, Silva Bočaj, Urška Svetko, Janez Čebulj, Majda Emeršič, Slavko Grčar, Janez Korošec, Edo Lenarčič, Mira Maljuna, Jože Ogrizek, Boštjan Pirc, Janko Sedonja, Vlado Šlamberger, Jože Varl. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dalmatinova ulica 4, poštni predal 313-VI; naročniški oddelek tel.: 310-033, int. 278, 322-947. Uredništvo tel.: 316-672, 323-554 in 316-695; komerciala: Ljubljana, Tavčarjeva 5, tel.: 312-691. Račun pri SDK Ljubljana, št. 50100-603-41502. Posamezna številka stane 6,00 din, letna naročnina je 300,00 din. Rokopisov ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk »Ljudska pravica« Ljubljana.

Prispevek iz Ljubljane

Moramo se bolje organizirati

Pravimo, da bi se moral kulturni program oblikovati iz organizacij združenega dela, krajevnih skupnosti in kulturnih skupnosti. Toda v Ljubljani ugotavljamo, da ima komaj kakšna OZD ali krajevna skupnost kaj zapisanega o kulturi. V Ljubljani združuje na kulturnem področju delo okoli 3.500 delavcev, ki pa so razdrobljeni na številne in pogosto zelo majhne delovne organizacije, kljub večini kulturnih institucij nacionalnega pomena. Planiranje v večini teh organizacij je v pogojih proračunskega načina financiranja slabše, saj se pogodbe za že opravljeno delo v kulturni skupnosti podpisujejo s skoraj enoletno zamudo. Praktično to pomeni, da posredujejo institucije kulturni skupnosti le spisek opravljenih umetniških del in storitev. O kakšnem celovitem in skupnem planiranju v kulturni skupnosti bi zato zelo težko govorili. Delegati zbora uporabnikov kulturne skupnosti največkrat nimajo delegatskih stališč, zato nastopajo bolj v svojem imenu. Na drugi strani pa tudi nekatere največje kulturne institucije nimajo v zboru izvajalcev kulturne skupnosti svojih delegatov. Zaradi takih razmer se je zelo uveljavilo delovanje kulturne skupnosti preko poslovodnih in vodilnih delavcev.

Dosedanje obravnavanje vrste dilem je pokazalo, da je področje kulturne dejavnosti nujno ustrezno zakonsko urediti. Znano je, da je lani jeseni bila sprejeta usmeritev, naj bi okoli deset »kulturniških« zakonov nadomestili s celovitim zakonom o svobodni menjavi dela na področju kulture, poseben zakon naj bi imeli le izjemoma za kakšno področje, ki ga skupni zakon ne bi mogel ustrezno zakonsko opredeliti (n. pr. spomeniško varstvo).

Menim, da bi morali tudi čimprej ustanoviti odbor za kulturo pri Mestnem svetu ZSS Ljubljana. Vse osnovne organizacije sindikata pa si bodo morale prizadevati, da bodo v vsaki delovni organizaciji sprejeli program kulturnega razvoja, kot enakovredno sestavino letnih in srednjeročnih razvojnih načrtov OZD in kot sestavino programiranja kulturnih dejavnosti. Sindikati bi tudi morali spodbujati in širiti vse tiste oblike kulturnega delovanja delavcev, ki razvijajo njihovo lastno ljubiteljsko ustvarjalnost in njihov dejavni odnos do posameznih kulturnoumetniških zvrsti. V sodelovanju z delavskimi univerzami bo potrebno trajno usposabljati delegate in delegacije v kulturni skupnosti in drugih samoupravnih telesih. Svojo sindikalno organiziranost na področju kulture bomo sindikati izpopolnjevali tudi s komisijami za kulturo v vseh večjih osnovnih organizacijah Zveze sindikatov, z organizatorji kulture v vseh OZD in s strokovnopolitičnimi telesi s področja kulture pri vseh občinskih svetih ZSS. Za boljše delovanje interesne skupnosti za kulturo pa dajemo v sindikatih prednost uveljavitvi temeljnih in posebnih skupnosti; te bodo zagotovo spodbujale programsko in dohodkovno združevanje dela in sredstev na kulturnem področju.

Vili Trampuš

K razpravi pred kulturnim plenumom slovenskih sindikatov

Dejavni tudi v globalni kulturni politiki

Razprava pred napovedanim aprilskim kulturnim plenumom slovenskih sindikatov je dobra priložnost, da se vnovič opredeli in okrepi vloga sindikatov na področju kulture. Ta vloga sicer že lep čas ni več sporna, saj so sindikati tudi na področju kulture bolj dejavni in bolje organizirani že od leta 1971 (ko je bil podpisan dogovor o kulturni akciji med RS ZSS in RK SZDL Slovenije). Toda ravno kulturna akcija je razkrila, da sindikati s svojo navzočnostjo v kulturi še ne morejo biti zadovoljni. Naravnost povedano, obstaja nevarnost, da bi se kulturna akcija sindikatov še naprej zapirala predvsem v organizacije združenega dela, namesto da bi ta največja in najbolj množična družbenopolitična organizacija (vseh) delavcev dejavno posegala tudi v globalno kulturno politiko, v družbenoekonomska razmerja v kulturi kot sestavini združenega dela in v samoupravno podružbljanje kulture.

Kulturni akciji ustrezno priznanje

Če bi si naštete zelo okvirne družbenopolitične naloge sindikatov na področju kulture bolj nadrobno in kritično ogledali, bi se najbrž morali določno vprašati, kako uspešna je kulturna vloga sindikatov na primer pri uveljavljanju delegatskega odločanja v celotni kulturni sferi, pri neposredni svobodni menjavi dela, pri samoupravnem srečujočem se načrtovanju v kulturi, pri delovanju kulturnih skupnosti in samoupravni organiziranosti delovnih organizacij na kulturnem področju, pri povezovanju kulturnega življenja med OZD in krajevnimi skupnostmi itd. Kakor je videti v praksi, sindikalno članstvo in vodstva z odgovori na ta vprašanja ne morejo biti posebej zadovoljni. Če se zdi trditev preveč kritična in črnogleda, jo je mogoče najprej omiliti z nespornimi dosežki. Odkar so sindikati v preteklih devetih letih razvijali kulturno akcijo, so sindikalne organizacije vsekakor bolj dejavne tudi na kulturnem področju. Imajo svoje kulturne komisije in izvoljene organizatorje kulturnega življenja, ki v tozdih in širših združbah združenega dela tvorijo vsaj ponekod že dobro vpeljano kulturno organizacijsko mrežo. Ta skrb za boljšo povezanost OZD s kulturnimi društvi, delovnimi organizacijami in kulturnimi skupnostmi v mnogih primerih uspešno tke kulturno sodelovanje s krajevnim in občinskim okoljem; kulturno življenje se ne zaustavlja več pred »tovarniškimi vrati«, organizatorji kulturnega življenja in kulturne komisije kolikor pač morejo in znajo ugotavljajo kulturne potrebe in interese delavcev in to oblikujejo v letne in srednjeročne načrte; ljubiteljsko kulturno udejstvovanje delavcev in sploh njihova kulturna udeležba sta nesporno večji kot na primer pred uvedbo kulturne akcije. Skratka, mnoge kulturne dobrine in dejanja so našla pot tudi neposredno k delavcem — npr. knjiga, likovna, gledališča, glasbena in filmska kultura, različne muzejske in druge razstave so vse pogosteje postavljene tudi v delovnih organizacij ah. To so dosežki, ki jih ne smemo omalovaževati in jim bo kulturni plenum sindikatov gotovo izrekel tudi ustrezno priznanje.

Težave, ki zavirajo resnično podružbljanje kulture

Toda, če se vrnemo k polemično zastavljenim vprašanjem o dejavni vlogi sindikatov v celotni in celostni kulturni politiki, bomo v samem — v razpravi dobro ocenjenem temeljnem gradivu za kulturni plenum slovenskih sindikatov prebrali samokritično ugotovitev, da je celo RS ZSS bil na področju kulture premalo dejaven, premalo je bil organizator in spremljevalec dejavnosti sindikatov na področju kulture v duhu sklepov 8. kongresa ZS Slovenije. Da je temu res tako, nam ponazarjajo velike težave, ki zavirajo resnično podružbljanje kulture. Začnimo kar s kulturno politiko, ki naj bi jo oblikovale in o njej odločale samoupravne delegacije v kulturnih skupnostih od občinskih do kulturne skupnosti Slovenije. Prepičla učinkovitost zborov uporabnikov, tudi njihova pogosta nesklepčnost in še zlasti njihova sorazmerno skromna vloga pri razreševanju najbolj spornih vprašanj slovenske kulturne politike po poti sporazumevanja, dogovarjanja in usklajevanja interesov (na primer med občinskimi kulturnimi skupnostmi in KSS) — to so zagotovo najbolj nespodbudni dokazi, da sindikati kot organizacija delavcev v vsem združenem delu (gmotne in negmotne proizvodnje) ne posveča oblikovanju in potem delovanju kulturnih delegacij dovolj skrbi. Pa gre pri tem vendarle za ključne družbenoekonomske in politične odnose in odločitve, za razpolaganje z dohodkom, za vpliv delavcev na družbeno reprodukcijo. Podobno je z menjavo dela, ki se še kar naprej pojavlja le kot nekakšen reprezentančni mecenski odnos, namesto kot živa potreba in interes obeh udeležencev menjave. Recimo, razprave o osnutkih samoupravnih sporazumov in dogovorov o temeljih planov v tozdih so nagle, marsikdaj formalne, se pravi pri delavcih slabo motivirane, ali pa ostajajo le pri obrobnih pripombah, čeprav so ti dokumenti seveda podlaga za velike premike v sredstvih na novo ustvarjene vrednosti. Že zavoljo same gmotne strani zadeve, če bi že za kulturno področje ne bilo dovolj zanimanja, bi morali sindikati pripraviti te razprave in odločitve kot eno najpomembnejših »kulturnih« dejanj v letu. Ko bo neposredna svobodna menjava dela na področju kulture prevladujoča, bo sleherna kulturna akcija sindikatov v OZD zadobila tako neposredno gospodarsko, gmotno težo, da bo to za sindikat pomenilo seveda vse kaj drugega, kot pa so sedanji bolj ali manj neambiciozni, včasih naravnost »rekreativno« skromni kulturni načrti tozdov, za katere seveda ni posebno težavno pridobiti nekaj malega denarja iz sklada skupne porabe. Šele tedaj se bo tudi zahteva, ki je za zdaj samo še geslo, naj kultura postane sestavina načrtovanja in planov v organizacijah združenega dela, mogla realno uresničevati.

Usposabljanje delegatov, pa tudi krepitev sindikalnih stikov s kulturnimi izvajalci

Ugotovitev, da so sindikati premalo storili za menjavo dela v kulturi, terja, da se lotijo stvari po več poteh: poleg samoupravne delegatske poti so tu še možnosti **neposrednega sodelovanja in dogovarjanja samih sindikalnih organizacij v delovnih organizacijah gmotne proizvodnje in v osnovnih sindikalnih organizacijah v kulturnih delovnih organizacijah.** Teh stikov in dogovorov med člani sindikata gmotnih proizvajalcev (uporabnikov) in kulturnih delavcev (izvajalcev), ki so tudi organizirani v svoje sindikate, se — če izvzamemo republiško raven — skorajda ne poslužujemo, čeprav bi za menjavo dela mogli odigrati pomembno spodbujevalno in pospeševalno vlogo (npr. z dogovori o merilih in pogojih menjave itd.). Ko bodo ustanovljene področne in posebne kulturne skupnosti in enote, bo vloga delegatov v njih tako odgovorna in tudi sorazmerno zahtevna in specializirana (za posamezna področja kulturnih dejavnosti in celo ustanov), da bo moral sindikat storiti veliko več kot sedaj za usposabljanje delegatov, tako da bodo zares kompetentni nosilci volje svoje delegatske osnove, obenem pa bodo morali sindikati tudi tesno sodelovati s kulturnimi izvajalci po sindikalni poti v smislu sindikalnih stikov, kot smo jih predlagali v prejšnjem odstavku. V sedanji slovenski kulturni politiki se kot posebno zamotani in včasih tudi nezdravo podnebje ustvarjajoči problemi razkrivajo npr. nedodelano dogovarjanje in sporazumevanje o kulturnem dinarju med občinskimi kulturnimi skupnostmi in kulturno skupnostjo Slovenije (gre za vzajemnost, solidarnost oziroma za skupne naloge, za razmejitev med nacionalnimi, medobčinskimi in občinskimi kulturnimi programi), kar se v pogojih stabilizacije še posebej zaostruje; povsem nejasen, čeprav že nepogrešljiv je postal sistem medobčinskega kulturnega sodelovanja; v poklicnih kulturnih delovnih organizacijah imajo slabo organizacijo dela; med njimi se ne morejo uveljaviti smiselne združitve; kulturne ustanove so večinoma hudo razdrobljene in slabo opremljene s strokovnimi službami — kar je gotovo tudi eden od vzrokov, da se ne morejo vključiti v menjavo dela; samoupravljanje in vloga družbenopolitičnih organizacij v takih majhnih in neurejenih kulturnih ustanovah se ne moreta ustrezno uveljavitvi itd. Vse to so znani problemi v ustroju sedanje slovenske kulture, mimo katerih kulturni plenum slovenskih sindikatov ne bo mogel molče, saj v živo zadevajo tudi interese sindikalnega članstva v kulturnih ustanovah in v vsem združenem delu.

Od začetkov kulturne akcije, s katero so sindikati predvsem skušali kulturno razgibati svoje delovne sredine, se je torej kulturna vloga sindikatov močno spremenila: zdaj ne morejo biti več samo kulturni animatorji, marveč postajajo odločilen dejavnik samoupravne kulturne politike in njene gmotne podlage. To velja seveda za sindikate v OZD, občinah in v republiki.

France Forstnerič

50 let od ustanovitve Delavskega odra

Lani decembra je poteklo petdeset let, kar je napredno slovensko delavstvo postavilo v Ljubljani svoj dom. Ob otvoritvi doma so amaterski igralci, združeni v Delavskem odru, uprizorili Tolstojevo »Vstajenje«. To uprizoritev je režiral marksistično usmerjeni študent Bratko Kreft in s tem je pravzaprav začela zanimiva zgodovina tega ljubiteljskega delavskega odra.

V petek, 22. februarja je bila v Šentjakobskem gledališču v Ljubljani proslava tega jubileja, ki sta jo pripravila Zveza kulturnih organizacij Slovenije in Zveza kulturnih organizacij mesta Ljubljana. Slavnostni govornik je bil sedanji podpredsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Bratko Kreft, ki prav v tem času praznuje tudi svojo 75-letnico življenja, ki je bilo bogato izpolnjeno z vsestranskim gledališkim ustvarjanjem.

Scenarij proslave je sestavil Marjan Belina iz Cankarjevih, Tolstojevih, Gogoljevih, Seliškarjevih, Remčevih in Župančičevih del, nastopili pa so Jelka Božič, Srečo Erjavec, Jadranka Luštrek, Franc Morela idr.

Skrb za množično športno rekreacijo v Kartonažni tovarni Ljubljana

Pozimi in poleti na planem

Odkar so v več kot 2200-članskem kolektivu Kartonažne tovarne Ljubljana dobili poklicnega organizatorja športne rekreacije, je na področju aktivnega preživljanja prostega časa marsikaj krenilo na bolje v primerjavi s prejšnjimi leti. Športnikov KTL namreč zadnje čase ne srečujemo zgolj na vsakoletnih osrednjih prireditvah slovenskih papirničarjev, temveč tudi na občinskih trimskih tekmovanjih v domala vseh panogah. Skratka, razmah množične športne rekreacije v tej ljubljanski delovni organizaciji dobiva nove razsežnosti, čeprav po besedah poklicnega organizatorja Mirka Plaznika z doseženimi rezultati še niso popolnoma zadovoljni. Toda kljub temu je razveseljivo spoznanje, da so s svojimi dosežki na področju športne rekreacije lahko za zgled prenekateremu kolektivu v slovenskem glavnem mestu, bržkone pa tudi drugod.

Aktivnosti praktično potekajo skozi vse leto. V zadnjih mesecih pa so prednjačili smučarji, košarkarji, šahisti, kegljači in strelci. Tako kot lani ob tem času so bili najprej na planem sankači, ki so za razliko od prejšnjih let, ko so se delavci KTL pomerili za naslove tovarniških prvakov v veleslalomu, nekolikanj spremenili »ustaljeno prakso« in pripravili prvenstvo delovne organizacije v sankanju pri Domu pod Storžičem. Skrbni organizatorji iz tržiške Lepenke, ki ima v svojih vrstah več odličnih smučarjev, so se odločili za zanimivo sankaško tekmovanje, saj so razen tekmovalcev v obeh konkurencah nastopile prvič tudi ženske in moške dvojice ter otroci delavcev temeljnih organizacij KTL.

Med skoraj 50 nastopajočimi so v štirih disciplinah slavili Tržičani kar trojno zmago! Med moškimi so prepričljivo osvojili vseh prvih dvajset mest, zmagal pa je Jože Meglič pred Andrejem Megličem in Ivom Gašparjem. Tudi v ženski konkurenci so bile najuspešnejše domačinke, prva tri mesta pa so zasedle Danica Kogoj, Ivanka Pavšek in Stana Ahačič. Med devetimi moškimi dvojicami sta slavila svojo drugo zmago Jože in Andrej Meglič pred dvojicama Jože Štucin — Peter Grgič in Flore Radon — Andrej Tišler, medtem ko sta bili med ženskimi najboljši Martina Kure in Slavica Zupančič pred dvojicama Stana Ahačič — Ivanka Ankele in Marija Štucin — Martina Plaznik. V konkurenci najmlajših je zmagal Jani Ravnikar pred Anžetom Štucinom in Romano Rakijer.

Že pred sankaškim tekmovanjem ob Domu pod Storžičem so prizadevni športni delavci KTL organizirali na Zatrniku petdnevni uspel smučarski tečaj za delavce delovne organizacije in njihove družinske člane. Vaditelja Ivan King in Miro Lapajna iz tržiške Lepenke sta bila lahko zadovoljna s »prvimi koraki« svojih varovancev v smučini, med katerimi jih je večina v kratkem času veliko pridobila v tehniki smučanja.

»Akcija je v celoti uspela,« meni Mirko Plaznik, »saj smo se po nekaj dnevih skupnega bivanja vračali na svoje domove z vtisom, da so se tečajniki precej naučili in da kaže podobne akcije organizirati tudi v prihodnje. Marsikdo od udeležencev smučarskega tečaja na Zatrniku pa bo verjetno že čez mesec dni preizkusil svoje znanje na 10. jubilejnih zimskih športnih igrah papirničarjev Slovenije na Soriški planini. Med delavci temeljnih organizacij KTL vlada za vsakoletno osrednjo zimskošportno prireditev slovenskih papirničarjev veliko zanimanje, zato pričakujemo, da se bo tako kot lani na Ribniški koči na Pohorju udeležilo našega največjega smučarskega tekmovanja tudi nekaj deset delavcev naše delovne organizacije. Čeprav nam gre predvsem za udeležbo, želimo ponoviti tudi dobre uvrstitve z lanskih iger.«

To so brez dvoma realna pričakovanja, saj so smučarji KTL pred letom dni na Ribniški koči na Pohorju osvojili v skupni moštveni uvrstitvi 9. zimskih športnih iger papirničarjev Slovenije odlično drugo mesto in samo za tri točke zaostali za zmagovalci iz Sladkogorske tovarne papirja. Letos se utegne zgoditi, da bo ravno obratno, čeprav je treba računati tudi na smučarje vevške parpirnice, organizatorjev iger — medvoške tovarne celuloze in papirja in na ostale ekipe iz združenih delovnih organizacij v okviru SOZD Slovenija papir.

Ivo Virnik

Koliko damo oziroma ne damo Slovenci za rekreacijsko smučanje (VI.)

Vse le na pol dograjeno!

Slovenske žičnice so lani prepeljale nekaj manj kot 17 milijonov potnikov. Razumljivo so največ prevozov zabeležili na vlečnicah, bi jih pa še precej več, če bi redno obratovali nihalki na Golte in Veliko planino. Žal pa nimamo podatka, koliko prevozov na smučarskih žičnicah bi lahko zabeležili v Sloveniji sploh, če bi imeli toliko žičnic, da bi lahko z njimi krili povpraševanje. Mnogi namreč zatrjujejo, da je tovrstna ponudba v Sloveniji še vedno nekajkrat manjša od povpraševanja. Sodeč po dolgih repih ob žičnicah in vse bolj množičnem odhajanju naših ljudi na smuko v tujino, bo verjetno to kar držalo.

Sicer pa v Sloveniji niti nimamo tako malo smučarskih vlečnic. Večji problem je v tem, da marsikje kaj kmalu zmanjka snega oziroma, da so mnoga smučišča, ki kaj veljajo, težko dostopna. Marsikaj smo namreč dogradili le na pol. Če smo vlagali vedno premajhna sredstva v smučarske proge, žičnice, teptalne stroje in podobno, nam je zmanjkalo denarja za prepotrebne investicije v infrastrukturo in obratno. Povsod nekaj manjka, povsod smo šele na pol poti ali pa še to ne.

Sicer pa je urejenih smučišč, kjer je vsako leto dovolj snega za smuko vsaj nekaj mesecev, v Sloveniji bore malo. In, kot smo zapisali, povsod nekaj škriplje.

Zmogljivost nihalke na Vogel je denimo le 350 ljudi na uro. Sicer je na Voglu običajno dovolj snega, smučarski tereni so pestri, da ne omenjamo mikavnega visokogorskega ambienta. Na

Voglu je sedem vlečnic in žičnic, posebno atraktivna pa je smuka po Žagarjevem grabnu v dolino. Pa kaj pomaga vse to, ko človek nikoli ne ve, koliko se bo moral načakati, da ga bo nihalka potegnila od parkirnega prostora do sicer lepo urejenih smučišč visoko nad Bohinjskim jezerom.

Podobno je s Krvavcem. Tu je 24 hektarov urejenih smučišč s 25 kilometri smučarskih prog. Za smučarje so tu tri dvosedežnice, šest vlečnic in pet teptalnih strojev. Za dostop do smučišč skrbi krožna kabinska žičnica, ki lahko prepelje 900 smučarjev na uro. Skratka, tudi v tem primeru lahko govorimo o ozkem grlu, ki zmanjšuje mik zares lepih smučišč na Krvavcu. Večina smučarjev si namreč želi ob približno istem času na sneg in večini se tudi ob približno istem času mudi domov. Sicer pa so tudi v tem primeru, in še mnogih drugih, problem zase parkirišča. Tudi teh ni pod Krvavcem dovolj. Zato se smučar nemalokrat dovolj razgiba že na poti od avtomobila do kabinske žičnice.

Zelo lepa smučišča z dovolj snega so tudi na bližnji Veliki planini. Tu najdemo najbolje ohranjeno planšarsko naselje v Sloveniji, blaga pobočja pa nudijo odlično smuko predvsem nezahtevnim smučarjem in začetnikom. Na Veliko planino vozi gondolska nihajka, ki pa je še vedno v popravilu. Na parkirišču je prostora za blizu 1000 avtomobilov.

Med dobro znana smučišča, kjer obleži sneg štiri, pet mesecev na leto, šteje tudi Zelenica. Primerna je predvsem za izurjene smučarje, saj so tereni marsikje razmeroma strmi. Za smučarje skrbijo dve sedežnici in ena vlečnica. Žal je ob lepih dneh tudi tu precej gneče na parkirnem prostoru. Če je nevarnost plazov, in tu je kar velikokrat, je smučišče seveda zaprto in žičnice ne obratujejo. Seveda, povsem pravilno.

Soriška planina, ta smučarski raj na višini skoraj 1500 metrov, kjer je zaradi gladkih travnatih terenov prijetna smuka šest mesecev na leto, je povsem neizkoriščena! Tu je sicer razmeroma lep parkirni prostor, vendar le dve skromni vlečnici. Če k temu dodamo, da je speljana do Soriške planine lepa asfaltna cesta, ki je vedno prevozna, potlej je kot na dlani, da ne znamo izkoristiti niti to, kar nam je velikodušno podarila narava sama.

Najvišja naša smučišča opremljena z žičnicami so na Kaninu. Do njih pripelje smučarja krožna kabinska žičnica z zmogljivostjo 600 oseb na uro. Za prijetno smuko skrbijo na Kaninu vedno debela snežna odeja, dve dvosedežnici in ena vlečnica. Na Kaninu je dobra smuka tudi poleti, ko na vseh ostalih naših smučiščih poganjajo cvetje in trava. Seveda žal tudi s Kaninom ni vse v najlepšem redu. Smučarski center je tu na pol dograjen, še posebno pa škriplje infrastruktura. Tudi tu čaka turistične delavce še veliko veliko dela.

Eno z drugim: tudi tista smučišča v Sloveniji, za katera dobro vemo, da imajo dovolj snega za večmesečno smuko na leto, so pomanjkljivo opremljena in zato slabo izkoriščena. Povsod nekaj manjka, povsod nekaj šepa, skoraj povsod imajo smučarji bolj ali manj upravičene pripombe. Te letijo skoraj brez izjeme na žičničarje, to je na povsem nepravo mesto. Žičnice namreč poslujejo z izgubo, zato ni dovolj sredstev za kvalitetno poslovanje, kaj šele za razširjeno reprodukcijo. In, kjer so izgube, so tudi osebni dohodki skromni. In, kjer je malo denarja, je tudi malo glasbe oziroma malo volje do dela.

Ne škriplje torej pri žičničarjih, temveč nekje drugje. Kje, pa v prihodnji številki Delavske enotnosti!

Andrej Ulaga

Sindikalno moštveno prvenstvo Ljubljane v šahu

V vodstvu RTV I in Litostroj

Letošnjega delavskega moštvenega prvenstva Ljubljane v šahu se udeležuje 48 moštev z več kot 200 šahisti, med katerimi sta tudi dve (žal samo dve!) šahistki, Obrezova in Rolihova. Tokrat ne sodelujejo moštva Fronte (SZDL), DELA, Inšt. J. Štefana, Slovenske filharmonije, itd., ki so lani imela pomembno vlogo v borbi za sam vrh. Razlog je verjetno v tem, da šepa organizacija, saj je često nastop odvisen od enega človeka. Doslej so bila odigrana 4 kola. Najpomembnejši dvoboj kola je bil med RTV I in Ljubljansko banko, ki se je končal neodločeno 2:2 (Bajc : Papler 0:1, Saradjen : Vošpernik 0:1, Šeremet : Mauhler 1:0, Skok : Prijatelj 1:0). Ostali pomembnejši izidi: Intertrade : Litostroj 1:3; PTT : Iskra I 1:3; Slovenijaceste III: UJV 2:2; Metalka : Avtomontaža 2:2. Trenutni vrstni red moštev je približno razviden iz seznama parov, ki se srečajo v 5. kolu, v oklepajih pa je število doslej zbranih točk: Litostroj (12) : RTV I (12); Iskra I (11) : Ljubljanska banka (11); uprava inšpekc. služb (10,5) : Slovenijaceste I (10); Sloga II (10): Klinične bolnice II (10); Slovenijaceste III (10) : PTT (9,5); UJV (9,5) : Metalka (9,5); Avtomontaža (9,5) : Intertrade (9,5); Klinične bolnice I (9) : Zavod za statistiko I (9); SPIZ (9) : Elektroprojekt (9) itd.

Jordan Tomšič

Marjan Felicijan in njegove sani

Na letošnjem prvenstvu Gorenja v sankanju je s svojimi sanmi znova vzbujal pozornost Marjan Felicijan, delavec tozda Vzdrževanje v Gorenju. Že lani je na tekmovanje pripeljal sani, ki jih je sam izdelal, odlikovale pa so se po obliki.

»Tudi letos sem razmišljal in porabil nato še štiri dni, da sem izdelal nov model. Izboljšano je krmilo, sprednji del je širši. Zavore pa so pri teh letošnjih saneh problematične, ker so na srednjem delu sani, morale pa bi biti zadaj...« Tako je Marjan začel razgovor o svojih saneh in prvi preizkušnji na tekmovanju, ko nove sani še niso ubogale. »Letos ni šlo najbolje na progi, sicer pa to ni pomembno. V naslednjem letu bom v sprednji del sani vgradil motor, ki bo poganjal gumijasti valj. Tako bom lahko vozil navkreber. Navzdol bo šlo samo, dvigniti pa bo treba le valj. Sicer pa bom še krepko razmislil. Vsako leto je treba nekaj časa posvetiti tudi rekreaciji in v tozdu smo v sankanju kar v ospredju. Sodelavec Anton Lukner je letos s svojim modelom bil znova odličen in tudi zmagal.«

Marjan Felicijan, Anton Lukner in sodelavci v tozdu Vzdrževanje so bili na tekmovanju pred ostalimi delavci Gorenja kar ponosni na svoje sani, ki se jih je kar hitro oprijel vzdevek »formula 1«. Zato so jih tudi ločili v drugo skupino sani zunaj serijske izdelave, težke nad 10 kg.

Hinko Jerčič

INA — Nafta najuspešnejša

V lendavski občini se vključuje v delavske športne igre vedno več zaposlenih. Tekmovanja vodi komisija za šport in rekreacijo pri občinskem sindikalnem svetu. Na lanskoletnih športnih igrah lendavske občine so tekmovali v petih športnih panogah. Največ uspeha so imeli predstavniki INA — Nafta, ki so osvojili največ prvih mest. Prvaki v posameznih panogah so bili: odbojka — moški: INA — Nafta; odbojka — ženske: INA — Nafta; rokomet: Gorenje — Varstroj; mali nogomet — moški do 30 let: Primat; mali nogomet — moški nad 30 let: Osnovne šole VIZ; šah: INA — Nafta; streljanje — moški: INA — Nafta; streljanje — ženske: INA — Nafta; (člani posamezno Rudi Leimer — INA — Nafta, članice posamezno Magda Lovrak — INA — Nafta) pikado ekipa: INA — Nafta, pikado članice posamezno Varga Irma, INA — Nafta; kegljanje — moški: INA — Nafta, ženske: INA — Nafta; namizni tenis: INA — Nafta.

J. Žerdin

Slovensko narodno gledališče na osvobojenem ozemlju *(XI.)*

Narod, ki se bori enako odločno s puško kot s knjigo v roki, ne more biti premagan

Piše: Darka Čeh

Jubilejni gledališki teden

Leto 1945 in mesec februar je čas obletnice ustanovitve SNG.

Ob tem svečanem jubileju je vodstvo gledališča organiziralo jubilejni gledališki teden.

Prva predstava tega tedna je bila premiera Linhartove Županove Micke. Gledališče je ponovno prikazalo obe Borovi drami: Težko uro in Raztrgance, Čehova komediji Medveda in Snubača in Molierovega Namišljenega bolnika.

Obenem so bili tudi Slavnostna akademija ob obletnici RA, koncert Komornega zbora SNG in pianista Cirila Cvetka, koncer klavirske harmonike Ivana Kuharja in Dolorenca Robija. Vojaštvo si je ogedalo celo kinematografsko predstavo.

SNG je prikazalo svoje enoletno delo, vendar ne popolno. Gledalci so pogrešali ponovitev Kralja na Betajnovi in Klopčičevo enodejanko Mati, ker je to »drama«, ki ima menda »že nekako tradicijo v partizanski odrski literaturi«.

Županovo Micko, ki je bila na Gledališkem tednu novost, so pravzaprav oddajali že v ROF na predvečer slovenskega kulturnega praznika. Iz dokumentov je razvidno, da so imeli vaje za to uprizoritev že v začetku decembra. 13. decembra, ko je bila ob 9. uri zjutraj bralna vaja, je bil v vlogi Jake zaseden Ivo Puhar, v vlogi Anžeta pa Nace Simončič.

Na premieri 20. februarja je bila zasedba vlog drugačna, vlogo Jake je igral Lojze Potokar in vlogo Anžeta France Presetnik. Druge vloge so odigrali: Stane Česnik Tulpenheima, Ivanka Mežanova Sternfeldovo, Franjo Kumer Monkofa, Draga Ahačič Micko in Dušan Mevlja Glažka.

Delo je režiral France Presetnik, sceno je izdelal ing. Branko Simčič, inspicient je bil Iztok Tusulin in šepetalka Pavlina Müler. Prav gotovo ni slučajnost, da so ob obletnici ustanovitve gledališča uprizorili prav Županovo Micko, kajti tov. Kumbatovič je dejal: »Z Linhartom se prične demokratično izročilo naše kulturne preteklosti.«

O sami predstavi ni mnogo ohranjenega gradiva. Iz slikovnega gradiva pa se da razbrati, da je morala biti predstava prav prisrčna in narejena v ljudskem stilu. Interier je preprosta kmečka izba z mizo in klopmi, v kateri ne manjka niti velika kmečka peč. Stene so tokrat trdne.

Eksterier je za današnje pojme kar nekam preveč romantično idiličen: klop in star kamnit vodnjak. Zaradi vogala hiše pa vsekakor realističen.

Igro so ponovili še petkrat: 3. marca, 4., 17. in 24. marca v Semiču in Črnomlju in nazadnje 17. maja v RSL (Radio svobodna Ljubljana).

Predsedstvo SNOS je organiziralo ob obletnici ustanovitve Rdeče armade Slavnostno akademijo, ki se je pričela ob 20. uri v dvorani Doma Ljudske prosvete v Črnomlju 23. februarja 1945. Program so pripravili godba Glavnega štaba, Invalidski pevski zbor in SNG. Med glasbenimi točkami, ki jih je bilo največ na sporedu, je bil tudi slavnostni govor tovariša Kidriča. Program se je zaključil s Hej Slovani.

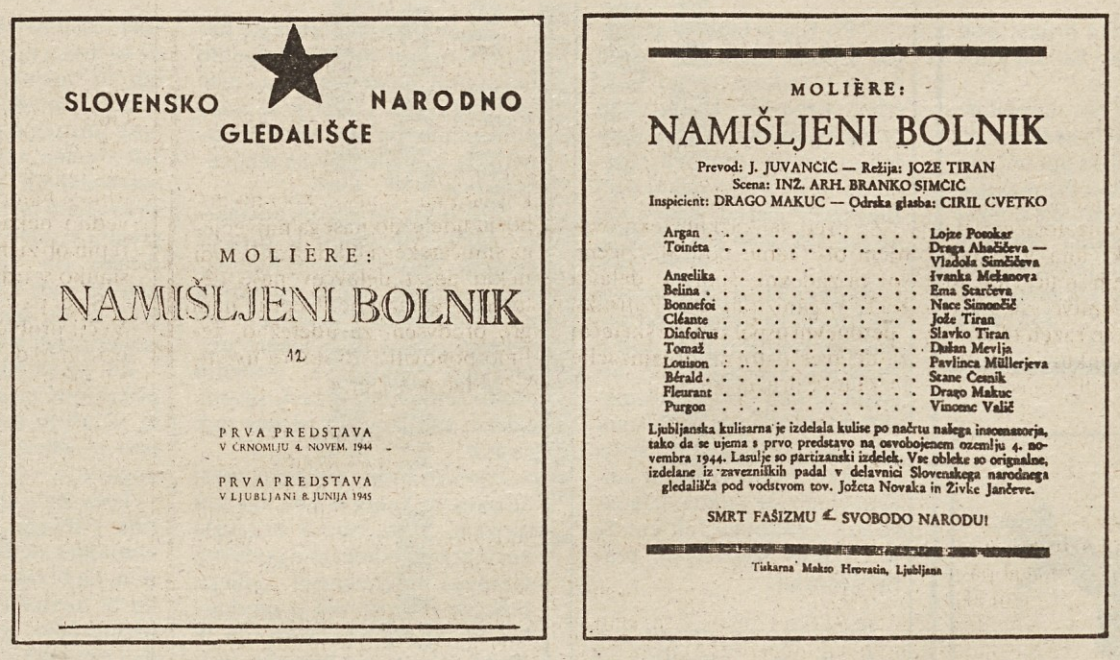
SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE

MOLIÈRE:

NAMIŠLJENI BOLNIK

12

PRVA PREDSTAVA V ČRNOMLJU 4. NOVEM. 1944

PRVA PREDSTAVA V LJUBLJANI 8. JUNIJA 1945

MOLIÈRE:

NAMIŠLJENI BOLNIK

Prevod: J. JUVANČIČ — Režija: JOŽE TIRAN
Scena: INŽ. ARH. BRANKO ŠIMCIČ
Inspicient: DRAGO MAKUC — Odrska glasba: CIRIL CVETKO

Argan	Lojze Potokar
Toinéta	Draga Ahačičeva — Vladola Simčičeva
Angelika	Ivanka Mežanova
Belina	Ema Starčeva
Bonnefoi	Nace Simončič
Cléante	Jože Tiran
Diafoirus	Slavko Tiran
Tomaž	Dušan Mevlja
Louison	Pavlinca Müllerjeva
Béralд	Stane Česnik
Fleurant	Drago Makuc
Purgon	Vinocnc Vališ

Ljubljanska kulisarna je izdelala kulise po načrtu našega inscenatorja, tako da se ujema s prvo predstavo na osvobojenem ozemlju 4. novembra 1944. Lasulje so partizanski izdelek. Vse obleke so originalne, izdelane iz zavezniških padal v delavnici Slovenskega narodnega gledališča pod vodstvom tov. Jožeta Novaka in Živke Jančeve.

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

Tiskarna Makso Hrovatin, Ljubljana

Naslovna stran Gledališkega lista za predstavo v Ljubljani 8. junija 1945 in zasedba.

To je bila zadnja prireditev SNG na osvobojenem ozemlju Bele krajine, vendar skoraj ni bilo dneva, da gledališče ne bi imelo predstave. Vse do odhoda v Dalmacijo so ponavljali star program, koncerte in vse dramske uprizoritve. Največkrat so ponovili Težko uro, kar sedemkrat, Županovo Micko šestkrat, Namišljenega bolnika petkrat, Raztrgance štirikrat, Sumljivo osebo dvakrat in prav tolikokrat tudi Snubača in Medveda.

Pred vrnitvijo v Ljubljano

Spet je kopnel sneg, med belokranjske griče se je razpotegnila pomlad, prav takšna kot prejšnja leta, pa vendar drugačna: lepša, svetlejša, skoraj že praznična. Vsi so vedeli, da je zadnja. In res so se pripravljale zadnje ofenzive, borci so čakali na zadnji udar za popoln izgon sovražnika. Zadnja pomlad sredi vojnega viharja!

V prvih pomladnih dneh se je moralo gledališče prav zaradi teh bojev umakniti iz Bele krajine. 26. marca zjutraj ob pol devetih so po bombnem napadu na letališče iz Krasinca odleteli proti Zadru. Prve dni po prihodu se je SNG začasno namestilo v Biogradu.

Že 31. marca so imeli prvo predstavo. To je bila prireditev za bazo Glavnega štaba Slovenije v hotelu Ilirija. Ponovitev velikonočnega nastopa je bila že naslednji dan 1. aprila za prebivalstvo mesta Biograda.

Prav te dni pa so se tudi vneto pogovarjali o premestitvi SNG.

Na ZAVNOH so predlagali, da bi se gledališče preselilo v Dubrovnik, toda gledališče je odpotovalo do Zadra, zaradi lažjega stika z našim Glavnim štabom.

V Zadru si je SNG organiziralo pravo in imenitno bazo. Celih štirinajst dni so zbirali sredstva za svojo bazo. Ekonom in ravnatelj po Dalmaciji, Tiran pa je celo odpotoval v Bari. Štab jim je posodil delovno ekipo enajstih vojakov, med katerimi so bili kar štirje obrtniki. Že 17. aprila je bil celoten ansambel v Zadru.

Toda v Zadar gledališčniki niso prišli počivat in čakat. Vsak dan so se temeljito pripravljali na vrnitev v Ljubljano, ki bo praznična sprejela njihove predstave.

V mizarstvu so izdelovali nove kulise, seveda iz padal in lesa, ki so ga dobili iz porušenih zadarskih hiš, mizarji in delavci so naredili v tem času kulise za kar tri kompletne predstave.

V krojaški delavnici sta Živka Janc in Jože Novak s svojimi pomočniki izdelovala nove kostume. Po šivalni pribor in sukanec je bilo treba celo v Šibenik.

Igralski ansambel, ki je prišel v Dalmacijo povečan, saj sta se pridružila gledališču še Drago Makuc in Fajdiga Slavka, prvi je bil igralec, absolvent Skrbinškove dramske šole, tov. Slavka pa pravi ljudski talent, z veliko talenta in smisla za gledališče, vsi ti mladi ljudje so vsak dan obnavljali star repertoar. Vsak dan so bile vaje za Raztrgance, Težko uro, pa za Snubača in Medveda.

Predstav je bilo ta čas malo. Bilo je nekaj koncertov Zdenke Tavčarjeve in Cirila Cvetka. Zaigrali pa so tudi Čehova Medveda. Prireditve so bile vsakič tudi za civilno prebivalstvo.

Prva večja prireditev je bila ob četrti obletnici Osvobodilne fronte. 26. aprila je bila proslava, na kateri sta nastopila Pavla Kovičeva in Ciril Cvetko. Proslava je bila v hotelu Ambasador v Splitu.

V Zadru je bila slavnostna predstava Borovih Raztrgancev. Prireditev je bila v Hrvatskem narodnem kazalištu in za uvod je spregovoril nekaj besed ravnatelj gledališča ing. Kumbatovič o naši narodnoosvobodilni borbi in Borovih Raztrgancih. Predstavo si je ogledalo okoli 950 gostov, med katerimi so bili predstavniki naše oblasti in zavezniških vojnih misij. Za predstavo so bili natisnjeni tudi lepaki in gledališki listi in pisec delovnega dnevnika Slovenskega narodnega gledališča je z zanosom napisal: »V tiskarni Tone Tomšič se prvič v razvoju SNG tiskajo lepaki in gledališki listi — **prvi partizanski gledališki lepaki v slovenskem jeziku.**«

Tako je zapisano v gledališkem dnevniku 25. aprila 1945, tri dni pred predstavo.

Naslednji dan, to je 29. aprila je bila repriza Borove igre za civilno prebivalstvo, to pa je le nekaj dni pred koncem vojne. 7. maja je Nemčija kapitulirala.

Bila je pomlad in češnje so cvetele.

Obrazi, bolni od žalosti in trplenja, so bili spet nasmejani. Iz ust, ki so poznala le kletev in vzdih, je zadonela pesem, pesem o miru in prijateljstvu. In veter jo je vsepovsod raznašal kot vesel pozdrav svobodi.

Le gozdovi so postali spet tihotni in prazni. Nič več ni bilo tajnih premikov naših brigad, prekratkih počitkov utrujenih borcev, zamrl je glas harmonike in ugasnili so ognji partizanskih mitingov.

Med bujnimi drevesi so ostali skrivni grobovi sami in nihče več ni skrunil njihovega miru.

Začel se je novi čas.

Iz Dalmacije je prišlo naše gledališče v osvobojeno Ljubljano.

Nekdanji dnevi, polni negotovosti in smrti, tovariške zvestobe in igralskega zanosa, so postali spomin. Toda prav v teh bridkih dneh je naše partizansko gledališče na osvobojenem ozemlju Bele krajine z vso skrbjo in vdanostjo zasadilo korenine za mogočno rast gledališča v novem času osvobojene domovine.

(Konec)

PRAVKAR IZŠLO!

Knjižnica **SINDIKATI** — brošura št. 26

Rudi Kropivnik:

SAMOUPRAVNE INTERESNE SKUPNOSTI V NEKATERIH DEJAVNOSTIH MATERIALNE PROIZVODNJE

IZ VSEBINE:

— ustavni temelji in kriteriji oblikovanja SIS
— modeli samoupravne interesne organiziranosti
— oris značilnosti dejavnosti, za katere je potrebno oblikovati SIS

Cena 110 din.

Naročila pošljite na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4 ali Knjigarna DE, Tavčarjeva 5.

NAROČILNICA

Pri TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo ..... izvodov knjižnica SINDIKATI št. 26.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

Ulica, poštna št., kraj: .....

Naročeno, dne: .....

Ime in priimek podpisnika: .....
Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu brošur.

..... Žig ..... (podpis naročnika)

Skupnost socialnega skrbstva Slovenije je izdala knjigo

Svetovanje za skupno življenje

Vsebina knjige je prvi poskus strokovnjakov različnih disciplin, da strnejo znanja in spoznanja o skupnem življenju in medsebojnih odnosih v celovitost interdisciplinarnosti, tako kot je interdisciplinarno vsakodnevno življenje.

V knjigi bo sleherni posameznik našel marsikatero spoznanje o oblikovanju in značilnostih odnosov med spoloma, odnosov med člani družine samimi ter med njimi in širšo skupnostjo.

Cena 295 din. Knjiga je izšla v založbi Delavska enotnost. Knjigo lahko kupite v naši knjigarni na Tavčarjevi ali naročite na naslov: TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4.

Prevoznina — po teži

»Kako naj vendar karkoli privarčujem na račun kilometrine?!« se pred svojimi delovnimi tovariši priduša Pepe iz prodajnega oddelka.

»Kadar zvišajo nadomestilo za prevoženi kilometer, je bencin že tako ali tako dražji, pa sem zato na istem ko prej.«

Pepe bržkone prav nič ne more privarčevati niti na račun hrane, ker mu je že od daleč videti, da je le-ta njegova velika prijateljica, saj ga je že krepko čez sto kilogramov.

»Ej, Pepe!« se mu nasmehne eden izmed njegovih sodelavcev. »Ti bi pa res povsem upravičeno lahko zahteval, da ti pri prevozu upoštevajo tudi težo, da ti torej pri obračunu potnih stroškov namesto navadnih priznajo prevožene — tonske kilometre...«

Jože Oloj

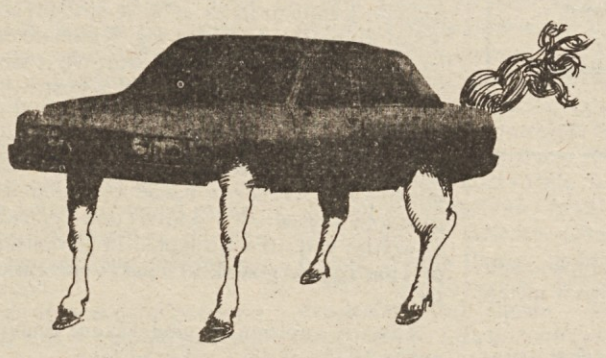

Energetska kriza

(M. Jakovljevič)

Naj ostane med nami

Medtem ko je skrbno spremljal razprave o zaključnih računih za leto 1979, si je član sekretariata RS ZSS Emil Šuštar nabral kopico dragocenih izkušenj. Tako je v Termoelektrarni Šoštanj zvedel za izredno pomemben prispevek k stabilizacijskim prizadevanjem — delavci v skupnih službah bodo namreč letos dobili namesto dveh delovnih halj le eno. Spet drugod je slišal začudene delavce, ki so celo leto poslušali, da poslujejo z deficitom, ko pa so se pozanimali, kaj bo z delitvijo za osebne dohodke, so zvedeli, da imajo izgubo. Moral je reševati tudi tako pomembna vprašanja, kot je potrebna količina ali celo format listov, namenjenih poročilu ob koncu leta. No, v šoštanjski termoelektrarni se je le srečal z nerešljivim vprašanjem: Kaj delajo za vrati, na katerih je velika plošča z napisom — mezdni oddelek?

C. B.

Iz ABC leksikona o samoupravnem življenju

Elegantni »E«

Pri Eju je lahko registrator izbora zanimivih besed dokaj v zadregi — saj je ta izbor naposled kljub vsem prizadevanjem dokaj siromašen — vendar s tem še ni rečeno,da ni na voljo nekaj zelo Elegantnih besed. No, včasih ne gre niti samo za besede...

Najprej bi se radi ustavili pri Eju, ki ga neštetokrat poslušamo v razpravah na najrazličnejših samoupravnih organih in tudi drugih delegatskih in nedelegatskih sestankih. »E«...! Kakšna poezija je lahko v tem enem in edinem zlogu, če ga zna demonstrator (diskutant, ali kar že je...) prav izgovarjati, prav razvlečevati...

Postavimo za primer stavek: »E — e..., tovariši, e, saj menda, e — e, slutite, e, kaj sem mislil, e, e, kar sem prej omenil in katerega, e, tovariša sem imel v mislih, e, e, e... Zdaj pa imam v mislih še en, e, predlog...«

Nekateri pravijo, da je tako Ejevsko diskutiranje še najbolj blizu Enigmi, kar bi z drugimi besedami lahko tudi pomenilo, da »E« omogoča razpravljavcu tudi Elegantno možnost, da blazno dolgo govori, vendar ne pove nič konkretnega.

Na drugi strani je tudi res, da se takega načina izražanja uče že učenci v šolah, ki zelo dobro vedo, da je treba začeti na veliko Ekati, kadar ti ni docela jasno, ali je Evfrat v Evropi ali v Egiptu. Po tej logiki bi lahko celo mislili, da je dopuščanje »e — e — e« odgovarjanja v šolah sistematična priprava na bodočo udeležbo v samoupravljanju... Menda ni tudi edina...

Tig

Kozerija

Resda dihur, toda srebrni!

Ni še kdove dolgo tega, kar se je v našem turizmu pripetilo nekaj prav posebnega in na moč razveseljivega. In kar je še zlasti pomembno: do omenjenega pripetljaja je prišlo celo na mednarodni ravni.

Združenje turističnih novinarjev Velike Britanije je namreč podelilo Turistični zvezi Jugoslavije prehodni pokal, imenovan »Srebrna vidra«, omenjeno visoko priznanje pa novinarji britanskega kraljestva podelijo vsako leto drugi državi, seveda takšni, ki si tovrstni sloves tudi zasluži.

Jugoslovanski turizem torej nikakor ni kakršen koli zakotni turizem, kajti očitno britanski novinarji, ki odločajo o podelitvi takšnega prehodnega odličja, bržkone niso izbrani iz uredništev humorističnih listov, da bi zbijali šale na mednarodni turistični ravni.

Toda ob njihovi tokratni odločitvi glede »Srebrne vidre« se kaže nam, ki smo domačemu turističnemu zelniku precej bliže, vendarle nekoliko zamisliti.

In če se tako nekolikanj zamislimo, očitno lahko domnevamo, da so tisti cenjeni gostje — naj so bili to novinarji ali »navadni« občani iz znane otoške države — naše turistično gostoljublje okušali zvečine »pri glavi«. V tistih nastanitvenih zmogljivostih, če se izrazimo po turistično, ki se ne ponašajo samo s številnimi zvezdicami (in visokimi cenami), marveč tudi s kakovostjo storitev, ki je tem zvezdicam (in cenam) tudi ustrezna.

Žal pa so bili, če je bilo tako, prikrajšani za marsikatero radost in siceršnjo zanimivost, ki je v naši turistični ponudbi bržkone pogostejša od superkvalitete.

Toda tega, kar je v našem turizmu slabšega, vendar nikar ne obešajmo mednarodni zvon. Mislim, da bi bilo najbolj pametno, ko bi turistično ponudbo, ki jo premoremo, lepo porazdelili na dva predalčka. V enega bi deli tisto, ki je v skladu z vrhunskim mednarodnim povpraševanjem in ki sodi na raven odličja, kakršno predstavlja »Srebrna vidra«.

V drugega pa bi vtaknili tisto domačo turistično ponudbo, ki gornji ne sega niti do kolen, vendar je za domačega gosta še zmerom primerna, ker mu je pač edina kolikor toliko dosegljiva.

Za to drugo pa bi prav tako kazalo uvesti kakšno odličje, ki bi ga navsezadnje lahko podeljevali tudi domači novinarji, vajeni vsega hudega.

In skladno z najbolj pogosto kakovostjo jugoslovanske turistične ponudbe za domačega gosta bi bržkone kaj lahko našli tudi ustrezno ime za tak prehodni ali stalni pokal. Če ostanemo pri »srebrnem«, bi se ta pokal lahko imenoval »Srebrni dihur«. Za razliko od »Srebrne vidre« pa bi tak pokal podeljevali tistemu našemu gostinskemu lokalu, v katerem bi najbolj zaudarjalo.

Če se je v zvezi s takšnim pokalom česar koli resneje bati, se je kvečjemu tega, da bi bilo kandidatov zanj bržkone več kot preveč. Žirija, ki bi se vrgla na ocenjevanje, bi gotovo omagala veliko prej, preden bi mogla »predelati« ves jugoslovanski »domači« turistični teren...

Jože Olaj

Dogajanje na odru (levo zadaj) je po vsem videzu izredno »pritegujoče« — ali pa se gledalci ne strinjajo z govornikom. (Foto: A. Agnič)

Nagradna križanka št. 8

Rešitve pošljite do 12. marca 1980 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Dalmatinova 4, s pripisom na o vojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 8. Nagrade so 300, 200 in 150 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 6

AMFITEATER, SKAKALEC, KARIKATURA, LOVORIKA, ORA, AKOLADA, RAMENA, NISAN, AMNERIS, TJ, LJADOV, PEN, TOMI, AKADEMIKI, EVIAN, RIŽ, COMO, ANULIRANJE, BOJ, IGO, PRALINE, ILOVICA, JORDAN, ACS, OCENITEV, AJ, URA, REA, RAC, SANA.

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 6

1. nagrada 300 din: Miran Močan, Št. Kovača 21, 69000 Murska Sobota; 2. nagrada 200 din: Avgust Berlot, Vilharjeva 39, 61000 Ljubljana; 3. nagrada 150 din: Branka Novak, Žiri 87, 64226 Žiri.
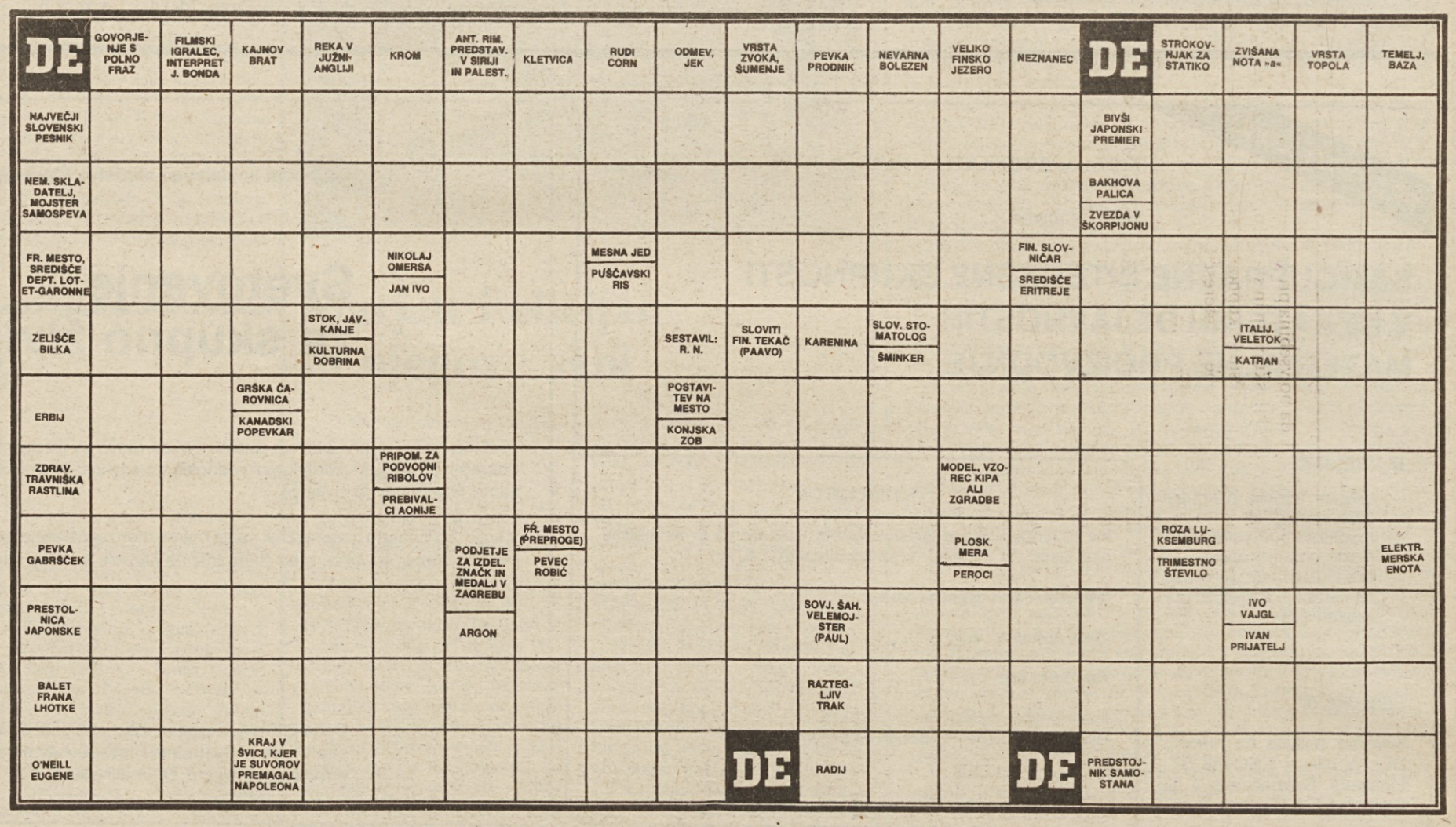
Nagrade bomo poslali po pošti.